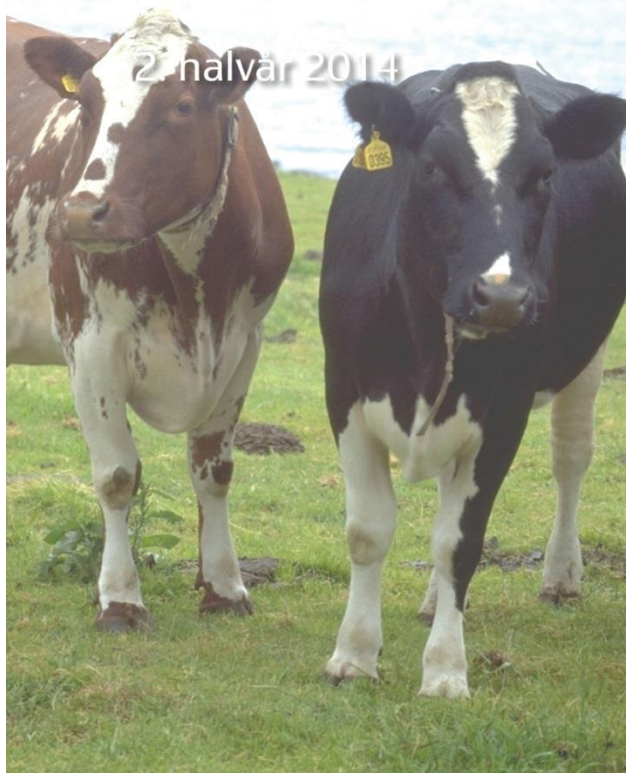

Markedsordningen for storfe, sau/lam og egg
Grunnlagsdokument

2. halvår 2014

Nortura

Styrevedtak i Nortura 27. mai 2014

Nortura fastsetter den planlagte gjennomsnittlige engrospris for representantvaren ung okse i 2. halvår 2014 til kr 55,50 per kg. Dette er en økning på kr 0,30 i forhold til gjeldende planlagt gjennomsnittlig engrospris.

Nortura fastsetter den planlagte gjennomsnittlige engrospris for representantvaren lam i 2. halvår 2014 til kr 68,70 per kg. Dette er en økning på kr 0,70 i forhold til gjeldende planlagt gjennomsnittlig engrospris.

Nortura fastsetter den planlagte gjennomsnittlige engrospris for representantvaren egg i 2. halvår 2014 til kr 18,80 per kg. Dette er en økning på kr 0,70 i forhold til gjeldende planlagt gjennomsnittlig engrospris.

Offentliggjøring av vedtak:

Aktørene i kjøttbransjen ble orientert om vedtaket umiddelbart etter at styrets beslutning er fattet. For øvrig vises det til Nortura Totalmarked sine nettsider: <http://totalmarked.nortura.no>

Markedsordningen skal bidra til at det norske markedet tilbys riktige mengder av kjøtt av storfe, sau/lam og egg til rett tid og med rett kvalitet. Prisfastsettingen vil være det viktigste verktøyet for å lykkes med denne oppgaven. Engrosprisen skal settes slik at det både på kort sikt (først kommende prisperioder) og mellomlang sikt (2 – 3 år) gir grunnlag for en optimal markedsdekning, der både tilførsler fra innenlands produksjon og vedtatt tollfri import tas hensyn til. Innenfor de rammer som dette til enhver tid vil sette for prisfastsettingen, skal prisen settes slik at markedsinntektene sammen med offentlige virkemidler og generelle rammevilkår bidrar til økonomisk bærekraft i hele varekjeden fram til engrosprispunktet. Nortura skal som markedsregulator forvalte denne oppgaven på en transparent og konkurransenøytral måte.

Innhold

SAMMENDRAG.....	6
PRISVURDERING STORFE	6
PRISVURDERING SAU/LAM.....	7
PRISVURDERING EGG.....	7
1 I GRUNNLAGSDOKUMENTET GJENNOMGÅS FORHOLD SOM HAR BETYDNING FOR FASTSETTING AV GJENNOMSNITTLIG PLANLAGT ENGROSPRIS	8
2 MARKEDSREGULERING ETTER VOLUMMODELLEN.....	9
2.1 NORTURAS PLIKTER OG RETTIGHETER SOM MARKEDSREGULATOR ER NEDFELT I FORSKRIFTER OG RETNINGSLINJER	9
2.2 BEGRENSNINGER I BRUK AV GUL STØTTE TVINGER FRAM NYE MÅTER Å ORGANISERE MARKEDSREGULERING PÅ	9
2.2.1 <i>Storfe</i>	9
2.2.2 <i>Sau/lam og egg</i>	10
2.3 NORTURA HAR SOM MARKEDSREGULATOR <i>PLIKTER</i> OG KAN <i>IVERKSETTE TILTAK</i>	11
2.3.1 <i>Plikt</i>	11
2.3.2 <i>Tiltak og virkemidler</i>	11
3 EN REKKE MAKROFORHOLD PÅVIRKER MULIGHETSOMRÅDET	13
3.1 NORSK LANDBRUKSPOLITIKK I ENDRING	13
3.1.1 <i>Stortingsmelding 9 (2011-2012)</i>	13
3.1.2 <i>Landbrukspolitikken framover er klargjort av Stortinget</i>	13
3.2 INDIKATORER FOR NASJONALØKONOMIEN TILSIER AT FORBRUKERNES KJØPEKRAFT FORBLIR HØY, MEN NOE REDUSERT FORBRUK	15
3.2.1 <i>Fortsatt befolkningsvekst, men laveste siden 2006</i>	16
3.2.2 <i>Fortsatt usikre økonomiske utsikter hos våre handelspartnere</i>	16
3.3 PRODUKSJON AV KJØTT OG EGG MÅ TILPASSE SEG ENDRINGENE I SPISEVANER – MEN SAMTIDIG MÅ MAN TA HØYDE FOR AT MAN MÅ FÅ AVSETNING FOR HELE DYRET!	17
3.3.1 <i>Kjøttforbruk per innbygger – vridning mellom kjøtslag</i>	17
3.3.2 <i>Forbruket av egg er lite påvirket av prisendringer mm</i>	18
3.3.3 <i>Volumutvikling på varegruppenivå</i>	18
3.3.4 <i>Hovedtrender innen spisevaner</i>	19
3.4 IMPORT OG INTERNASJONALE BETINGELSER, GRENSEHANDEL.....	20
3.4.1 <i>Importvernet er avgjørende for norsk produksjon av kjøtt og egg</i>	20
3.4.2 <i>Kjøtt er en viktig vare i grensehandelen</i>	21
3.4.3 <i>Produksjons- og markedsutvikling internasjonalt</i>	22
3.5 INTERNASJONALE RAMMEBETINGELSER BEGRENSE NASJONAL HANDLEFRIHET.....	23
3.5.1 <i>WTO (World Trade Organisation) setter begrensinger på tollnivået, bruk av subsidier og reguleringseksport</i>	23
3.5.2 <i>Landbruk er i utgangspunktet unntatt fra EØS, men med viktige unntak!</i>	24
3.5.3 <i>Matvarer fra MUL, GSP og SACU</i>	25
3.5.4 <i>Importkvoter</i>	26
3.5.5 <i>TTIP – frihandelsavtalen mellom EU og USA kan indirekte ha betydning for norsk næringsmiddelindustri og norsk landbruk</i>	26
4 OVERORDNET OM NORSK JORDBRUK OG NÆRINGSMIDDELINDUSTRI	27
4.1 MARKED OG PRIS – PROGNOSE	27
4.1.1 <i>Kjøtt- og eggmarkedet i 2013 var preget av overskudd for gris og egg</i>	27
4.1.2 <i>Prognosen for 2014 viser fortsatt overdekning av gris og egg. Underdekning av storfe og lam.</i> .	27
4.2 PRISDANNELSEN FOR KJØTT OG EGG	28
4.2.1 <i>Engrospris</i>	28
4.2.2 <i>Avregningspris</i>	28
4.3 ØKNING I MARKEDSINNTEKTENE ER STØRRE EN ØKNING I DIREKTE TILSKUDD	30
4.3.1 <i>Økte markedsinntekter og økte variable kostnader</i>	30
4.3.2 <i>Det er ingen endring i investeringene i landbruket og fortsatt økning i andelen leasing</i>	31
4.4 PRISUTVIKLING PÅ FORBRUKERMARKEDET UTVIKLER SEG IKKE PÅ SAMME MÅTE SOM ENGROSPRISENE	32
4.5 NORSK NÆRINGSMIDDELINDUSTRI	35

4.5.1	Status og utviklingstrekk i industrien	35
4.5.2	Produksjonsverdi.....	35
4.5.3	Sysselsetting	36
4.5.4	Handel med mat og drikkevarer.....	36
4.5.5	Driftsmargin.....	36
5	STORFE.....	38
5.1	MARKED OG PRISER.....	38
5.1.1	Storfe 2013 – underdekning av norsk vare.....	39
5.1.2	Storfe 2014 – prognosen viser fortsatt underdekning	40
5.1.3	Målpris/engrospris, oppnådd pris og omsetningsavgift.....	41
5.1.4	Import av storfe må til for å dekke underskuddet i det norske markedet.....	42
5.1.5	Importvern for stykningsdeler begrenser handlingsrommet.....	43
5.1.6	Den internasjonale produksjonen er stabil	44
5.2	PRISER OG PRISDANNELSE ETTER ENGROSPRISPUNKTET	45
5.2.1	Faktiske butikkpriser enkeltvarer.....	45
5.2.2	Forbrukerprisene har flatet ut i forhold til engrospris og produsentpris fra 2009.....	46
5.3	PRODUKSJON, STRUKTUR OG PRODUKSJONSØKONOMI.....	47
5.3.1	Økende besetningsstørrelser i både melkeku- og ammekuproduksjonen	48
5.3.2	Referansebruk nr 8 viser at lønnsomheten per ammeku har økt	48
5.3.3	Ammekuproduksjon er fortsatt svært avhengig av tilskudd.....	49
6	SAU OG LAM.....	50
6.1	MARKED OG PRISER.....	50
6.1.1	Sau og lam i 2013 – varierende beiteforhold ga lette lam og forsinket slakting	51
6.1.2	Sau og lam i 2014 – prognosene viser fortsatt betydelig importbehov.....	51
6.1.3	Målpris/engrospris, oppnådd pris og omsetningsavgift.....	51
6.1.4	Det er behov for drøyt 3000 tonn import av sau/lam for å dekke markedet.....	52
6.1.5	Produksjon og prisutvikling internasjonalt.....	53
6.2	PRISDANNELSE ETTER ENGROSPRISPUNKTET SAU OG LAM.....	54
6.2.1	Faktiske butikkpriser sau og lam.....	54
6.2.2	Forbrukerprisene har falt betydelig mindre fra 2011, mens engros- og produsentpris har økt....	55
6.3	PRODUKSJON, STRUKTUR OG PRODUKSJONSØKONOMI.....	56
6.3.1	Antall gårdsbruk med sau og antall vinterforede sauer går ned, men besetningene blir større. ..	56
6.3.2	Produksjonseffektivitet	58
6.3.3	Referansebruk 3 viser at vederlag til arbeid og egenkapital har økt.	59
6.3.4	Produksjonen av lam er avhengig av tilskudd.....	60
7	EGG.....	62
7.1	MARKED OG PRIS.....	62
7.1.1	Egg 2013 – fortsatt stor produksjon.....	63
7.1.2	Egg 2014 – det forventes fortsatt større tilbud enn etterspørsel tross førtidsslakting.....	63
7.1.3	Målpris/engrospris, oppnådd pris og omsetningsavgift	64
7.1.4	Import av egg er svært begrenset	64
7.1.5	Produksjon og prisutvikling internasjonalt – prisene i EU har normalisert seg.....	65
7.2	PRISER OG PRISDANNELSE ETTER ENGROSPRISPUNKTET FOR EGG.....	65
7.2.1	Forbrukerpriser på egg er redusert de siste par årene	65
7.2.2	Forbrukerprisene følger noenlunde utviklingen i engrospriser	69
7.3	PRODUKSJON, STRUKTUR OG PRODUKSJONSØKONOMI.....	70
7.3.1	Gjennomsnittsbesetningen er tett opp mot konsesjonsgrensen.....	70
7.3.2	Referansebruk 6 viser at kostnadene øker og inntektene er redusert	71
7.3.3	Kostnadene ved eggproduksjon har økt for både miljøinnredning og frittgående	71

Sammendrag

Prisvurdering storfe

Prognosen per 8. mai viser et underskudd av storfe på ca. 7 600 tonn i 2014 etter at alle importkvotene er tatt inn. Ved fastsetting av engrosprisen skal Nortura som markedsregulator legge stor vekt på prognosene for tilbud og etterspørsel for helt slakt. Isolert sett tilsier prognosen at prisene bør økes.

Det er en politisk målsetning om å øke den norske storfekjøttproduksjonen. Fra 1. januar ble det innført et kvalitetstilskudd for slakt for å bedre økonomien i storfeproduksjon og dermed gjøre det mer attraktivt å produsere storfe. Det er for tidlig å si hvilke effekter tilskuddet har på produksjonen på litt lengre sikt.

Medio mai 2014 er det ca. 850 tonn helt slakt på reguleringslager etter overskudd en periode høsten 2013.. Situasjonen er temporær, men den er like fullt alvorlig. Ubalansen i markedet med overskudd av produksjonskjøtt og for lite biffer/fileter og magre sorteringer gjør at det likevel har vært nødvendig med administrering av tollsats for pistoler/bakparter.

Markedssignaler tilsier at det i tillegg til reguleringslager er store kommersielle lagre og da særlig av produksjonskjøtt. Markedet for biffer og fileter gir rom for en prisøkning, men ubalansen mellom produksjonskjøtt og andre stykningsdeler tilsier at man må være varsom med prisøkning. Situasjonen med et betydelig reguleringslager og mye produksjonskjøtt på kommersielt lager, begrenser rommet for prisøkninger på kort sikt.

Det forventes at reguleringslagrene vil tømmes i løpet av sommeren 2014. Det er vanskelig å anslå hvordan høsten blir, men prognosen til nå viser underdekning i tredje tertial. Fram til lagrene er tomme, er det bare tilrådelig med en forsiktig økning av engrosprisene.

På lengre sikt er det ønskelig å styre mer av slaktingen mot første halvår når etterspørselen er størst ved at de største prisøkningene gjennomføres i nettopp første halvår.

I inneværende prisperiode er planlagt gjennomsnittlig engrospris for storfekjøtt på kr 55,20 per kg for representantvaren for storfe (ung okse, alle klasser R og O unntatt R+ (fettgr. 2-, 2 og 2+)). **Ut fra en samlet vurdering økes planlagt gjennomsnittlig engrospris fra første halvår med kr 0,30 per kg til kr 55,50 per kg for andre halvår 2014.**

Prisvurdering sau/lam

Prognosen fra mai viser en underdekning av norsk sau/lam i 2014 på ca. 2 000 tonn sau/lam.

Behovet for å øke norsk produksjon av lammekjøtt tilsier et løft i økonomien i denne produksjonen, og at engrosprisen derfor må økes så mye som de øvrige vurderingskriteriene i analysen gir rom for.

På forbrukernivå er prisutviklingen sprikende; fårrikålkjøtt faller i pris, mens lår og pinnekjøtt øker forsiktig. Sau/lam er relativt høyt priset sammenlignet med andre kjøttslag, men det er likevel et vedvarende underskudd i markedet, særlig for lam. Markedssituasjonen totalt sett tilsier altså at det er mulig å øke prisene. Økningen for første halvår 2014 var på kr 1,80 per kg og markedssituasjonen tilsier en fortsatt økning.

Gjennomsnittlig planlagt engrosprisen økes fra første halvår 2014 med kr 0,70 per kg til kr 68,70 per kg for andre halvår 2014. Inkludert økningen for første halvår gir det en økning fra forrige sesong til ny lammeseson på kr 2,50 per kg.

Prisvurdering egg

Produksjonen av egg i Norge er større enn etterspørselen. Det er per mai 2014 prognosert et overskudd på 1 200 tonn i 2014 etter at 400 tonn er tatt ut ved førtidsslaktning i første kvartal.

Forbruket av egg, målt som salg i dagligvarehandel, har stagnert etter noen år med forbruksøkning. Prisene på egg i dagligvarehandelen er redusert uten at salgsvolumet har økt. Samtidig har forbruket av egg fra frittgående høns økt på bekostning av egg fra burhøns.

Økonomien i eggproduksjon er presset på grunn av høye investeringer i nye hus og økende kraftfôrpriser. Siden prisene første gang ble tatt ned februar 2013, har kraftfôrkostnadene og andre produksjonskostnader økt med omlag 70 øre per kg produsert egg.

Eggproduksjon behøver et økonomisk løft for å dekke opp for høye faste og økte variable kostnader. Det er ønskelig å opprettholde dagens produksjonskapasitet for å møte befolkningsveksten. Så lenge det er nødvendig med produksjonsregulerende tiltak, kan imidlertid ikke prisen økes så mye at det gir stimuli til etablering. Etterspørselen etter egg er svært uelastisk og eventuell økning i engrospris vil etter vår oppfatning ikke medføre redusert volum.

Gjennomsnitt planlagt engrospris økes fra første halvår 2014 med kr 0,70 per kg til kr 18,80 per kg for andre halvår 2014. Med denne økningen vil produksjonsøkonomien være på nivå med det den var etter prisreduksjonen i februar 2013 som ble gjennomført for å dempe etableringsviljen i næringen.

1 I grunnlagsdokumentet gjennomgås forhold som har betydning for fastsetting av gjennomsnittlig planlagt engrospris

Den volumbaserte markedsordningen for storfekjøtt ble vedtatt i Stortinget den 19. juni 2009, som en del av Stortingets behandling av St.prp. nr. 75 (2008 -2009) Om Jordbruksoppgjøret 2009. I Jordbruksoppgjøret 2013 ble det avtalt at også sau/lam og egg legges over i volummodellen.

I den volumbaserte markedsordningen skal Nortura som markedsregulator fastsette *planlagt gjennomsnittlig engrospris på representantvaren for kommende prisperiode*. Datoen for fastsetting og kunngjøring av planlagt gjennomsnittlig engrospris skal være innen 30. mai og 30. oktober hvert år. Som et grunnlag for den interne og eksterne prosessen fram mot beslutning, blir det utarbeidet et *grunnlagsdokument*.

Grunnlagsdokumentets hovedfunksjon er å dokumentere og vurdere alle relevante forhold før Nortura fastsetter planlagt gjennomsnittlig engrospris. Det vil være viktig å peke på faktorer som har karakter av å være ekstraordinære. Det grunnlagsdokumentet du leser nå, omtaler forhold som er relevante for fastsetting av engrosprisen på storfe, sau/lam og egg for prisperioden 1. juli 2014 – 31. desember 2014 som det foreligger etter styrebehandling.

Dokumentet for 2. halvår 2013 var det første hvor sau/lam og egg skulle behandles. Vår erfaring var at det ble mye gjentakelser. Strukturen ble derfor lagt om for grunnlagsdokument for 1. halvår 2014. Tilbakemeldingene på denne tilnærmingen var gode og vi har derfor valgt å kjøre med tilnærmet lik struktur i dokumentet for 2. halvår 2014, men nå med nye økonomiske nøkkeltall fra Budsjettnemda.

Det ble brudd i jordbruksforhandlingene 2014. Grunnlagsdokumentet ble levert styret i Nortura 20. mai og behandlet 27. mai. Resultatet av prosessen er med andre ord ikke klar før styret måtte fatte sitt vedtak. Oppsummeringene og vurderingene av jordbruksforhandlingene, prosessene rundt, Stortingets behandling mm må derfor utsettes til grunnlagsdokumentet for 1. halvår 2015.

Blå tekst i grønn ramme oppsummerer og konkluderer for det påfølgende avsnittet.

I kapittel 2 gjennomgås de enkelte elementene i markedsregulering etter volummodellen. I kapittel 3 ses det på makroforhold, forbrukertrender og rammevilkår ellers som påvirker mulighetsområdet, mens det i kapittel 4 ses nærmere på de forhold som er mer spesifikke for jordbruket og næringsmiddelindustrien. I kapittel 5, 6 og 7 gjennomgås de produksjonsspesifikke forholdene for henholdsvis storfe, sau/lam og egg.

2 Markedsregulering etter volummodellen

Markedsregulering etter volummodellen skjer innen visse rammer og regelverk. For markedsregulator innebærer det et sett ulike plikter og tiltak. I dette kapittelet gjennomgås regelverket og innholdet i dette.

2.1 Norturas plikter og rettigheter som markedsregulator er nedfelt i forskrifter og retningslinjer

Rammeverket for markedsordningene er nøye nedfelt i offentlige forskrifter og retningslinjer, som har blitt fastsatt etter Stortingets vedtak. De viktigste er:

1. **FOR 2003-07-01 nr 919:** Forskrift om Omsetningsrådets myndighet vedrørende markedsregulering for jordbruksråvarer (Rammeforskriften, fastsatt av LMD, og sist endret 27. juni 2013)
2. **FOR 2005-12-22 nr 1723:** Forskrift om administrative tollnedsettelse for landbruksvarer (FAT-forskriften, fastsatt av LMD og sist endret 27. juni 2013)
3. **FOR 2008-10-22 nr 1136:** Forskrift om markedsregulering til å fremme omsetningen av jordbruksvarer (Fastsatt av Omsetningsrådet og sist endret 26. juni 2013)
4. **Retningslinjer for markedsreguleringen av kjøtt** (Fastsatt av Omsetningsrådet 31. mars 2011, sist endret 14. februar 2014)
5. **Retningslinjer om informasjonsflyt i kjøttsektoren** (Fastsatt av Omsetningsrådet 31. mars 2011, endret 21. juni 2013)
6. **Retningslinjer for markedsregulering av egg** (Fastsatt av Omsetningsrådet 29. mars 2012, sist endret 19. februar 2014)
7. **Retningslinjer om informasjonsflyt i eggsektoren** (Fastsatt av Omsetningsrådet 21. juni 2013)

2.2 Begrensninger i bruk av gul støtte tvinger fram nye måter å organisere markedsregulering på

Fra juli 2009 gjelder "volummodellen" for storfe. Fra juli 2013 gjelder den også for sau/lam og egg. I volummodellen er pris det viktigste virkemiddelet for å regulere tilbud og etterspørsel. Markedsregulator fastsetter en planlagt gjennomsnittlig engrospris (med tilhørende prisløype) som skal gi optimal markedsdekning på kort og mellomlang sikt. Sesonglagring er kvantumsbegrenset og reguleringseksport kan kun foretas i særskilte tilfeller.

2.2.1 Storfe

Det har i flere år vært kjent at Norge i økende grad ville stå overfor utfordringer knyttet til rammen for gul støtte i gjeldende WTO-avtale. I jordbruksforhandlingene 2008 ble denne problemstillingen adressert, og det ble enighet om å nedsette ei bredt sammensatt arbeidsgruppe som skulle utrede mulige endringer i markedsordningene for kjøtt og egg. Arbeidsgruppa la fram sin rapport 18. februar 2009. Gruppa konkluderte med å anbefale overgang fra prisbasert markedsregulering med målpris til en volumbasert modell uten målpris.¹ Arbeidsgruppas anbefalinger ble fulgt opp i jordbruksforhandlingene 2009.

¹ Rapport fra Arbeidsgruppe om markedsordningene for kjøtt og egg. Rapport avgitt 18.02.2009

I protokollen fra jordbruksforhandlingene 2009 slås det fast at ”Partene er enige om å velge den såkalte ”volummodellen” som framtidig løsning for markedsregulering av storfe, svin, sau/lam og egg.” Videre heter det at ”I første omgang er partene enige om at storfekjøtt overføres til volummodellen. Dette skjer fra 1. juli 2009”²

Jordbruksoppjøret 2009 ble behandlet i Stortinget 19. juni. En samlet Næringskomite uttalte følgende i Innst. S. nr 375 (2008-2009)³:

”Komiteen er kjend med at det har vore naudsynt å gjennomføre endringar i marknadsordningane frå 1. juli 2009 for at Noreg skal kunne overhalde sine forpliktelser iht. WTO-avtala. I fjorårets jordbruksoppgjjer vart partane samde om å setje ned ei arbeidsgruppe som skulle kome med forslag til korleis dette kunne gjerast. Komiteen syner til at partane i årets jordbruksoppgjjer er samde om at den såkalla ”volummodellen” skal veljast som framtidig modell for marknadsregulering for storfe, svin, sau/lam og egg. Komiteen har vidare merka seg at det under forhandlingane vart avklart at storfekjøtt er det produktet som i fyrste omgang skal overførast til volummodellen, og at målprisen på storfe vil bli avvikla frå 1. juli 2009.

Komiteen ser dette som eit framtidsretta og viktig grep, som ein samla komité stiller seg bak. Komiteen har òg tru på at ei slik ordning er robust nok til å kunne vidareførast under ei eventuell ny WTO-avtale, noko som er svært viktig av omsyn til stabilitet og påreknlegheit for bonden.”

Stortinget ga ved sin behandling enstemmig tilslutning til forslaget om ny markedsordning, slik den er presentert i St. prp. nr 75 (2008-2009).

2.2.2 Sau/lam og egg

Med grunnlag i jordbruksforhandlingene i 2012 ble det nedsatt en arbeidsgruppe med mandat til å utrede omlegging av markedsordningen for lam og egg til volummodellen. Det resulterte i utredningen *Markedsordningen for lam og egg; omlegging til ”Volummodellen”*⁴.

I utredningen konkluderte flertallet med at sau skulle holdes utenfor markedsreguleringen. Mindretallet, bestående av NB, NBS og Nortura, mente at sau burde behandles sammen med lam. Jordbrukets organisasjoner fikk gjennomslag for dette i jordbruksforhandlingene. I sluttprotokollen fra Jordbruksforhandlingene 2013, står følgende:

Partene er enige om fastsetting av målprisene for kjøtt og egg fra 01.07.2013 slik det framgår av fordelingsskjemaet. Partene er enige om overflytting av markedsordningene for lam og egg til volummodellen fra 01.07.2013. Sau skal inngå i volummodellen sammen med lam, og omleggingen implementeres innenfor gjeldende bestemmelser for volummodellen for storfe. Dette gjelder også for egg, med unntak av at for egg kan det fortsatt gjennomføres reguleringslagring uten volumbegrensning. For egg vil partene for øvrig vise til brev av 22.03.2013 om ”Høring av forslag til endringer i forskrift om markedsregulering til å fremme omsetningen av jordbruksvarer m.m.”.

Ordningen for lam/sau er med det lik ordningen for storfe. Volummodellen for egg vil avvike fra den for storfe og sau/lam ved at sesonglagringen ikke er begrenset. Uavhengig av dette, så

---

² Jordbruksoppjøret 2009 Sluttprotokoll fra forhandlingsmøte 16. mai. 16.05.2009.

³ Innst. S.nr 375 (2008-2009)

⁴ Arbeidsgrupperapport 15.11.2012 LMD – Markedsordningene for lam og egg. Omlegging til ”Volummodell”.

skiller markedsreguleringen på egg seg fra de andre markedsordningene ved at det er en mer vidtrekkende *dobbel mottaksplikt* enn for sau/lam og storfe (se 2.3.1).

2.3 Nortura har som markedsregulator plikter og kan iverksette tiltak

Som produsenteid samvirke vil Nortura i gjennomføringen av markedsreguleringen medvirke til best mulige og langsiktige inntektsmuligheter for kjøtt- og eggprodusentene. Dette vil det bare være mulig å oppnå gjennom et langsiktig balansert marked. På basis av løpende markedsprognoser skal markedsregulator vurdere avsetningsmuligheter innenlands, og ved behov iverksette nødvendige avsetningstiltak i samsvar med forskriftene og tilhørende regelverk. Markedsregulator har med andre ord en del *plikter* og ansvar for en rekke *tiltak*.

Jamfør protokollen fra Jordbruksforhandlingene 2013, så skal omleggingene for sau/lam og egg gjennomføres "*innenfor gjeldende bestemmelser for volummodellen for storfe*". Norturas ansvar og oppgaver i den nye markedsordningen for sau/lam blir derfor som de har vært for storfekjøtt siden 2009. Det gjør den også for egg, med visse modifikasjoner.

2.3.1 Plikter

Prisfastsetting

Prisfastsetting er et særdeles viktig verktøy markedsregulator har til rådighet for å utøve sin funksjon som markedsregulator. Nortura har som markedsregulator ansvar for å fastsette *en planlagt gjennomsnittlig engrospris* to ganger i året, med tilhørende prisløype, for storfe, sau/lam og egg.

Mottaksplikt

Nortura har mottaksplikt av fra alle produsenter av storfe, sau/lam og egg. For egg har også Nortura plikt til å ta imot egg fra uavhengige eggpakkerier, den såkalte *doble mottaksplikten*. For storfe og sau/lam har Nortura dobbel mottaksplikt bare når det iverksettes *reguleringseksport*. Hvor mye egg Nortura er pliktig å ta imot fra de andre eggpakkeriene beregnes månedlig basert på differansen mellom total produksjon og estimert salg.

Forsyningsplikt

Nortura som markedsregulator har forsyningsplikt til uavhengige aktører. I tilfeller hvor det ikke er mulig å dekke etterspørselen fra uavhengige aktører og eget behov, skal Nortura søke å gi alle aktører samme dekningsgrad med norsk råvare med utgangspunkt i aktørenes bestilling. For egg er det månedsvis bindende bestilling.

Prognoser og plikt til å varsle om behov for tiltak

Nortura skal utarbeide og offentliggjøre seks prognoser for produksjons- og forbruksutvikling per år. Når Nortura ser at det er behov for å regulere produksjonskapasiteten og/eller stimulere etterspørselen, plikter Nortura å varsle om det. Nortura har likeledes *rett* til å foreslå hvilke tiltak som bør gjøres.

Informasjonsplikt

Nortura har plikt til å informere om prognoser, den planlagte gjennomsnittlige engrospris og tilhørende prisløype. Nortura har plikt til å informere om tiltak som iverksettes for å motvirke ubalanse i markedet.

2.3.2 Tiltak og virkemidler

Nortura har som markedsregulator *plikt* til å varsle om behov (se over) for og *skal foreslå tiltak* for å regulere produksjonskapasiteten og/eller stimulere etterspørselen:

Sesonglagring

Innlegg på sesonglager foretas ved markedsoverskudd, og blir avgrensa til forhåndsfastsatte volum, med grunnlag i sesongvariasjoner. Uttak fra lager vil skje ved underskudd i markedet. Sesonglagringen er viktig for balansering av markedet i forhold til etterspørsel og utjevning av markedet over tid. Det godgjøres lagerkompensasjon.

Det maksimale årlige kvantum for sesonglagring fastsettes av Omsetningsrådet.

Omsetningsrådet vedtok den 23. juni 2009 at maksimalt årlig kvantum for innlegg av storfekjøtt på reguleringslager til 2 500 tonn⁵. Maksimalt årlig kvantum for innlegg av sau og lam på reguleringslager ble fastsatt til 3500 tonn av Omsetningsrådet 21. juni 2013. For egg, i motsetning til sau/lam og storfe, er det ingen volumbegrensning på sesonglagringen.

Faglige tiltak og opplysningsvirksomhet

Tildeling av midler til Faglige tiltak og Opplysningsvirksomhet skjer i tråd med bestemmelsene i forskrift om markedsregulering til å fremme omsetningen av jordbruksvarer (FOR 2008-10-22 nr 1136) med tilhørende retningslinjer om anvendelse av midler fra omsetningsavgiften til faglige tiltak og opplysningsvirksomhet. Slike tiltak finansieres med omsetningsavgift, og endringer i markedsordningene for lam/sau og egg medfører ingen endringer av prosedyrer for disse elementene i markedsordningen.

Produksjonsregulering

Produksjonsregulering som finansieres over omsetningsavgiften er et nyttig verktøy for rask og ressurseffektiv regulering av tilbud og etterspørsel i *St.prp. nr 75 (2008-2009) Om Jordbruksoppgjøret 2009* slås det fast at ”Innenfor volummodellen skal det etter vedtak i Omsetningsrådet, fortsatt være adgang for markedsregulator til å gjennomføre produksjonsregulering.”

Dette er nedfelt i *Retningslinjer for gjennomføring av markedsregulering for kjøtt*:

”Eventuelle andre avsetnings- og produksjonsregulerende tiltak kan gjennomføres etter forhåndsgodkjennelse fra Omsetningsrådet i det enkelte tilfellet.” Tilsvarende er nedfelt i retningslinjene for markedsregulering av egg.

Produksjonsregulerende tiltak finansiert over omsetningsavgiften vil som hovedregel være av frivillig karakter, og kompensasjonen dimensjoneres etter ordningens innhold og omfanget av den økonomiske belastningen for produsenter som deltar.

Priskompensasjon ved produksjon av skilleprodukter

Ved omleggingen av markedsreguleringen av egg til volummodellen forsvant mulighetene for reguleringseksport. Mulighetene for priskompensasjon har eksistert lenge, men ordningen har ikke blitt brukt på lang tid. Som en erstatning for bortfallet av reguleringseksport, har man gjeninnført sats på prisnedskrivning. Prisnedskrivning for skilleprodukter utbetales uavhengig av marked.

Reguleringseksport for storfe og sau/lam – kun unntaksvis

Reguleringseksport skal bare unntaksvis benyttes. Dersom Omsetningsrådet i alvorlige markedssituasjoner åpner for reguleringseksport, skal Nortura også ha mottaksplikt fra uavhengige aktører ut fra deres relative andel av det volumet som planlegges eksportert.

---

⁵ Protokoll Oms.rådet fra møte 23.juni 2009

3 En rekke makroforhold påvirker mulighetsområdet

Både tilbuds- og etterspørselssida påvirkes av den generelle økonomiske og sosiale utviklingen og de politiske rammevilkårene. I dette kapitlet peker vi på noen sentrale områder av utviklingen i landbrukspolitikken spesielt og nasjonaløkonomien generelt. Forhold som forbruks- og befolkningsutvikling, utviklingen i BNP, lønns- og kostnadsvekst og konsumprisutvikling vurderes. I tillegg omtales kort noen viktige trender i forbrukermarkedet og indikatorer på tilstanden hos våre viktigste handelspartnere.

3.1 Norsk landbrukspolitikk i endring

Om lag 70 % av totalinntektene i landbruket er markedsinntekter. Et velfungerende importvern er grunnlaget for den nasjonale prisdannelsen, og dermed helt avgjørende for næringas desidert største inntektsbærer. Direkte offentlig støtte utgjør resten av inntektene, om lag 30 % i gjennomsnitt, men andelen varierer mellom ulike produksjoner, driftsomfang og geografisk plassering. Landbrukspolitikken har en avgjørende funksjon både for markedsinntektene og for den delen av inntekten som kommer som direkte støtte.

3.1.1 Stortingsmelding 9 (2011-2012)

H-FrP regjeringens har ikke formelt avvist stortingsmelding 9. Meldingen anses ellers som kjent og vi behandler den derfor ikke nærmere her. Det vises til tidligere Grunnlagsdokument, f.eks. for høsten 2013, dersom man ønsker en utdyping av meldingens innhold.

3.1.2 Landbrukspolitikken framover er klargjort av Stortinget

Valget høsten 2013 ga grunnlag for Regjeringsskifte, og Regjeringen Solberg ble dannet. Det er en mindretallsregjering av H og FrP, men den har inngått en omfattende samarbeidsavtale med V og KrF. I Samarbeidserklæringen heter det om landbruk at avtaleinstituttet skal opprettholdes, og at det skal legges vekt på forutsigbarhet og reformer som kan gi økt lønnsomhet. Regjeringserklæringen er mer utfyllende, og det varsles bl.a. betydelige reformer i eiendomspolitikken. Regjeringen går videre inn for økt norsk matproduksjon, mindre reguleringer, reduserte overføringer og større konkurranse i matvaresektoren, inkl. for landbrukssamvirket. Det varsles gjennomgang av kvoteordninger og markedsreguleringssystemet.

I Innst. 8S (2013-14) Statsbudsjettet for 2014, klargjør Stortingsflertallet premissene for landbrukspolitikken framover. Hele komiteen står bak sentrale merknader og viderefører en rekke felles merknader fra Innst. S 234 (2011-2012) som bredt forankrede føringer for landbrukspolitikken de nærmeste årene. Ved behandlingen uttalte en samlet Næringskomité bl.a. følgende vedrørende jordbruksoppkjøret 2013:

- «Komiteen viser til at det er bred politisk enighet om nødvendigheten av et godt tollvern, og at Norge har juridisk rett til å gå fra kronetoll til prosenttoll».
- «Komiteen viser til merknadene til landbruksmeldingen Meld. St. 9 (2011–2012) om landbruks- og matpolitikken, jf. Innst. 234 S (2011–2012). Komiteen viser til at den uttalte intensjonen med meldingen var å skape en bred forankring i Stortinget om landbrukspolitikken, og at meldingen hadde til hensikt å skissere politikken for de nærmeste 10–15 årene. Komiteen viser til at det er bred enighet om at norsk landbruk skal ha fokus på økt matproduksjon med intensjon om økt selvforsyning. Dette har blitt trukket frem av både den rød-grønne regjeringen og Solberg-regjeringen.»

- «Komiteen viser til at det i Innst. 234 S (2011–2012) ble skrevet en rekke felles komitémerknader. Komiteen ser dette som bredt forankrede føringer for landbrukspolitikken også de nærmeste årene.»

Næringskomitéen viser til en rekke merknader fra Innst. 234 S (2011-2012), bl.a.:

- «Komiteen er opptatt av at landbruket får rammevilkår som kan bidra til at næringens samlede lønnsomhet kan bedres i årene som kommer.»
- «Komiteen vil legge til rette for en variert bruksstruktur som både tar hensyn til tradisjonelle familiebruk og gir mulighet for ulike samarbeidsformer.»
- «Komiteen viser til at matindustrien er en viktig del av en komplett verdikjede for produksjon av næringsmidler, den største vareproduserende verdikjeden i fastlands-Norge. Det er et gjensidig avhengighetsforhold mellom norsk næringsmiddelindustri og norsk landbruk, og komiteen er opptatt av å sikre verdiskaping og lønnsomhet i hele kjeden. Det er viktig å sikre norsk matindustri gode og konkurransedyktige rammevilkår, også i forhold til økt internasjonal konkurranse».
- «Komiteen viser til at god rekruttering til landbruket er avgjørende for å kunne øke matproduksjon og nå andre mål. Komiteen ser det som viktig at regjeringen fører en landbrukspolitikk som gir ungdom framtidstro, lyst og muligheter til å satse på landbruket som yrke.»

Videre sier Næringskomitéen bl.a. følgende i Innst. 8 S (2013-2014):

- «Komiteen viser til at det er bred enighet om at lønnsomheten i norsk landbruk må styrkes, og at dette kan gjøres både ved økt inntekt og lavere utgifter.»
- «Komiteen viser til den brede enigheten om viktigheten av å gi incentiver til investeringer og driftsoptimalisering. I dette ligger investeringsordninger, bistand fra virkemiddelapparatet og andre tiltak som øker investeringsmulighetene i landbruket. I dette ligger også en forutsigbar landbrukspolitikk, som gir landbruksnæringen trygghet for sine investeringer.
- Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Venstre, viser til samarbeidsavtalen mellom Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti som sier at «det skal legges vekt på forutsigbarhet og reformer som kan gi økt lønnsomhet.»
- «Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Høyre og Fremskrittspartiet, viser til at tilretteleggelse for variert bruksstruktur fordrer rammevilkår og virkemidler som sikrer lønnsomhet uten særlig hensyn til produksjonskapasitet og bruksstruktur»
- «Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti og Venstre, viser videre til «Sundvolden-erklæringen» av 7. oktober 2013 der det tas til orde for å styrke landbruket gjennom forenkling av lover, regler og støtteordninger for blant annet å bedre rekrutteringen. Flertallet opplever at arbeidet med forenkling av regelverket, virkemiddelapparatet og støtteordningene har bred støtte og at dette bør være en del av drøftingene under årets jordbruksforhandlinger.»
- «Komiteen understreker viktigheten av å legge til rette for økt rekruttering for å nå de ambisiøse målene om økt matproduksjon med intensjon om å opprettholde selvforsyningsgraden. Komiteen peker på at det, for å sikre økt rekruttering, er viktig med stabile rammevilkår for næringen, samt tilretteleggelse for at motiverte aktører kan ha anledning til å etablere seg innen næringen. I dette ligger også behovet for å særlig legge til rette for at unge skal ha forutsetninger for å etablere seg på bruk».
- «Komiteen viser til at situasjonen er at RÅK-industrien er en spesielt konkurransutsatt industri, og er avhengig av ordninger som utjevner forskjellene

mellom nasjonale og internasjonale råvarepriser når de skal konkurrere med importerte ferdigvarer med lavere tollbeskyttelse. Komiteen mener også at det er viktig at rammevilkårene for norsk industri sikrer konkurranseevne.»

Den 6. mars 2014 ble det nedsatt et utvalg, «Markedsbalanseringsutvalg», med følgende mandat:

1. Evaluere dagens system for balansering av råvaremarkedene i jordbruket
2. Vurdere behovet for å drive markedsbalansering i de ulike råvaremarkedene, herunder om markedsreguleringen kan avvikles
3. Komme med forslag til alternative måter å drive markedsbalansering med henblikk på å gjøre markedsbalanseringen mer uavhengig av samvirkeorganisasjonene.
4. Vurdere endringer innenfor dagens system

Arbeidsgruppen har planlagt å ferdigstille arbeidet sitt i juni 2015.

Så langt har det kommet få konkrete reformforslag fra Regjeringen. Den 1. mai 2014 varslet Landbruksministeren om at det vil bli foreslått å øke konsesjonsgrensene for produksjon av slaktekylling og kalkun med 100 %.

3.2 Indikatorer for nasjonaløkonomien tilsier at forbrukernes kjøpekraft forblir høy, men noe redusert forbruk⁶

Det er gode økonomiske utsikter, men det antas å bli noe lavere vekst framover enn inneværende år. De makroøkonomiske forholdene og tilsier at det ligger til rette for en prisøkning.

Veksten i økonomien avtok igjennom fjoråret. BNP for Fastlands-Norge økte ifølge nasjonalregnskapstall 0,6 prosent i fjerde kvartal. De nærmeste kvartalene ventes en vekst på i underkanten av ½ prosent.

Kronekursen svekket seg betydelig gjennom fjoråret og den fortsatte å svekke seg inn i 2014. Kursen var tidlig i februar på det svakeste nivået siden 2009, men har styrket seg noe etter det.

Det private forbruket, husholdningenes etterspørsel, har vært moderat og husholdningenes sparing har økt. Den moderate veksten i etterspørsel forventes å fortsette.

Kapasitetsutnyttningen i fastlandsøkonomien vurderes å ha avtatt litt det siste året, men er trolig fortsatt på et normalt nivå. Prognosene for norsk økonomi viser at veksten etter hvert vil ta seg noe opp. Det ventes at kapasitetsutnyttningen avtar noe det nærmeste året, men deretter gradvis øker opp mot et normalt nivå. Prisveksten anslås å ligge noe under, men nær 2,5 prosent i årene fremover.

Lønnsutviklingen har siden begynnelsen av 1990-åra vært sterkere enn prisutviklingen i Norge. Vi har derfor hatt en betydelig reallønnsvekst i perioden. I 2013 er årslønnsveksten beregnet til 3,9 prosent. Lønnsveksten anslås til 4 prosent i 2014, som er litt høyere enn tidligere anslått. I 2015 og 2016 anslås lønnsveksten til 4¼ prosent. Med en slik utvikling i

---

⁶ Pengepolitisk rapport 1/14 hvor ikke annet er nevnt. http://www.norges-bank.no/Upload/Publikasjoner/PPR/PPR_1_14/PPR_1_14.pdf

lønnsveksten øker husholdningenes kjøpekraft noe mindre enn tidligere anslått. Det private forbruket vokser med i underkant av 3 prosent årlig gjennom prognoseperioden, og det ser ut til at spareraten holder seg høy.

Endringer i Norges Banks styringsrente vil normalt ha innvirkning på de mest kortsiktige rentene i pengemarkedet og for bankenes innskudds- og utlånsrenter. Renten settes med sikte på at inflasjonen over tid skal være nær 2,5 prosent. Hovedstyret i Norges Bank besluttet i møtet 26. mars å holde styringsrenta uendret på 1,5 prosent⁷. Analysene tilsier at styringsrenten holdes på dagens nivå fram mot sommeren 2015, og at den deretter økes gradvis. Norges Bank antar at styringsrenten vil bli holdt på dagens nivå det nærmeste året. Den antas å måtte øke noe etter det tidspunktet, men økningen kommer senere enn tidligere estimert. Hovedstyret vedtok på møtet at styringsrenten bør ligge i intervallet 1–2 prosent i perioden fram til neste rapport legges fram 19. juni 2014, med mindre norsk økonomi blir utsatt for nye store forstyrrelser.

3.2.1 Fortsatt befolkningsvekst, men laveste siden 2006

Ved inngangen til 2014 er folketallet i Norge 5,11 millioner. Det er en vekstraten er på 1,1 på et år. Det er den laveste befolkningsveksten siden 2006⁸. Befolkningsveksten er den viktigste driveren i utviklingen i forbruket.

Norske husholdninger bruker en stadig mindre del av budsjettet på mat. Samtidig har innholdet i matkurven forandret seg mye på 50 år. Forbruket av fisk og poteter (målt i antall kilo) er betydelig redusert og vi spiser mer kjøtt.

3.2.2 Fortsatt usikre økonomiske utsikter hos våre handelspartnere

Norges Bank estimerer at veksten hos handelspartnerne øker fra 1¼ prosent i 2013 til 2½ prosent i 2014. Det ventes noe høyere vekst i enkelte industriland og lavere vekst i fremvoksende økonomier. Den globale veksten anslås å bli 3 ¼ prosent i år, på linje med gjennomsnittet for de siste 30 årene⁹. Det er en noe mer optimistisk antagelse enn hva som ble presentert i rapport 3/13.

I euroområdet har veksten tatt seg opp, men arbeidsledigheten er fortsatt høy. Her falt prisveksten gjennom fjoråret, og ventes nå å bli liggende i overkant av 1 prosent de nærmeste årene. I første rekke skyldes dette fallende energipriser og lavere matvareprisvekst. For euroområdet samlet sett venter vi at prisveksten blir værende lav ut året og deretter stige gradvis. Kapasitetsutnyttelsen forventes å ta seg opp og med det høyere lønnsvekst og økt prissettingsmakt for bedriftene.

---

⁷ Norges Bank, Hovedstyrets begrunnelse for rentebeslutningen <http://www.norges-bank.no/no/om/publisert/pressemeldinger/2014/pressemelding-27-mars-2014-rente/>

⁸ <http://ssb.no/befolkning/statistikker/folkendrkv/kvartal/2014-02-20#content>, 10.04.2014

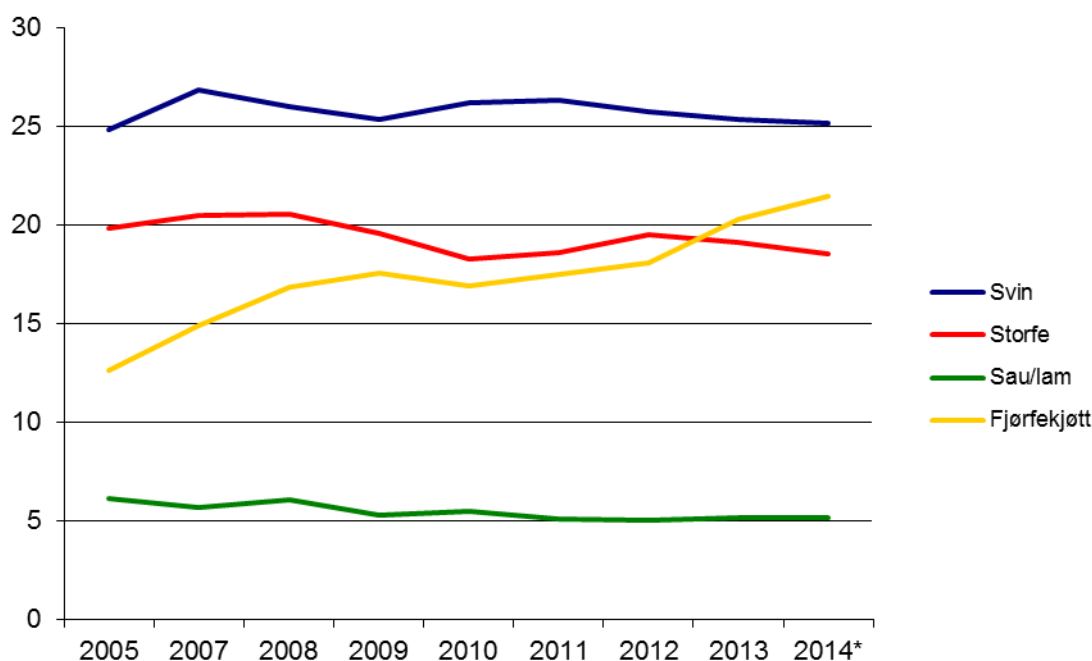
⁹ Norges Bank - Pengepolitisk rapport 1/14

3.3 Produksjon av kjøtt og egg må tilpasse seg endringene i spisevaner – men samtidig må man ta høyde for at man må få avsetning for hele dyret!

Kjøttforbruket øker marginalt, men det er store forskjeller mellom kjøttslagene. Det er fortsatt en dreining av forbruket mot hvitt kjøtt (fjørfe). Etterspørselen etter stykningsdeler som biffer og fileter er også økende på bekostning av kjøttdeig o.l. Forbruket av egg har økt noe de siste årene, men veksten har den siste tiden stagnert og prisen har falt. Frifinnelse fra kolesterolanklager og lavkarbotrend har fått æren for økningen. Lavkarbotrenden er trolig på retur. Forbruksøkning framover vil trolig følge befolkningsveksten.

3.3.1 Kjøttforbruk per innbygger – vridning mellom kjøttslag

Kjøttforbruket per innbygger har vokst relativt kraftig gjennom nittitallet og fram til 2008. Veksten er i stor grad i form av økt forbruk av hvitt kjøtt, som kylling. Figur 3-1 viser utviklingen fra 2005-2014, basert på engrossalg¹⁰ og folketall.

Figur 3-1 Kjøttforbruk per innbygger

Figuren viser en utflating av forbruket av svin og sau/lam, en reduksjon i storfeforbruket og jevn og høy vekst i forbruket av fjørfe. Norsk institutt for landbruksøkonomisk forskning (NILF) har beregnet det reelle kjøttforbruket, korrigert for bein, avskjær og annet svin som ikke spises (Tabell 3-1), til rundt 50 kg i året. I følge disse tallene er det forbruket av storfe og fjørfe som øker mest, mens mengden svin er noe redusert fra 2011 til 2012.

¹⁰ 2014 tall er basert på estimert engrossalg per mars 2013

Tabell 3-1 Kjøttforbruk per innbygger 2007-2012¹¹

	2008	2009	2010	2011	2012	Endring siste år
Storfe	14,3	13,5	12,9	13,2	13,5	2,4 %
Lam	3,9	3,4	3,5	3,3	3,3	0,7 %
Svin	21,0	20,6	21,0	21,2	20,8	- 1,8 %
Fjørfe	8,7	8,3	8,2	8,4	9,1	9,1 %
Vilt	1,3	1,3	1,3	1,3	1,2	- 7,0 %
Uspesifisert	3,2	3,3	3,2	3,4	3,3	- 2,1 %
Totalt	52,4	50,4	50,2	50,7	51,3	1,6 %

Det er noen avvik mellom de to metodiske tilnærmingene, men begge tilnærminger viser at totalforbruket i all hovedsak drives av befolkningsutviklingen.

3.3.2 Forbruket av egg er lite påvirket av prisendringer mm

Egg er en lite prissensitiv vare. Engrossalget av egg har økt omtrent i takt med befolkning. Riktignok at har forbruket av egg økte fra 11,5 kg per pes i 2008 til 12,65 i 2012, men har deretter falt marginalt¹². Det er spekulert i om økningen i eggforbruket har sammenheng med en forbigående lavkarbotrend, men det er ikke dokumentert.

3.3.3 Volumutvikling på varegruppenivå

Tall fra Nielsen på varegruppenivå for området kjøtt og egg hittil i år (pr. uke 16, 2014) viser at totalmarkedet målt i verdi er økt med 3-4 prosent målt på rullende år.

¹¹ Animalia "Kjøttets tilstand 2013".

¹² Budsjettnemda 2014 – Totalkalkylen:

http://www.nilf.no/budsjettnemnda_for_jordbruket/grunnlagsmateriale_til_jordbruksforhandlingene_1

Tabell 3-2 Verdi- og volumutvikling hittil i år til og med uke 16 2014 med endring fra samme periode i fjor. Viktige varegrupper kjøtt / egg.¹³

Varegruppe	Totalmarked hittil i år			
	Verdi (1000 kr)	Endr. (%)	Volum (tonn)	Endr. (%)
Ferskt rent kjøtt	1 170 415	16,2	Ikke tilgj.	-
Fersk fjærkre	858 909	11,8	Ikke tilgj.	-
Ferske deiger/farser	863 456	12,0	10 431	3,0
Pølser	722 078	5,3	11 261	-7,0
Ferskt kjøttpålegg	694 202	-0,9	4 019	-1,6
Egg	604 008	5,3	13 394	6,1
Spekepølse	488 877	4,3	2 095	3,6
Ferskt bearb. kjøtt	346 495	11,9	3 623	-0,5
Skivet spekemat	178 521	5,9	476	4,2
Skivet bacon	197 671	15,8	1 207	9,0
Fersk posteit	150 685	0,2	1 223	-1,6
Dypfryst bearb. kjøtt	112 759	1,0	968	0,0
Hemetiske middagsr.	71 432	-0,6	1 493	-5,0
Hemetisk kjøtt	35 489	-3,1	488	-2,0
Sum varegrupper*	6 637 288	8,2	Ikke tilgj.	-

“Vinnerne” er fersk rent kjøtt, fersk fjørfe, ferske deiger/farser, skivet bacon og fersk bearbeidet kjøtt som går fram i både volum og verdi og mer i verdi enn volum, dvs. høyere enhetspris. Hermetikk og ferskt kjøttpålegg faller i både verdi og volum. Pølser har falt med 7 prosent målt i volum. Det er sesongvariasjoner og forhold som tidlig/sen påske og tidlig/sen vår kan påvirke endringstallene.

For egg økte verdien noe mindre enn volumet, men det er en positiv utvikling sammenlignet med hva vi så høsten 2013 hvor verdien sank og volumet økte.

3.3.4 Hovedtrender innen spisevaner

Ipsos MMIs store spisevaneundersøkelse, Norske Spisefakta 2012, viser at nordmenn er tilfredse med egen økonomi og at fremtidsoptimismen fortsatt er stor. De siste årene har norske forbrukere blitt mindre opptatt av fett og fokuserer mer på naturlig sunn mat. Det er en

¹³ Nielsen

økende interesse for hvor maten kommer fra, og flere synes det er viktig at maten er norsk. Matinteressen øker, og vi får stadig flere "hobbykokker"¹⁴. Andre trender som er spesifikt relevante for **kjøttforbruk** som kan nevnes:

- Grilling har blitt betydelig mer populært siden undersøkelsen for to år siden, hele 64 prosent sier de griller mer enn 2 ganger per måned i sesongen.
- Interessen for å lage tradisjonelle norske retter som lapskaus, kjøttkaker osv. økte kraftig for to år siden og har siden holdt seg på det nivået.
- I vurdering av hovedråvare til middag, blir kylling vurdert som billig (69 prosent) og magert (89 prosent), mens 70 prosent svarer at storfekjøtt/biff har spesielt god smak.
- Kun 12 prosent mener kjøtt er noe de helst ikke bør spise for mye av, i tillegg faller andelen som vil spise mindre fett betydelig.

Av trender spesielt viktig for egg¹⁵ kan nevnes at

- Mengden egg fra frittgående høner har vokst sterkt og utgjør nå 57 prosent av volumet siste rullerende år i dagligvare. Frittgående økte sterkt i forbindelse med nye krav til drift av høner fra 2012, men etter det har det bare vært mindre økning (jfr. avsnitt 7.2.1). Egg fra buregg/miljøinnredning har sunket og utgjør nå kun 39 prosent av volumet.
- Økende krav om merking av buregg/miljøinnredning kan gjøre forbruker mer bevisste på hva de velger. Overgangen til frittgående er i stor grad kjededrevet. Økologiske egg vokser (+19 prosent), men utgjør fortsatt bare 3,9 prosent av volumet.
- For mange er det slik at "egg er egg". Nordmenn er i mindre grad bevisste på dyrehelse enn innbyggerne i mange andre europeiske land, men det er noe mer diskusjon i media og bevissthet rundt dette nå enn for noen år siden. En del, og særlig de som ikke er så prisbevisste, ønsker seg større egg og/eller egg med gulere plomme.
- Egg er for lengst friskmeldt for kolesterolanklager og svært få er nå bekymret for å spise for mye egg som er en stor forskjell fra 5-10 år siden.

3.4 Import og internasjonale betingelser, grensehandel

De internasjonale prisene er gjennomgående på et tilstrekkelig høyt nivå til at importvernet etter omleggingen i 2013 sikrer rom for norsk prisdannelse. Den økende grensehandelen hvor kjøtt er en viktig vare, legger indirekte føringer på prisutviklingen for norsk kjøtt.

Import av egg/kjøtt til Norge kan grupperes i tre/fire hovedgrupper:

- import innenfor fastsatte kvoter med redusert eller ingen toll,
- import til full toll
- import til administrativt nedsatt tollsats i perioder
- grensehandel.

3.4.1 Importvernet er avgjørende for norsk produksjon av kjøtt og egg

I Statsbudsjettet for 2013, framlagt høsten 2012, ble det foreslått prosenttoll for biffer og fileter av storfe og for hele og halve skrotter av sau/lam. Dette ble vedtatt med virkning fra 1. januar 2013.

¹⁴ Norske Spisefakta 2012, Ipsos MMI. Shopper trends 2012, Nielsen. Rapporten utgis annet hvert år, neste gang høsten 2014.

¹⁵ Norske Spisefakta 2012, Ipsos MMI. Shopper trends 2012, Nielsen.

Biffer og fileter av storfe er de varene som har vært mest utsatt for importkonkurranse, både i form av import innenfor kvoter (GSP osv.), men også til dels import til full toll. Mulighetene for å ta ut pris ble i 2012 vurdert som begrenset som følge av prispress fra importert vare. Prosenttollen økte mulighetene for i større grad å fordele prisutviklingen på hele dyret. Prisene på biffer og fileter internt i Norge har derfor økt.

Overgangen fra kronetoll til prosenttoll i 2013 på hele og halve skrotter av sau/lam gir muligheter for prisøkning på sau/lam framover.

Til tross for overproduksjon av egg året sett under ett, kan det være behov for import i perioder. Det ble i 2013 importert om lag 224 tonn skallegg, en betydelig reduksjon fra ca. 1200 tonn i 2012. Det antas at det meste av importen er foretatt innenfor kvotene på 1585 tonn (3.5.4). Det generelle tollvernet for egg vurderes til å være tilstrekkelig til å gi rom for nasjonal prisfastsetting på det nåværende tidspunkt. Prisingen av skilleprodukter, eggehvite og plomme, vil imidlertid kunne begrenses av tollvernet. Tollvernet for disse varene som en del av RÅK-vare er også lavt sammenlignet med prisdifferansen.

3.4.2 Kjøtt er en viktig vare i grensehandelen

Nordmenn handlet for 13,3 milliarder kroner på dagsturer til utlandet i 2013. Dette er en økning fra 2012 på 15 prosent¹⁶.

I perioden juli 2011 til juni 2012 ble grensehandelen av matvarer anslått til i underkant av 4,5 mrd. svenske kroner. Dette var nesten dobbelt så mye som i samme periode i 2005-2006¹⁷. Kjøtt står for en betydelig del av grensehandelen. Det handles omtrent 17 000 tonn kjøtt og kjøttvarer¹⁸.

Tabell 3-3 viser forbrukerprisnivåer for diverse matvarer, drikkevarer og tobakk i noen utvalgte europeiske land, målt i indekser. Tabellen viser blant annet at vi har et prisnivå for matvarer totalt sett som ligger 84 prosent over gjennomsnittet i EU27. For kjøtt er forskjellen "bare" 78 prosent. For kjøtt har faktisk prisforskjellen til EU27 blitt noe redusert fra 2011 til 2012, men det er usikkert om det er en vedvarende trend¹⁹.

---

¹⁶ <http://www.ssb.no/varehandel-og-tjenesteyting/statistikker/grensehandel/kvartal/2014-03-04#content>
22.04.2014

¹⁷ "Gränshandeln med Norge. En genväg mellan tulltopparna", Rapport 2013:18, Jordbruksverket, 2013.

¹⁸ Statens landbruksforvaltning: Omverdenen til norsk landbruk og matindustri 2013. I stor grad referert til Jordbruksverkets rapport (ibid.)

¹⁹ Sammenlignet tall fra BFJ Resultatkontrollen fra 2013 og 2014 Tabell 9.3.

Tabell 3-3 Prisnivåindekser i andre land. EU27=100 (2012).²⁰

	Norge	Sverige	Danmark	Finland	Island	Tyskland	Polen
Matvarer	184,3	124,0	138,3	118,0	117,0	106,3	60,0
Brød og kornprodukter	182,5	135,0	157,6	129,6	129,9	104,0	58,2
Kjøtt	178,6	126,4	132,0	118,6	119,2	128,0	55,1
Fisk	144,6	112,1	125,0	108,3	99,2	109,6	67,2
Melk, ost og egg	213,5	112,1	116,9	114,4	112,1	91,7	63,0
Matoljer og – fett	176,1	114,4	155,4	108,8	92,1	99,1	73,2
Frukt, grønnsaker og potet	176,9	140,6	133,9	120,3	121,7	108,2	55,4
Andre matvarer	215,9	117,1	171,9	114,7	127,2	95,6	73,0
Alkohol frie drikkevarer	201,9	124,1	184,8	125,9	123,0	103,1	79,0
Alkoholholdige drikkevarer	287,7	161,0	140,0	174,9	211,7	81,9	93,0
Tobakk	267,0	131,0	114,1	101,1	130,1	101,0	57,6

3.4.3 Produksjons- og markedsutvikling internasjonalt²¹

Verdens samlede produksjon av kjøtt fra storfe, svin, lam og fjørfe økte med 1,4 prosent fra 2012 til 2013. Det er en marginal reduksjon i veksten sammenlignet med foregående år (+ 0,2 prosent). Veksten kom hovedsakelig i de kraftfôrbaserte produksjonene (svin og fjørfe), men også produksjonen av sau/lam økte noe.

De internasjonale prisene var rekordhøye ved utgangen av 2011 og prisene for de fleste kjøttslag gikk noe ned første halvår 2012. Kjøttprisene i 2013 lå stabilt på et relativt høyt nivå, historisk sett. Gode avlinger i 2013 ga en viss nedgang i kraftfôrprisene, men dette har i varierende grad påvirket kjøttprisene. Storfepreisene var historisk høye i 2013 og steg mot slutten av året.

Den internasjonale handelen med kjøtt stagnerer. FAO prognostiserer at handelen med kjøtt økt med bare drøyt 2 prosent fra 2011 til 2012, mot 3,4 prosent fra 2010 til 2011. For 2013 er prognosen en økning på drøyt 1 prosent. Handelskvantumet utgjorde nesten ti prosent av den totale kjøttproduksjonen, omtrent det samme som foregående år.

Handelen med svinekjøtt og fjørfekjøtt gikk noe ned, etter en økning foregående år. Handelen med storfe økte noe og handelen med sau/lam økte med hele 16 prosent.

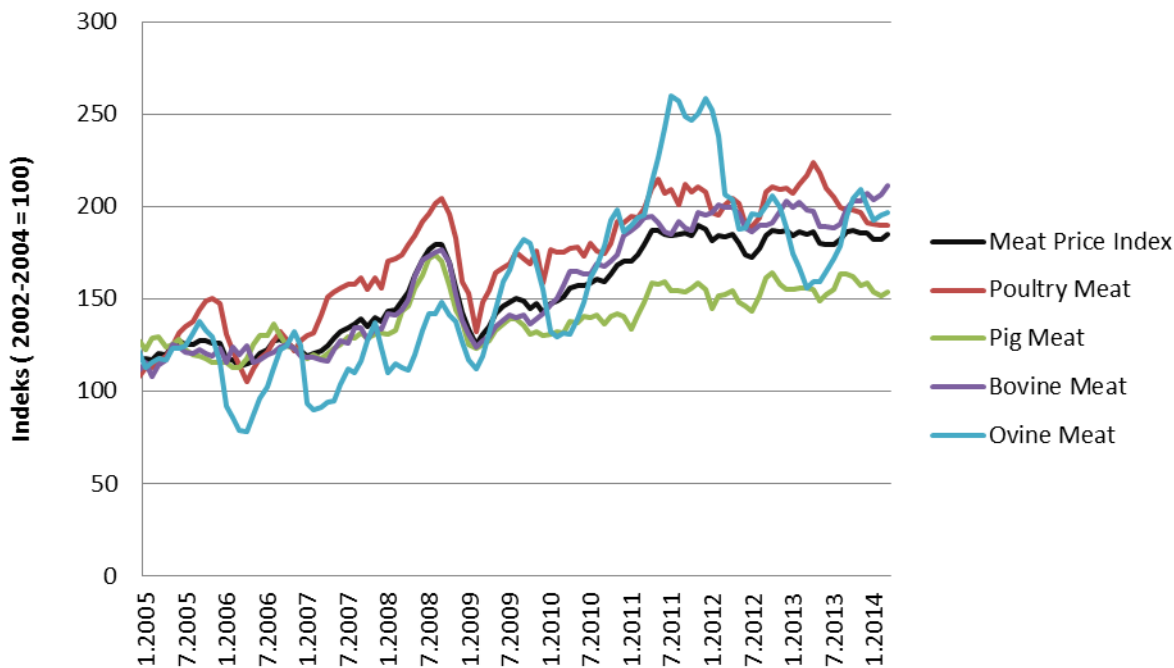
FAOs kjøttprisindeks²²

FAOs indeks for kjøttpriser (Figur 3-2) var på samme nivå i mars 2014 som ved samme tidspunkt i fjor. Kjøttprisene forblir dermed på det historisk høye nivået som har holdt seg siden våren 2011, med noen små fluktasjoner.

²⁰ Eurostat, hentet fra Budsjettnemnda – resultatkontrollen, april 2014.

²¹ Der annet ikke er oppgitt, så er informasjonen i dette avsnittet hentet fra SLFs rapport "Omverdenen til norsk landbruk og matindustri 2013", utgitt mars 2014, samt fjorårets utgave.

²² <http://www.fao.org/economic/est/est-commodities/meat/en/>, 14.04.2014

Figur 3-2 FAOs kjøttprisindeks

Det er noe variasjon mellom kjøttslag. Storfe har hatt noenlunde stabile priser når en ser de tre siste årene under ett, mens småfe har hatt betydelig større fluktusjoner. Svin og fjørfe har hatt relativt stabile priser når en ser det over noen år. Prisene på fjørfe har stabilisert seg på et høyere prisnivå sammenlignet med referanseperioden enn hva svin har klart. Svin har hatt den svakeste prisutviklingen siden 2002-2004 av samtlige kjøttslag.

3.5 Internasjonale rammebetingelser begrenser nasjonal handlefrihet

WTO og andre handelsavtaler legger føringer for den nasjonale landbrukspolitikken på områder som markedsadgang (importvern), internstøtte og eksportsubsidier. Begrensninger på reguleringseksport gjør at det normalt må finnes avsetning for overskuddsproduksjon i det nasjonale markedet. Kvoteimport og import fra GSP-land utgjør for flere kjøttslag en betydelig del av de årlige tilførslene, og vil derfor måtte være en del av markedsvurderingene.

Nedenfor omtales kort elementer i rammevilkårene som er knyttet til WTO, EU/EØS, GSP, SACU og MUL. Det pekes i denne sammenheng særlig på endringer som har kommet til etter forrige Grunnlagsdokument, dvs. endringer i preferansereglene for GSP-landene og omlegging til prosenttoll for visse kjøttprodukter av storfe og sau/lam, samt for visse oster.

3.5.1 WTO (World Trade Organisation) setter begrensninger på tollnivået, bruk av subsidier og reguleringseksport

Landbruksavtalen fra Uruguay-runden i WTO legger føringer for den nasjonale landbrukspolitikken på områdene markedsadgang (importvern), internstøtte og eksportsubsidier. Rammene for internstøtten var hovedbegrunnelsen for etableringen av en ny markedsordning for storfekjøtt i 2009 og sau/lam og egg i 2013.

WTO-forhandlingene har vist liten framdrift siden 2008, men det ble gjort visse framskritt på Ministerkonferansen på Bali i desember 2013. Det ble bl.a. enighet om tiltak for forenkling

av handelsprosedyrer, og medlemslandene erklærte at de skal utvise tilbakeholdenhet i bruken av eksportsubsidier. Utviklingslandene fikk gjennomslag for å kunne benytte virkemidler for å ivareta matsikkerheten (offentlige matvarelagre) for egen befolkning, uten at det skal føre til brudd på forpliktelsene for gul støtte. I 2014 skal det arbeides med et konkret arbeidsprogram for prosessen videre for sentrale deler av Doha-mandatet.

WTO-kvoter for reguleringseksport

Reguleringseksport har historisk vært benyttet i alle produksjoner og spilt en viktig rolle når lagervolumet og/eller den løpende produksjonen har vært så stor at det ikke forelå framtidig avsetning i det norske markedet. Etter WTO-avtalen i 1995 ble reguleringseksporten kraftig begrenset av kvoter for eksport, og det ble satt tak for både volum og verdi. Mulighetene for tradisjonell reguleringseksport er fra 2009 strammet ytterligere inn i den volumbaserte markedsordningen (storfe, sau/lam og egg). For disse varene kan reguleringseksport bare benyttes unntaksvis ved meget alvorlig markedssituasjon, og bare etter vedtak i Omsetningsrådet.

3.5.2 Landbruk er i utgangspunktet unntatt fra EØS, men med viktige unntak!

EØS-avtalen omfatter ikke jordbruk og jordbruksvarer, men det er to viktige unntak fra dette: Artikkel 19 i EØS-avtalen og Protokoll 3. I tillegg har Norge og EU hatt felles regelverk for mattrygghet og veterinære forhold etter at Veterinæravtalen ble en del av EØS-avtalen i 1998.

Artikkel 19

I følge Artikkel 19 til EØS-avtalene, skal partene med to års mellomrom gå gjennom vilkåra for handel med basis jordbruksprodukter med sikte på en gradvis liberalisering. I praksis har det blitt gjort sjeldnere.

For kjøtt innebærer Artikkel 19-avtalene at EU har fått adgang til importkvoter med redusert toll. Alle importkvotene for kjøttvarer fordeles hvert år ved auksjon. Norge har tilsvarende fått noen tollfrie kvoter for egg og kjøttvarer til EU. Disse har hittil vært utnyttet i meget beskjedent omfang:

Tabell 3-4 viser de tollfrie kvotene Norge har til EU gjennom EØS-avtalen

Vare	Volum
Sau/lam/geit	300 tonn
Spekeskinke	200 tonn
Pølser	300 tonn

EØS-rådsmøte 2012

I forbindelse med at Norge bestemte omlegging til prosenttoll for visse landbruksvarer høsten 2013, har det vært omfattende kontakt med EU, både på politisk og faglig nivå. Fra norsk side er det lagt til grunn at endringene fullt ut er i samsvar med våre internasjonale handelspolitiske forpliktelser.

Som en konklusjon fra EØS-rådsmøtet høsten 2012 er det enighet om at Norge og EU skal ha en gjennomgang av vilkårene for handel med landbruksvarer i 2013/14. Det er også andre oppfølgingspunkter etter den siste Artikkel 19 avtalen som vil bli gjennomgått.²³

²³ Statens tilbud Jordbruksoppjøret 2013 s. 65

Protokoll 3

Protokoll 3 til EØS-avtalen regulerer handelen mellom Norge og EU med bearbejdede landbruksprodukter (bakervarer, sukkervarer, supper, sauser, pizza mv). På norsk side har en i samsvar med dette utformet en *råvarekompensasjonsordning* (RÅK). Denne ordningen består av tre hovedelementer:

- Toll på import av bearbejdede landbruksvarer (RÅK-varer)
- Prisnedskrivning ved bruk av norske råvarer i innenlands produksjon av RÅK-varer
- Eksportstøtte ved bruk av norske råvarer i innenlandsk produksjon av RÅK-varer.

Den norske RÅK-industrien er en betydelig avtaker av norske jordbruksprodukter, særlig av melk og korn, men også en del produksjonskjøtt går til denne industrien.

EFTA og nye tollkvoter

EFTA-landene har blitt enige om en revidert EFTA-konvensjon med virkning fra 1. juli 2013. Som en del av den nye konvensjonen, ble det avtalt at EFTA-landene langt på vei skal stille likt med EU når det gjelder tollsatser. I tillegg ble det innført en rekke nye tollkvoter. For kjøtt er det opprettet en tollfri importkvote på 10 tonn tørket storfekjøtt og 10 tonn pølser.

3.5.3 Matvarer fra MUL, GSP og SACU

I 1971 gjorde Norge vedtak om å opprette en tollpreferanseordning, som omtales som GSP (General system of preferences). GSP er et akseptert unntak fra prinsippet om "bestevilkårsbehandling" i WTO, og innebærer at utviklingslandene får bedre markedsadgang enn andre land. Alle utviklingsland som befinner seg på OECDs DAC-liste (DAC = Development Assistance Committee), omfattes i utgangspunktet av de norske preferansene for handel med utviklingsland.

GSP-bestemmelsene er endret en rekke ganger, sist ved behandling av statsbudsjettet for 2013. I grove trekk er reglene per i dag at varer fra GSP-land oppnår 10 prosent reduksjon på ordinære tollsatser. MUL-land og lavinntektsland med mindre enn 75 mill innbyggere har med få unntak tollfrihet for alle varer. Videre er det noen tollfrie kvoter for utbeina storfekjøtt og lam fra Namibia, Botswana og Swaziland. Samtidig med omlegging til prosenttoll for visse landbruksvarer i 2013, ble det etablert en ny importkvote med kronetoll og GSP-rabatt for 500 tonn biffer og fileter fra GSP-land. Dette ble gjort for å sikre eksisterende handel med U-land og gi rom for en økning de nærmeste årene.

Det vises for øvrig til dokumentet «Internasjonale rammevilkår – handelspolitikk» på Norturas nettsider for utfyllende informasjon.

3.5.4 Importkvoter

I tabellen nedenfor vises de forskjellige importkvoter som er aktive nå. Noen importkvoter er med redusert toll, andre er tollfrie.

Tabell 3-5 viser gjeldende importkvoter for kjøtt og egg. Alle kvoter for kjøtt er omregnet til kjøtt inkl. bein. Alle tall i tonn.

Opprinnelse	Storfe	Gris	Lam	Fjørfekjøtt	Egg
WTO (dagens)	1 084	1 381	206	663	1 295
SACU (GSP+FTA)	4 921		532		
GSP	665				
Island			600		
ART-19 / EU	900	600		800	290
Sum gjeldende importkvoter	6 905	1 981	1 338	1463	1 585

3.5.5 TTIP – frihandelsavtalen mellom EU og USA kan indirekte ha betydning for norsk næringsmiddelindustri og norsk landbruk

USA og EU forhandler om en omfattende samarbeidsavtale, TTIP, med mål om bl.a. frihandel for så godt som alle varer. Nærings- og fiskeridepartementet (NFD) leverte 24. mars 2014 en utredning «Konsekvenser for Norge av et handels- og investeringspartnerskap mellom EU og USA», som belyser hvilke effekter en slik avtale vil få for norske interesser, og videre hva en tilsvarende avtale mellom Norge (EFTA) og USA vil kunne medføre. Rapporten er tydelig på at Norge primært har defensive interesser på landbruk, bl.a. i sammendraget:

«Når det gjelder landbruksvarer vil TTIP antageligvis ikke ha betydelige virkninger for Norge, fordi Norge ikke har eksport av landbruksvarer av betydning. Rammevilkårene for norsk landbruk og landbruksbasert matindustri vil derimot bli betydelig forverret dersom EFTA/Norge skulle påbegynne forhandlinger om en frihandelsavtale med USA (s. 5-6)».

4 Overordnet om norsk jordbruk og næringsmiddelindustri

4.1 Marked og pris – prognoser

Prognosene utarbeides av Totalmarked kjøtt og egg. Prognosen som legges til grunn ble lagt fram den 7. mai 2014.

I grove trekk er prognosene for 2014 som resultatet fra 2013: Overskudd av gris og egg, mens det er underdekning av sau/lam og storfe/kalv.

4.1.1 Kjøtt- og eggmarkedet i 2013 var preget av overskudd for gris og egg

Tabell 4-1 nedenfor viser total produksjon og salg av kjøtt og egg i 2013.

Tabell 4-1 Total produksjon og salg av kjøtt og egg i 2013

	Produksjon		Import- kvoter	Engrossalg		Balanse	Adm. og annen import	Markeds- dekning inkl. adm.import
	Tonn	%		Tonn	%			
Storfe/kalv	83 300	107	7 340 ¹⁾	96 700	100	-6 100	8 300	2 200
Sau/lam	22 900	103	1 034 ²⁾	26 200	105	-2 250	2 250	0
Gris	127 100	97	1 870 ³⁾	128 100	100	900	1 900	2 800
Egg	59 500	102	224 ⁴⁾	59 000	101	700		-

1) Omfatter bl.a. SACU-import på 4.921 tonn storfekjøtt omregnet m/ben samt benyttet WTO-, EU- og GSP-kvote.

2) Fra Island: 598 tonn. WTO-kvote på 206 tonn og 231 tonn SACU m/ben.

3) Spekk og småflesk utgjør om lag 1.300 tonn og om lag 600 tonn av WTO/EU-kvoter.

4) Import på 224 tonn. (WTO-kvote på 1.295 tonn og EU-kvote på 290 tonn skallegg).

Totalmarkedet for kjøtt og egg var i 2013 preget av overskudd for gris og egg, mens for storfe og lam var hovedtrekket i markedsbildet underskudd av norsk råvare frem til høsten. For storfe og lam var det åpning for import med administrativ tollnedsettelse fram til ca. utgangen av august. I tillegg ble det åpnet for import av ribbe av gris i 2 måneder fra midten av oktober. Detaljer for hvert dyreslag følger i senere kapitler.

4.1.2 Prognosen for 2014 viser fortsatt overdekning av gris og egg. Underdekning av storfe og lam.

Vurderingene av **markedsutsiktene** bygger på prognoser for kjøttproduksjon og engrossalg, justert for import.

Tabell 4-2 viser prognosen for 2014.

Tabell 4-2 Prognose for 2014 per 7. mai

	Tilførsler		Import- kvoter	Engrossalg		Balanse
	tonn	%		tonn	%	
Storfe/kalv	79 500	95	7 570 ¹⁾	94 700	98	-7 600
Sau/lam	22 850	100	1 336 ²⁾	26 200	100	-2 000
Gris	129 300	102	2 000 ³⁾	129 800	101	1 500
Egg *	61 000	103	⁴⁾	59 800	101	1 200

* Det er beregnet tatt ut 440 tonn gjennom førtidsslaktning i 1.kvartal

1) For storfe er det inkludert en antatt SACU-import av 4.921 tonn storfekjøtt m/ben. Videre er WTO-kvoten på 1084 tonn, EU-kvote på 900 tonn og GSP-kvote på 665 tonn biffer og fileter (omregnet til storfekjøtt m/ben) tatt med.

2) Importen inkluderer WTO-kvoten på 206 tonn, import av 600 tonn fra Island og 530 tonn SACU m/ben.

3) Inkludert spekk og småflesk på 1.300 tonn og 100 tonn av WTO-kvoten på 1.381 tonn. Inkluderer også EU-kvote på 600 t.

4) Forutsetter ingen import av egg. WTO-kvote på 1.295 tonn og EU-kvote på 290 tonn skallegg.

Se kap 5, 6 og 7 for nærmere beskrivelse og analyse av den enkelte varegruppe.

4.2 Prisdannelsen for kjøtt og egg

Produksjoner med underdekning har hatt en positiv utvikling i engros- og avregningspriser. Det har så langt ikke medført at produksjonen har økt så mye at det dekker markedet, og det er derfor nødvendig å benytte prissetting til å stimulere til økt produksjon.

Produksjoner preget av overproduksjon har hatt en negativ utvikling i engros- og avregningspris de siste par årene. Prissettingen må ta hensyn til produsentenes behov for å dekke kostnader samt vederlag til arbeid og egenkapital, men samtidig må det ikke stimuleres til mer produksjon.

4.2.1 Engrospris

For storfe, lam og egg er engrosprisen prispunktet. Den løpende engrosprisen for helt slakt og egg settes av markedsregulator med sikte på at en i gjennomsnitt for året (prisperioden) oppnår målpris eller gjennomsnittlig planlagt engrospris.

Engrosprisen kan betraktes som balansepunktet i verdikjeden for egg og kjøtt. Engrosprisen danner utgangspunkt for prisen både forover og bakover i verdikjeden. Engrosprisen spiller i tillegg en avgjørende rolle i forvaltningen av importvernet.

4.2.2 Avregningspris

Avregningsprisen til bonde (Norturas produsenter) avledes av engrosprisen via "Nettonoteringen". Nettonoteringen er en selvkostkalkyle som tar utgangspunkt i engrosprisen for helt slakt /egg. Verdi av andre produkter fra slaktet som for eksempel hud, skinn og innmat legges til engrosprisen, mens kostnader ved slaktning inntransport og offentlige avgifter trekkes fra. Når enkeltelementer i kalkylen endres, endres dermed også avregningsprisen.

Nettonoteringen har følgende prinsipielle oppbygging for kjøtt:

Notert engrospris

- Kjøttkontrollavgift
- Forskningsavgift
- = **Engrospris justert for offentlige avgifter *)**
- + Verdi av hud/skinn og biprodukter (ikke ull)
- Slaktekostnader
- Inntransportkostnader
- Spesielle trekk (avtaletrekk, nødslakt etc.)
- Omsetningsavgift
- = **Veiledende avregningspris for slaktedyr fra Nortura**
- + Norturatillegg
- + Eventuell etterbetaling
- = **Utbetalingspris til produsent**

I tillegg kommer grunntilskudd (sau/lam og geit/kje), kvalitetstilskudd for storfe og sonedifferensiert distriktstilskudd

*) Det er denne prisen som rapporteres som oppnådd engrospris og vurderes mot planlagt gjennomsnittlig engrospris

Nettonoteringen for egg er litt annerledes enn den for kjøtt:

Engrospris

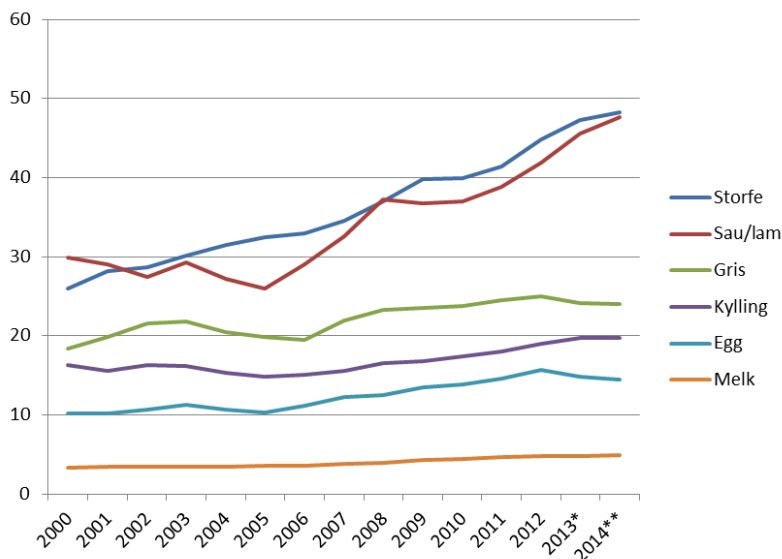
- Forskningsavgift
- = **Engrospris justert for offentlige avgifter *)**
- Sorteringskostnader
- Inntransportkostnader
- Finansiering av plastbrett
- Omsetningsavgift
- = **avregningspris egg fra Nortura**
- + Kvantumstillegg
- = **Utbetalings pris til produsent**

*) Det er denne prisen som rapporteres som oppnådd engrospris og vurderes mot planlagt gjennomsnittlig engrospris

Figuren under viser utviklingen gjennomsnittlig utbetalingspris for kjøtt, egg og melk fra 2000 til 2014²⁴.

---

²⁴ BFJ - Totalkalkylen

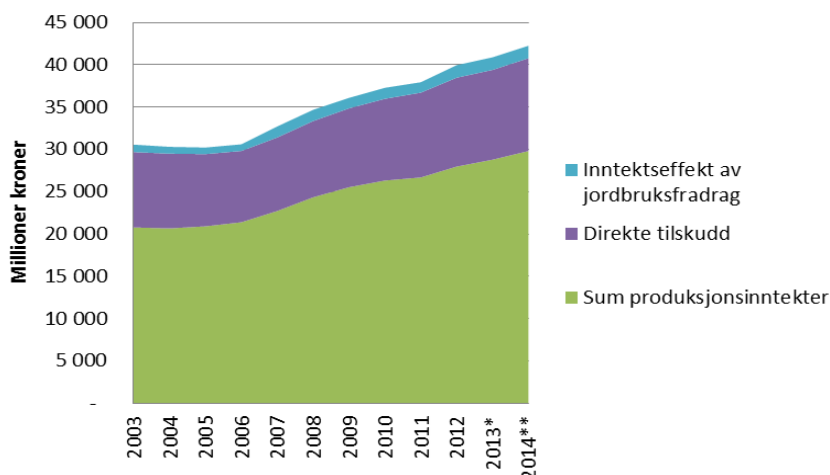
Figur 4-1 viser utvikling i utbetalingspris (avregningspris) til bonde for ulike husdyrprodukter. * er foreløpig regnskap og ** er budsjett.

Utviklingen i utbetalingspris for storfe og lam har vært betydelig sterkere enn for de øvrige husdyrproduktene. Egg og gris har hatt en nedgang i utbetalingspris de siste to årene som gjenspeiler markedsituasjonen for disse to produksjonene.

4.3 Økning i markedsinntektene er større en økning i direkte tilskudd

4.3.1 Økte markedsinntekter og økte variable kostnader

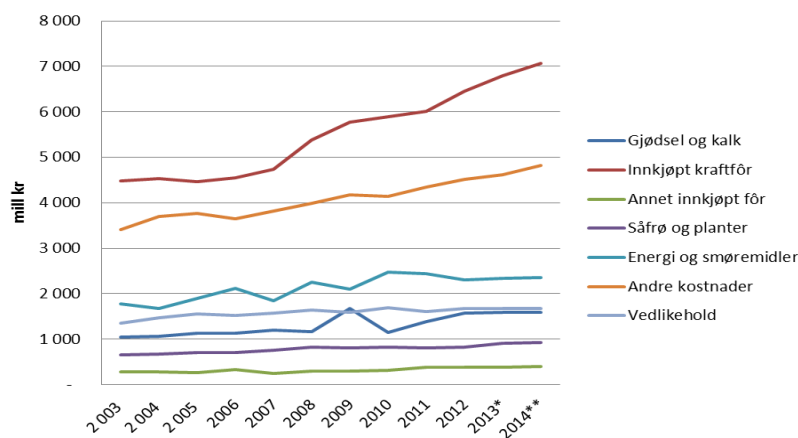
Når en ser på inntektene til jordbruket totalt sett er hoveddelen av inntektene fra markedet, deretter kommer direkte tilskudd. Inntektseffekten av jordbruksfradraget utgjør minst som vist i Figur 4-2.

Figur 4-2 viser de totale inntektene i jordbruket fra marked, direkte tilskudd og skatteeffekt.²⁵* er foreløpige regnskapstall og ** er budsjett

²⁵ Budsjettnemnda for jordbruket 2014-Jordbrukets totalregnskap 2012 og 2013. Jordbrukets totalbudsjett 2014. Registrerte og normaliserte tall. Tabell 1.4, Illustrasjon Nortura.

Det er økningen i markedsinntekter som har stått for mesteparten av inntektsøkningen i denne perioden. Det varierer mellom produksjonsformene hvor stor andel av inntekten som kommer fra markedet og direkte tilskudd som beskrevet under hvert enkelt dyreslag (kap 5, 6 og 7)..

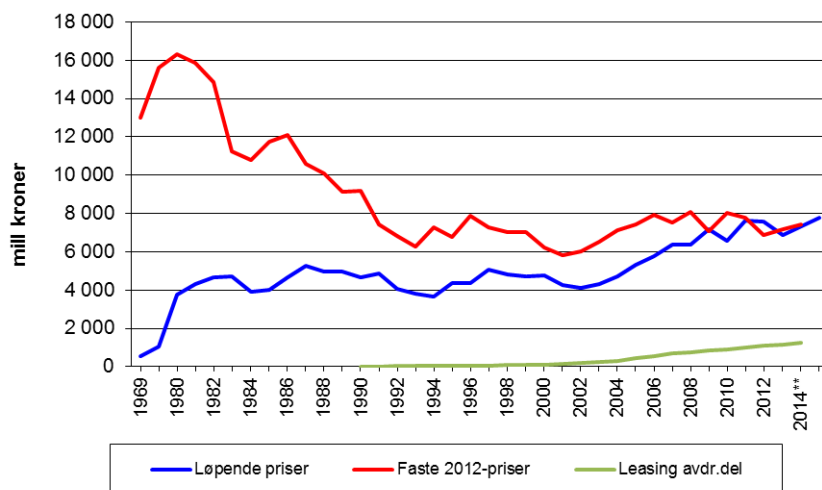

Figur 4-3 viser utviklingen i ikke-varige kostnader fra 2003-2014²⁶ - *er foreløpig regnskap, ** er budsjett.

Det er kraftfôr kostnaden som er den største ikke-varige kostnaden etterfulgt av andre kostnader som vist i Figur 4-3. Kraftfôr kostnadene har hatt en betydelig økning de siste fire årene. Kostnadene for gjødning og energi har vært stabil de siste tre årene.

4.3.2 Det er ingen endring i investeringene i landbruket og fortsatt økning i andelen leasing.

Figur 4-4 utviklingen i bruttoinvesteringer i jordbruket i perioden 1969 -2013.²⁷

Figur 4-4 viser bruttoinvesteringene i jordbruket fra 1969 til 2014. ** er budsjett

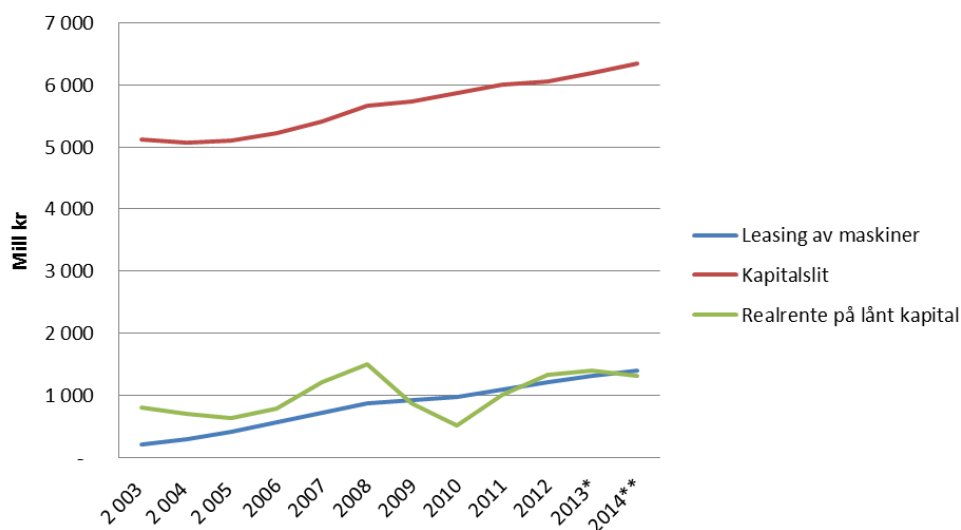
²⁶ Budsjettnemnda for jordbruket 2014- Jordbrukets totalregnskap 2012 og 2013. Jordbrukets totalbudsjett 2014. Registrerte og normaliserte tall. Tabell 1.4, Illustrasjon Nortura.

²⁷ Budsjettnemnda for jordbruket 2014- Jordbrukets totalregnskap 2012 og 2013. Jordbrukets totalbudsjett 2014. registrerte og normaliserte tall. Tabell 1.7.

Tallene viser at investeringene i norsk jordbruk, målt i faste kroner, var på sitt høyeste i tiden rundt opptrappingsvedtaket og fram til begynnelsen på 1980-tallet. Deretter falt investeringene kraftig og var gjennom store deler av 1990-tallet mindre enn halvparten av toppårene. De siste årene fram mot 2008 ble det registrert en økt investeringsvilje. Økningen kan både knyttes til økte investeringer i antall nye bygninger, men en stor del må også forklare gjennom den store økningen i byggekostnader i perioden. De siste årene har investeringsnivået vært relativt stabilt og en kan se en antydning til økte investeringer de siste to årene. Figuren viser også en klar tendens mot økt bruk av leasing.

Kapitalslit og leasing av maskiner har en jevn økning gjennom hele perioden som vist i Figur 4-5.

Figur 4-5 viser utviklingen i kapital- og realrentekostnader fra 2003-2014. *er foreløpig regnskap, ** er budsjett.²⁸

Realrente på lånt kapital har variert gjennom perioden, men har vært stabil de siste tre årene. I normaliserte regnskaper er prisstigningsgevinsten (effekten av finansiering) på lånt kapital og lesing glattet over tre år ved å beregne gjennomsnittet av det enkelte og de to foregående års prisvekst.

4.4 Prisutvikling på forbrukermarkedet utvikler seg ikke på samme måte som engrosprisene

Prisen i forbrukermarkedet gjenspeiler ikke alltid utviklingen i engrospris. Dette skyldes bl.a. at kjøtt brukes som lokkevarer i butikker og utstrakt bruk av kjøtt i kampanjer i forbindelse med høytider, grillsesong osv. Det at prisøkning på råvare bare i begrenset grad overveltes til dagligvarehandelen sier også noe om maktforholdene i verdikjeden.

KPI økte med 2,0 prosent fra mars 2013 til mars 2014. Matvareprisene steg 5,4 prosent de siste tolv månedene og var hovedårsaken til veksten. Herunder var det særlig prisøkning på meierivarer, kjøtt, fisk og frukt som bidro mest²⁹. I følge Pengepolitisk rapport 3/13, økte

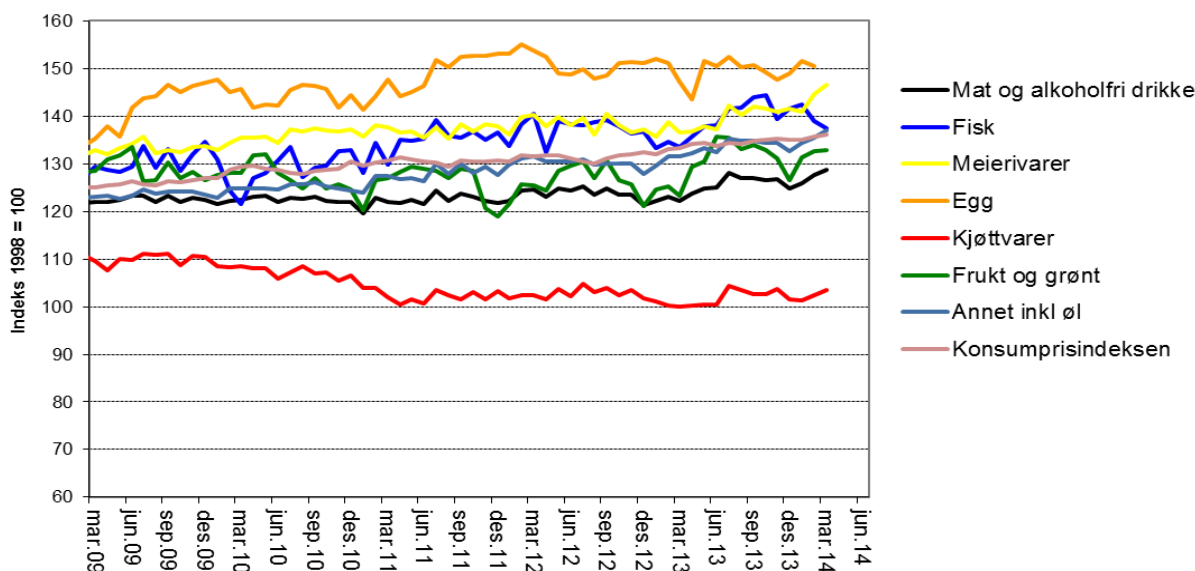
²⁸ Budsjettmemnda for jordbruket 2014- Jordbrukets totalregnskap 2012 og 2013. Jordbrukets totalbudsjett 2014. Registrerte og normaliserte tall. Tabell 1.4, Illustrasjon Nortura.

²⁹ <http://ssb.no/priser-og-prisindekser/statistikker/kpi> , 10.04.2014

matvareprisene kraftig sommeren 2013 og mer enn den beregnede effekten av jordbruksoppkjøret skulle tilsi.

Det er prisuttaket i forbrukermarkedet, i dagligvare, storkjøkken eller KBS, som i sum skal gi dekning av kostnader og fortjeneste gjennom verdikjeden. Sisteledet står likevel fritt til å sette forbrukerprisen. Dette er grunnen til at butikker i perioder tilbyr enkeltvarer som ligger betydelig under produksjonskostnaden. Dette gjelder spesielt enkelte produkter fra saue- og lammekjøtt som er sesongvare, som fårrikålkjøtt, men vi har også sett "ribbekrig" på gris fram mot julesesongen. Langvarige kampanjer og priskriger på populære varer, kan medføre at forbrukerne venner seg til et kunstig lavt prisnivå. Det er risiko for at dette kan forplante seg og påvirke prisuttaket bakover i verdikjeden.

Figur 4-6³⁰ viser prisindeksen for matvarer og matvaregrupper for perioden 2009 – mars 2014, med 1998 som referanseår. Figuren viser at prisene på kjøtt i perioden har hatt en betydelig mer moderat prisutvikling enn gjennomsnittet for matvarer. Egg har steget noe mer enn matvarer totalt sett.

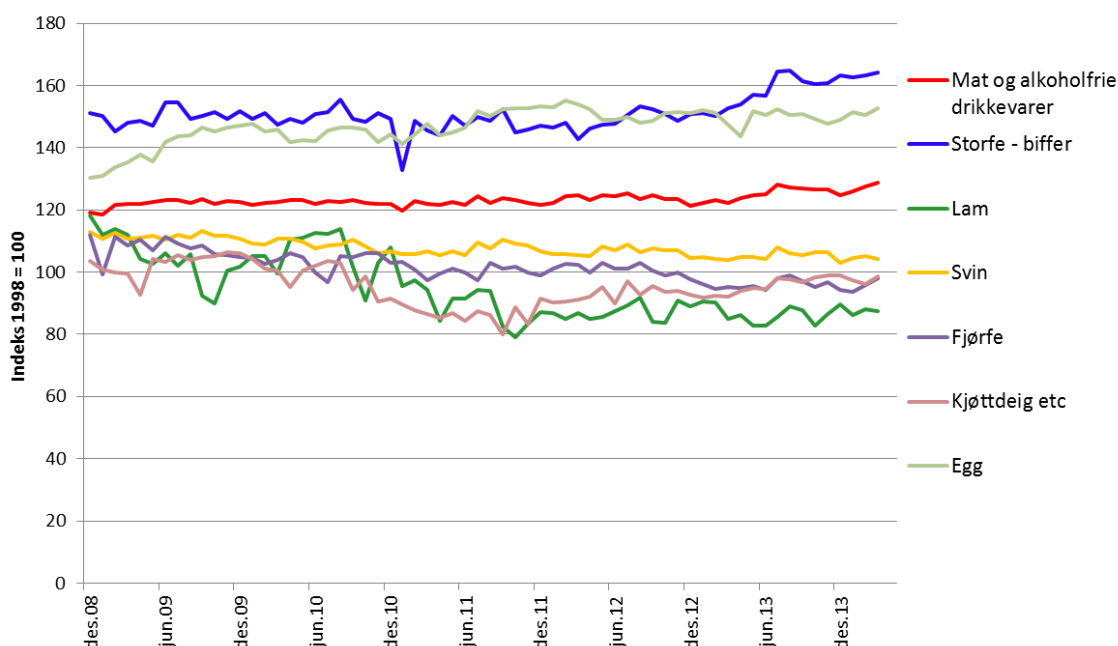
Figur 4-6 viser utvikling i matvareprisindekser.

Konsumprisindeksen for kjøttvarer mars 2013 – mars 2014 sett under har økt med 3,4 prosent. Det er betydelig lavere enn for matvarer totalt sett. Figur 4-7 under viser utviklingen i forbrukerpriser for kjøttvarer og egg de siste fem årene³¹. Indeksene for storfe, lam, svin og fjørfe dekker produkter av rent kjøtt, som biffer fileter og ulike stykningsdeler. Indeksene for "kjøttdeig etc." dekker bearbejdede kjøttvarer, som kjøttdeiger, kjøttkaker mv. Indeksene består av bearbejdede kjøttvarer fra flere dyreslag, men storfe veier klart tyngst i indeksen.

³⁰ SSB data hentet fra NILF,

http://www.nilf.no/statistikk/Matvarepriser/Tekst/Manedlig_prisutvikling_for_hovedgrupper_av_matvarer-tabell, 11.04.2014

³¹ 1998 = 100

Figur 4-7 viser konsumprisutvikling for kjøtt og egg

Storfe i form av biffer o.l. økte med 7,5 prosent, og kjøttdeig med 7,2 prosent på rullerende år. Kjøttdeig tar dermed igjen noe av den negative prisutviklingen den har hatt over de siste årene. Svin har omtrent uendret pris over de siste årer. Reinsdyr er det eneste kjøttslaget som har en lavere pris i dag enn ved samme tidspunkt i 2013³². Forbrukerprisene på egg har økt noe i perioden.

Prisene for biffer og fileter av storfe og prisen for egg har økt betydelig mer enn øvrige kjøttslag fram til sommeren 2009. Deretter økte ikke prisene for biffer og fileter før rundt årsskiftet 2012-2013 – dvs. omtrent samtidig med omleggingen av tollene. Prisen for egg økte fra sommeren 2011 og sommeren 2012. Indeksen med kjøttdeig og bearbejdede produkter har hatt en særdeles svak utvikling. Det kan likevel se ut til at nedgangen er stanset opp og prisen har holdt seg relativt stabil og kanskje noe økende siden slutten av 2011. Prisen på lam nådde sitt laveste nivå i slutten av 2011 før prisen økte noe³³.

Se kapittel 5, 6 og 7 for en nærmere beskrivelse av priser og prisfastsettelse for hhv storfe, sau/lam og egg.

³² <http://ssb.no/priser-og-prisindekser/statistikker/kpi> ,

³³ Det er metodiske utfordringer og utvalgsutfordringer på KPI for lam. Tallene på aggregert nivå kan derfor være noe misvisende.

4.5 Norsk næringsmiddelindustri

Kjøttindustrien står for 22 prosent av produksjonsverdien innenfor matindustrien. Det var en nedgang i antall sysselsatte i perioden 2008 til 2011 som følge av strukturendring og nedbemanning. Kjøttindustrien har lavere driftsresultat enn matindustrien totalt sett. Behovet for økte marginer i kjøttindustrien må vektlegges ved fastsetting av engrosprisen for kjøtt og egg.

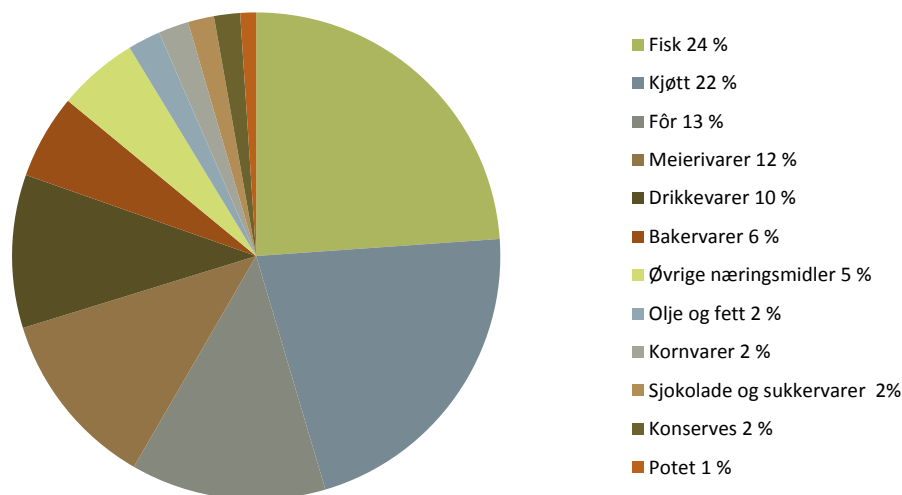
4.5.1 Status og utviklingstrekk i industrien

Norsk matindustri er en av de største industrigranene i Norge, både i sysselsetting og målt i verdiskaping. Grovt regnet utgjør matindustrien om lag 20 % av både den samlede sysselsettingen og produksjonsverdien i norsk industri samlet.

En stor andel av både sysselsettingen og verdiskapingen i matindustrien foregår i distriktene. Fylkene med flest sysselsatte innenfor matindustri er Oslo og Akershus, Rogaland, Trøndelagsfylkene samt Østfold og Hedmark. Både den landbruksbaserte delen av industrien og RÅK industrien, som har høyest foredlingsgrad, bruker norske råvarer. Det er derfor et gjensidig avhengighetsforhold mellom matvareindustrien og primærlandbruket. Uten en sterk innenlandsk landbruksbasert matvareindustri ville den norske landbruksproduksjonen vært betydelig mindre. På den andre siden er også store deler av matindustrien avhengig av norsk landbruksproduksjon og den tollbeskyttelsen landbruksvarene har.

4.5.2 Produksjonsverdi

Norsk industri hadde en samlet produksjonsverdi på om lag 769,9 mrd³⁴ kr. i 2012, av dette utgjorde matindustrien 171,6 mrd kr., eller 22,3 prosent. Figur 5.1 viser de ulike bransjenes andel av produksjonsverdien innenfor matindustrien (eks tobakk) i 2011. Kjøttindustrien har en andel på 22 prosent.

Figur 5.1 Andel produksjonsverdi 2011 i matindustrien

³⁴ Mat og Industri 2013

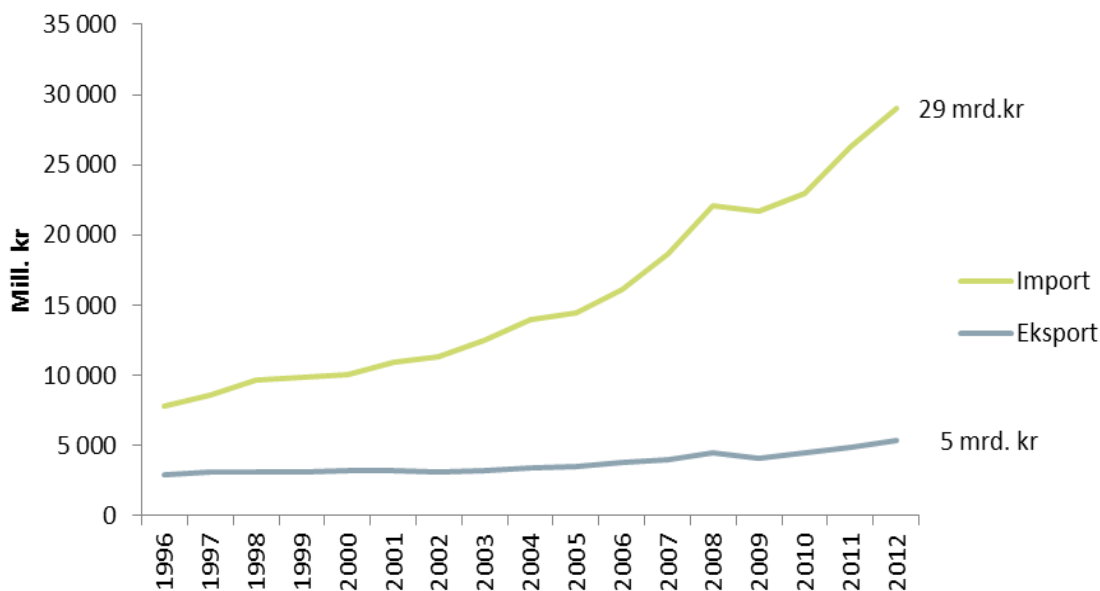
4.5.3 Sysselsetting

Norsk matindustri sysselsatte om lag 48 600 personer³⁵ i 2012, av totalt om lag 230 300 sysselsatte i norsk industri samlet. Det betyr at ca. 20 % av industrissysselsettingen er i matindustrien.

Kjøttindustrien er den største bransjen innenfor matindustrien og sysselsatte om lag 11 000 personer³⁶. Det har de siste årene vært gjennomført omfattende struktur- og nedbemanningstiltak i kjøttbransjen og antall sysselsatte har i perioden 2008 til 2011 blitt redusert fra 12 750 til 11 000. Det betyr en reduksjon på om lag 14 %. Det har også over tid vært en strukturrasjonalisering på anleggssiden.

4.5.4 Handel med mat og drikkevarer

Det er en rekke definisjoner og inndelinger av handelsstatistikken. I figuren nedenfor vises import og eksport av næringsmidler og drikkevarer, eksklusiv fiskevarer³⁷. I 2012 var importen på 29,2 mrd. kr. Fra 2011 til 2012 økte importen av importverdien med 10,3 %. Eksporten har i all hovedsak vært stabil.

Figur 5.2 Utvikling i handel med næringsmidler og drikkevarer (eksklusiv fiskevarer)

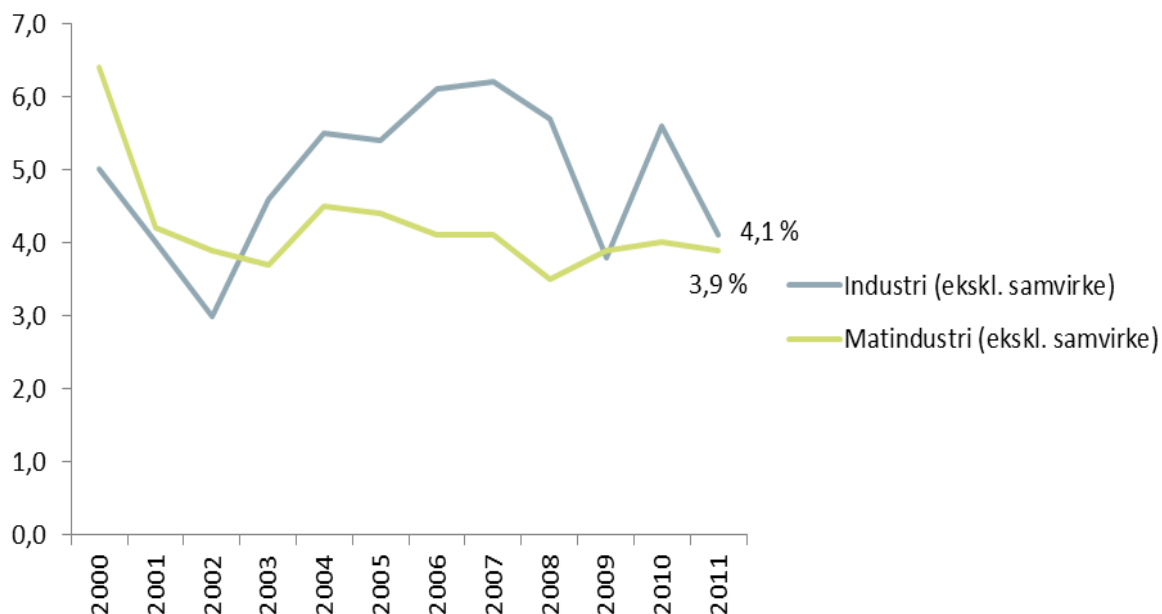
4.5.5 Driftsmargin

Driftsmargin viser forholdet mellom driftsresultat og omsetning/driftsinntekter. Tall for driftsresultat i matindustrien og øvrig industri for årene 1999-2011 er framstilt i figur 5.3 under. Tallene viser at matindustrien har hatt en annen utvikling enn den annen industri har hatt i de senere års høykonjunktur. Tabell 5.1 viser videre driftsresultatene for et utvalg av de største bedriftene i norsk kjøttindustri. Tallene viser at kjøttindustrien i flere år har hatt et driftsresultat som ligger lavere enn matindustrien samlet og betydelig under gjennomsnittet for annen industri. Samtidig viser tallene at driftsmarginen, for dette utvalget av foretak i kjøttindustrien, har bedret seg de siste årene.

³⁵ Mat og Industri 2013

³⁶ Mat og Industri 2013

³⁷ Mat og Industri 2013, kapittel 2.4.

Figur 4-8 Utvikling i driftsmargin (i prosent) for matindustrien og industrien totalt, 2000-2011(i %)

Tabell 4-3 Driftsmargin i kjøttindustrien

År	Driftsinntekter	Driftsresultat i kr.	Driftsresultat i %
2006	22 130 383 000	274 511 529	1,2 %
2007	24 090 222 000	455 909 000	1,9 %
2008	25 730 212 000	338 940 000	1,3 %
2009	26 919 716 000	522 060 000	1,9 %
2010	27 904 958 000	830 422 000	3,0 %
2011	28 703 243 000	717 049 000	2,5 %
2012	30 298 349 000	896 767 000	3,0 %

Bedriftene som inngår i tabell 5,1 er: Nortura, SpisGrilstad, Fatland, Furuseth, Nordfjord Kjøtt, Finsbråthen, Prima Jæren, Cardinal Foods, Matbørsen, Leiv Vidar, Aron Mat, Alf Strøm Larsen, Helle Slakteri (tom 2009) og Jens Eide.

5 Storfe

Prognosen per 8. mai viser et underskudd av storfe på ca. 7 600 tonn i 2014 etter at alle importkvotene er tatt inn. Ved fastsetting av engrosprisen skal Nortura som markedsregulator legge stor vekt på prognosene for tilbud og etterspørsel for helt slakt. Isolert sett tilsier prognosen at prisene bør økes.

Det er en politisk målsetning om å øke den norske storfekjøttproduksjonen. Fra 1. januar ble det innført et kvalitetstilskudd for slakt for å bedre økonomien i storfeproduksjon og dermed gjøre det mer attraktivt å produsere storfe. Det er for tidlig å si hvilke effekter tilskuddet har på produksjonen på litt lengre sikt.

Medio mai 2014 er det ca. 850 tonn helt slakt på reguleringslager etter overskudd en periode høsten 2013.. Situasjonen er temporær, men den er like fullt alvorlig. Ubalansen i markedet med overskudd av produksjonskjøtt og for lite biffer/fileter og magre sorteringer gjør at det likevel har vært nødvendig med administrering av tollsats for pistoler/bakparter.

Markedssignaler tilsier at det i tillegg til reguleringslager er store kommersielle lagre og da særlig av produksjonskjøtt. Markedet for biffer og fileter gir rom for en prisøkning, men ubalansen mellom produksjonskjøtt og andre stykningsdeler tilsier at man må være varsom med prisøkning. Situasjonen med et betydelig reguleringslager og mye produksjonskjøtt på kommersielt lager, begrenser rommet for prisøkninger på kort sikt.

Det forventes at reguleringslagrene vil tømmes i løpet av sommeren 2014. Det er vanskelig å anslå hvordan høsten blir, men prognosen til nå viser underdekning i tredje tertial. Fram til lagrene er tomme, er det bare tilrådelig med en forsiktig økning av engrosprisene.

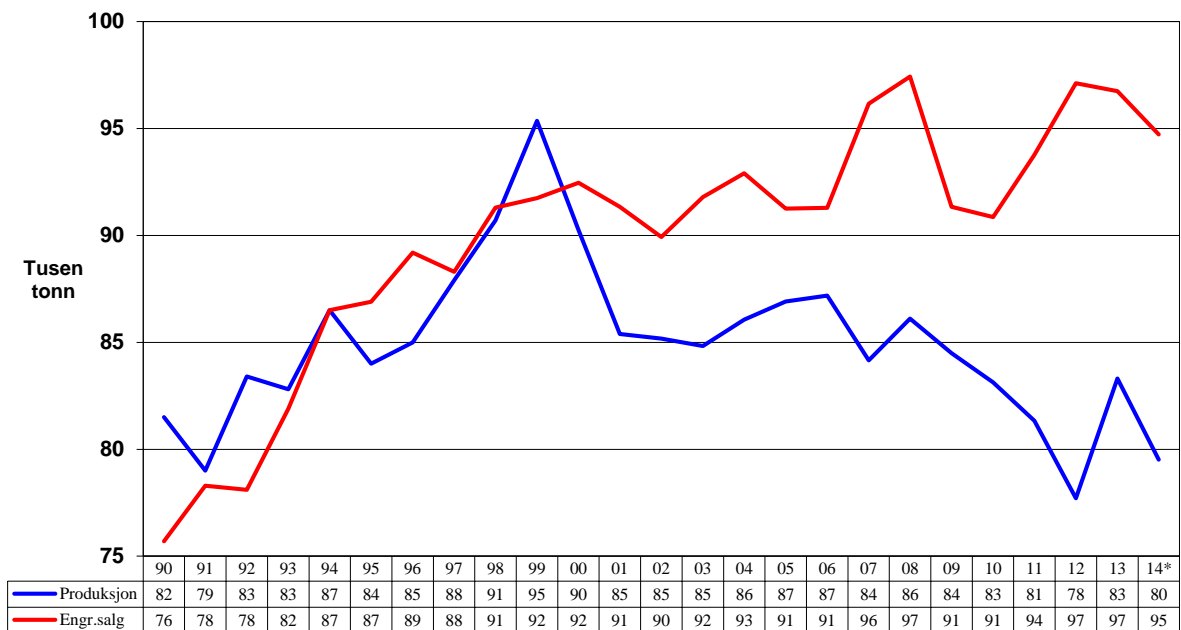
På lengre sikt er det ønskelig å styre mer av slaktingen mot første halvår når etterspørselen er størst ved at de største prisøkningene gjennomføres i nettopp første halvår.

I inneværende prisperiode er planlagt gjennomsnittlig engrospris for storfekjøtt på kr 55,20 per kg for representantvaren for storfe (ung okse, alle klasser R og O unntatt R+ (fettgr. 2-, 2 og 2+)). **Ut fra en samlet vurdering økes planlagt gjennomsnittlig engrospris fra første halvår med kr 0,30 per kg til kr 55,50 per kg for andre halvår 2014.**

5.1 Marked og priser

Det var underdekning av norsk vare og tilhørende administrering av tollsatsen for storfe i store deler av 2013. Prognosene per mai 2014 viser at det forventes en betydelig underdekning også i 2014. Det er behov for økt produksjon og prisingen må gjenspeile dette. Per mai 2014 har man imidlertid betydelig mengder storfekjøtt på reguleringslager, noe som må tillegges vekt i fastsettingen av pris og prisløype.

Figur 5-1 vises utviklingen i produksjon og engrossalg av storfe og kalv fra 1990. Som det framgår av figuren, har differansen mellom engrossalg og norsk produksjon økt de siste ti årene.

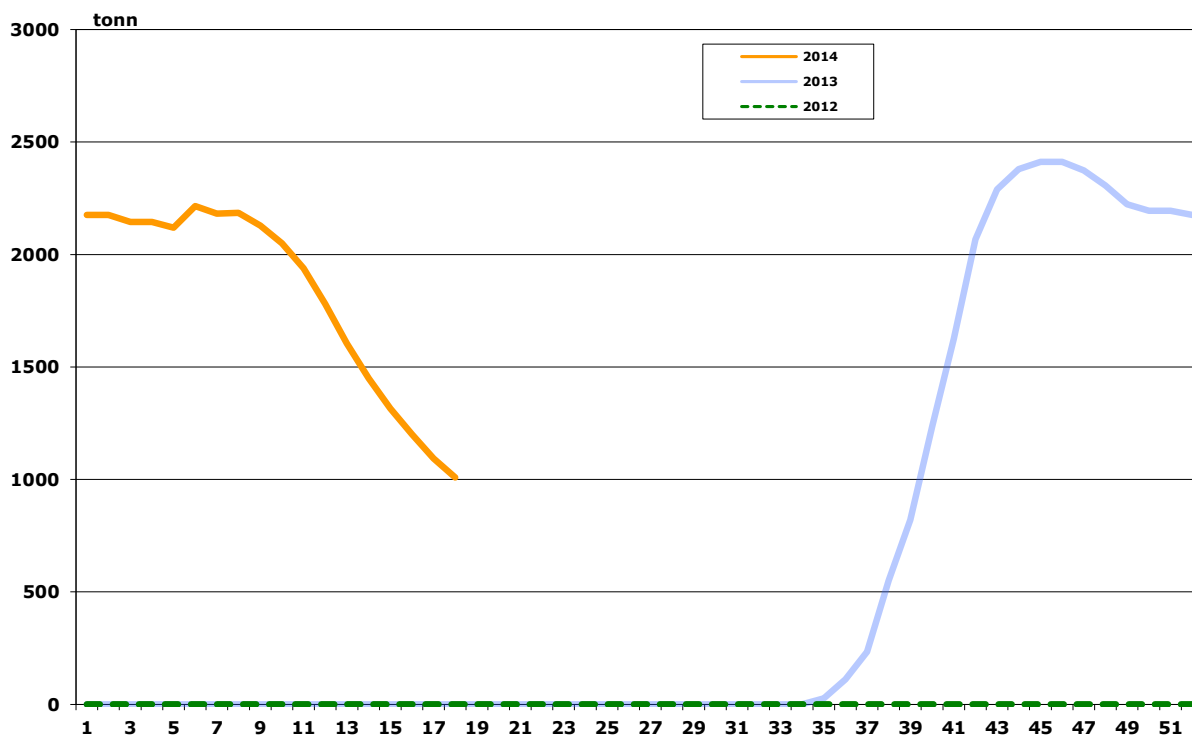
Figur 5-1 Utvikling i produksjon og engrossalg av storfe/kalv siden 1990.

5.1.1 Storfe 2013 – underdekning av norsk vare

Tilførslene i kvantum økte med om lag 7 % i forhold til 2012, dvs. mer enn hva som var prognostisert. I antall var det slaktingen av ku som økte mest. Slaktevektene på okse gikk opp med om lag 5 kg. Engrossalget gikk ned med om lag 0,5 %. Det hang sammen med redusert skjæring som igjen var en følge av store lagre med produksjonskjøtt. Planlagt gjennomsnittlig engrospris for storfe ble økt med kr 0,80 i 1. halvår og videre med kr 2,00 i 2. halvår.

I likhet med året før var det ved inngangen til året 2013 ikke storfe på reguleringslager, men markedet ble dekket av norsk vare tidligere i 2013 enn det som har vært vanlig de siste årene. Det ble frosset inn vel 2.400 tonn på reguleringslager i løpet av høsten og lageret ved utgangen av året var på 2.176 tonn (Figur 5-3).

Figur 5-3 viser utviklingen i reguleringslager for storfe tom. uke 18/2014 (pr. 5. mai)

Det var åpning for administrative tollnedsettelse fra 12. november 2012 frem til 25. august 2013. Totalt i 2013 ble det importert vel 8.000 tonn med kvarte skrotter og såkalte pistoler (bakpart med kam).

Nytt kvalitetstilskudd for storfe ble innført fra 1. januar 2014. For å hindre at slaktingen stoppet helt opp før nyttår trappet Nortura opp avregningsprisene fra uke 45 og fram mot nyttår. Dette ble gjort først og fremst ved å innføre ekstra avtaletillegg. Omsetningsavgiften for storfe ble fjernet fra slutten av november og ut året. Fra nyttår falt de ekstraordinære tiltakene bort. Det store løftet for storfekjøtt fikk dermed en mykere start.

5.1.2 Storfe 2014 – prognosen viser fortsatt underdekning

Det prognoseres fortsatt underdekning på storfe i 2014. Prognosen viser at tilførslene reduseres med om lag 4,5 % fra 2013, hovedsakelig som følge av mindre kyslaktning. Samtidig prognoseres det med en nedgang i engrossalget på 2 %. Dette gir en prognosert underdekning av norskprodusert og kvoteimport på om lag 7.600 for året under ett. Kvoteimport er på 7.570 tonn – dette inkluderer import fra SACU på 4.921 tonn, WTO-kvote på 1.084 tonn, GSP kvote på 665 tonn biffer og fileter (omregnet m/ben) og 900 tonn fra EU.

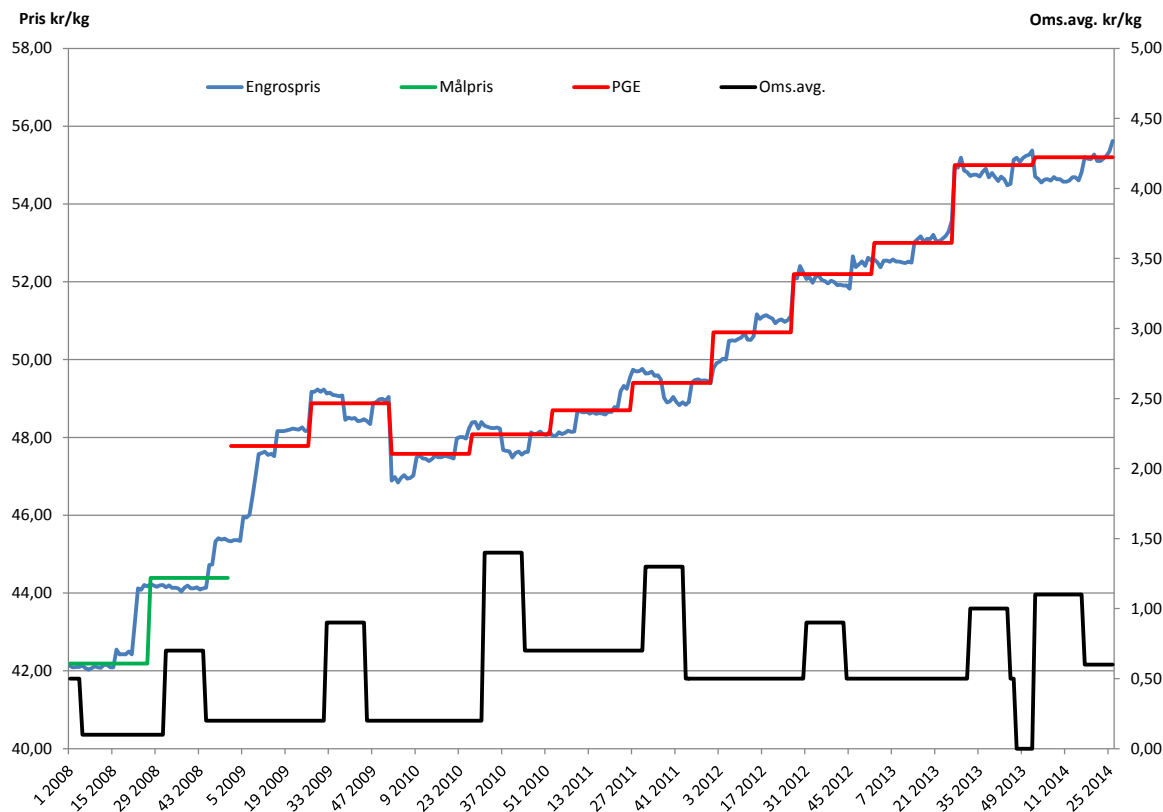
Selv om det er ca. 850 tonn på reguleringslager per medio mai 2014, vil det derfor være behov for import under administrative tollnedsettelse også i 2014. Det er åpnet for dette fra 28. april og foreløpig til 25. mai. I skrivende stund arbeides det med en søknad om forlengelse av tollnedsettelsen hvor det stilles som forutsetning at KLF tar ut halve reguleringslageret før 15. juli.

Det prognoseres en nedgang i slakting av ku på vel 10 tusen dyr, og en nedgang i slakting av okse på om lag 3 tusen. Pr. 1. januar 2014 var mordyrbestanden for første gang lavere enn 300 tusen. Det forventes en liten økning og stabilisering av mordyrbestanden i løpet av året.

Slaktevektene på kvige og okse forventes å øke noe. I fjor var det høy slakting på høsten. Det er ønskelig å ha høyest mulig slakting i første halvår når etterspørselen er størst.

5.1.3 Målpris/engrospris, oppnådd pris og omsetningsavgift

I Figur 5-4 vises utvikling i målpris/PGE, prisuttak og omsetningsavgift. Prisprognose for uke 19-26 i 2. halvår 2014.

Figur 5-4 viser utvikling av målpris, oppnådd engrospris, planlagt gjennomsnittlig engrospris og omsetningsavgift for storfe fra 2008 - 1. halvår 2014

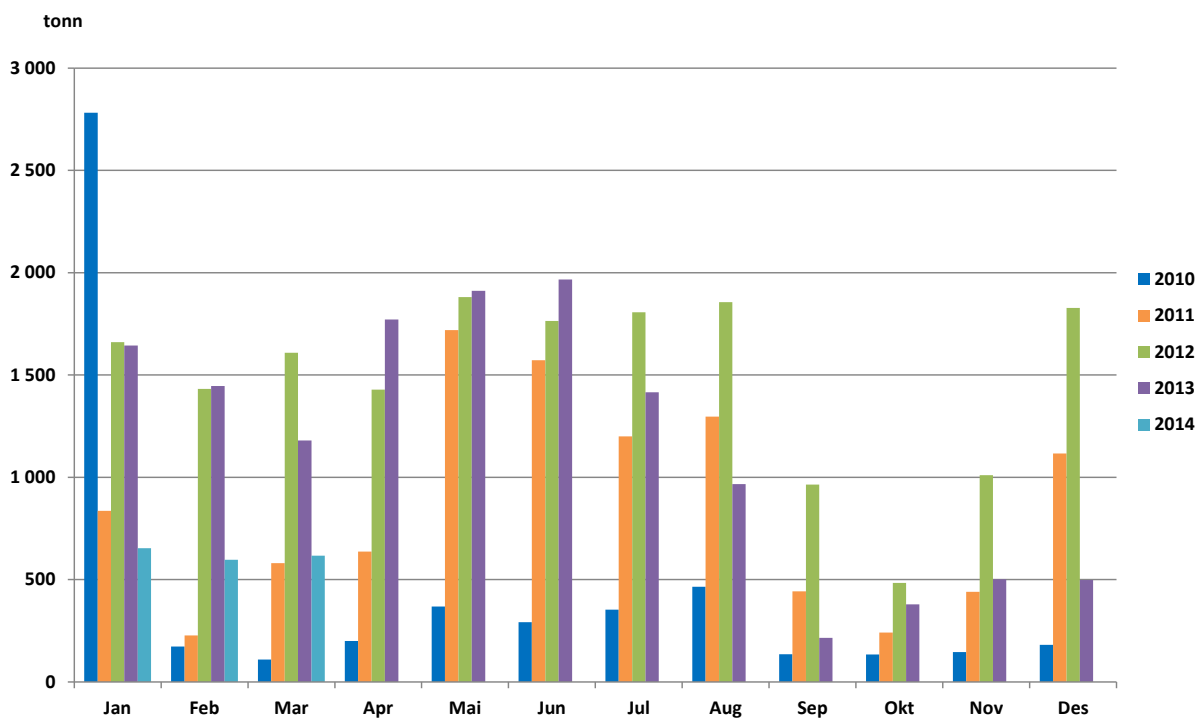
Som det framgår av figuren har det vært en betydelig økning i engrosprisen. Avviket mellom planlagt pris har mindre variasjon enn for eksempel lam (kapittel 6) hvor det er store sesongvariasjoner i leveransene.

Fra 1. januar 2010 ble imidlertid prisen tatt ned med 1,30 kr per kg. Det tok tre halvår å øke prisen til et nivå tilsvarende det som den var på høsten 2009. Selv om årsaken var en annen den gang, betydelige prisløft to påfølgende år, var situasjonen da ganske lik den som var høsten 2013 og som man fortsatt ser ettervirkningene av. Å ta ned prisen i dag vil imidlertid gi feil signaler med hensyn til ønsket utvikling med økt satsing.

5.1.4 Import av storfe må til for å dekke underskuddet i det norske markedet

Importvernet og internasjonale priser gir rom for prisøkning. Importen er nødvendig for å dekke markedet når året ses under ett, men det er sesongvariasjoner i både tilførsel og etterspørsel som må hensynstas både når man ber om tolladministrering og i selve prisfastsettingen. Enkelte stykningsdeler tåler begrenset med prisøkning selv med prosenttoll.

Totalimporten av storfe gikk ned fra 17,7 tusen tonn i 2012 til 13,9 tusen tonn i 2013. Figur 5-5 viser den offisielle importen av ferskt og fryst storfekjøtt per måned fra januar 2010 – mars 2014. Importen av storfe ligger per mars 2014 en god del under volumet på samme tid i 2012 og 2013. Det har sammenheng med at det ved årsskiftet var betydelig mengder storfekjøtt på reguleringslager. Mens tollsatsen var administrert ned i starten av året for å sikre tilgangen på hele og halve slakt vinteren 2012 og 2013, har ikke tollsatsen vært administrert ned i samme periode i 2014. Som en følge av liten tilgang på biffer og fileter, er imidlertid tollsatsen bakparten og «pistoler» administrert ned fra 28. april til 25. mai.

Figur 5-5 Import av ferskt og fryst storfekjøtt (tollposisjon 0201 og 0202), januar 2010 – mars 2014.

Tabell 5-1 viser import av storfekjøtt for 2013 og perioden januar – mars 2014 per land og tollposisjon³⁸. I 2013 var det import av ferske slakt fra Tyskland som utgjorde størstedelen av kvantumet og dette var hovedsakelig import under administrativ tollnedsettelse. SACU-importen fra Namibia og Botswana utgjør også en stor andel av kvantumet. Det var også import av ferske biffer og fileter fra Uruguay i 2013.

³⁸ Den betydelige importen i januar 2010 skyldes at mesteparten av importen fra SACU ble fordelt etter ”først til mølla-prinsippet”, og at denne importen ble inn fortollet til Norge den 1. januar 2010. Dette er løst ved at eksportlandene regulerer eksporten ved hjelp av eksportsertifikater osv.

Tabell 5-1 Import av storfe per posisjon og land for 2013 og frem til og med mars 2014

2013																	
201 - Storfe, ferskt																	
1000 - hele el halve skrotter	-	-	-	-	-	-	-	166	-	122	-	-	-	-	-	-	288
2001 - kvarter skrotter (forpart og bakpart)	-	-	-	-	-	-	4 424	80	-	8	38	-	72	-	-	-	4 621
2002 - forpart	-	-	-	-	-	-	92	17	-	-	-	-	-	-	-	-	109
2003 - bakpart	-	-	-	-	-	-	31	-	-	-	-	-	-	-	-	-	31
2004 - "pistol"	-	-	-	-	-	-	3 502	179	-	38	-	-	23	-	-	-	3 742
2008 - andre kjøttstykker m bein	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	5
3001 - biffer og fileter	-	-	0	-	6	832	-	-	-	-	-	-	-	770	-	0	2 064
3009 - annet uten bein	-	-	-	6	21	-	-	-	-	-	-	-	-	46	1	-	89
Totalt 201 - Storfe, ferskt	-	-	0	-	12	853	-	8 049	442	-	168	38	1	95	817	1	10 950
202 - Storfe, fryst																	
2003 - bakpart	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
2008 - andre kjøttstykker m bein	2	-	-	-	-	-	0	1	1	-	-	-	-	-	1	0	5
3001 - biffer og fileter	1	0	1	0	64	119	0	-	0	0	2	2	-	228	34	97	1 282
3009 - annet uten bein	1	-	0	0	59	622	0	6	2	-	-	-	-	653	1	4	1 656
Totalt 202 - Storfe, fryst	3	0	1	0	123	741	0	6	1	3	2	2	-	881	34	103	2 944
Totalt 2013	3	0	1	0	135	1 594	0	8 055	443	3	169	40	1	95	1 697	35	13 893
2014																	
201 - Storfe, ferskt																	
2001 - kvarter skrotter (forpart og bakpart)	-	-	-	-	-	-	341	-	-	-	-	-	-	-	-	-	341
2004 - "pistol"	-	-	-	-	-	-	272	-	-	-	-	-	-	-	-	-	272
3001 - biffer og fileter	-	-	-	-	6	216	-	-	-	-	0	-	-	181	-	14	473
3009 - annet uten bein	-	-	-	-	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6
Totalt 201 - Storfe, ferskt	-	-	-	-	12	216	-	613	0	-	0	-	-	181	-	14	1 092
202 - Storfe, fryst																	
2002 - forpart	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
2008 - andre kjøttstykker m bein	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
3001 - biffer og fileter	1	-	-	-	15	8	-	-	0	0	-	-	1	8	9	0	237
3009 - annet uten bein	0	-	-	-	5	267	-	2	0	0	-	-	-	138	-	124	536
Totalt 202 - Storfe, fryst	2	-	-	-	22	276	-	2	0	0	-	-	1	138	8	9	775
Totalt 2014	2	-	-	-	33	491	-	615	0	0	-	0	-	1	319	8	1 866

Hittil i 2014 (t.o.m. mars) er det hovedsakelig import av biffer og fileter fra Botswana og Namibia. Importen av ferskt slakt fra Tyskland og er tatt inn på kvote. Det forventes ikke økt import fra GPS- land etter omlegging av toll og tollkvoter på biffer og fileter fra 1.1.2013.

I forbindelse med overgang til prosenttoll på biffer og fileter av storfekjøtt er det fra 2013 etablert en ny kvote på 500 tonn biffer og fileter fra GSP-land (med kronetoll og GSP-vilkår)³⁹. Videre prognoseres det en import fra SACU på 4.921 tonn (omregnet til kjøtt med bein), samt hele WTO-kvoten på 1.084 tonn samt tollfri EU-kvoten på 900 tonn.

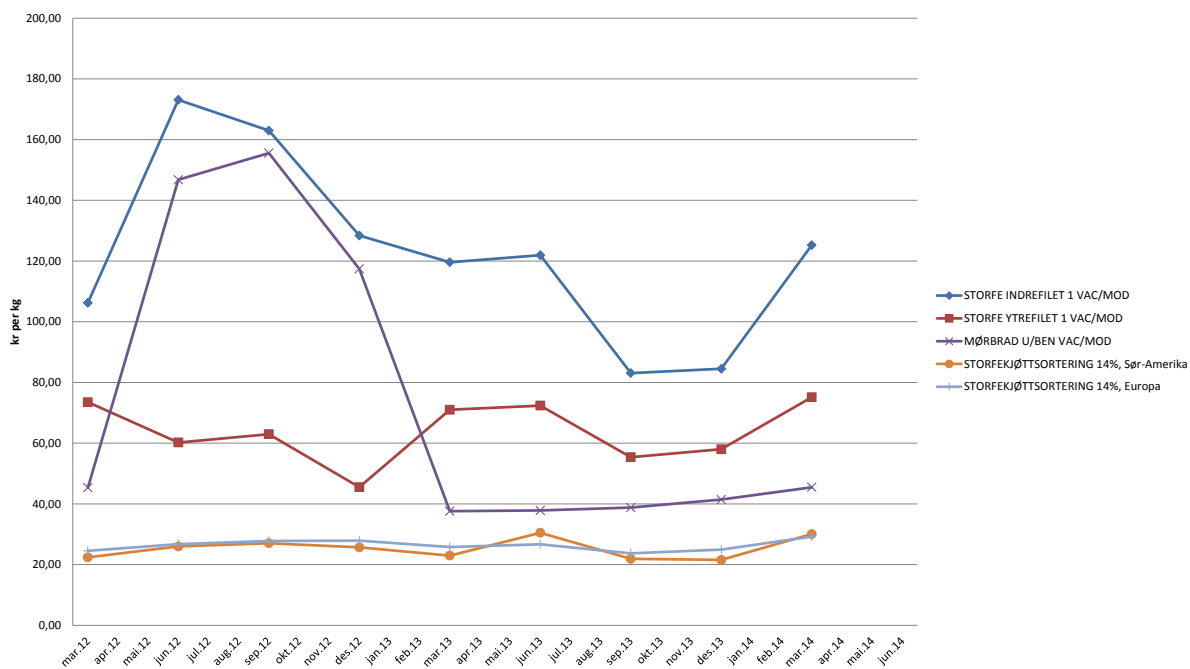
5.1.5 Importvern for stykningsdeler begrenser handlingsrommet

Etter omleggingen av tollvernet har man tatt ut mer av prisøkningen på hele slakt på stykningsdeler av høy kvalitet, dvs. på biffer, fileter, mørbrad mm.

Beregninger gjort på norske priser for mørbrad og brasiliansk mørbrad viser at det er usikkert hvorvidt det er beskyttelse for denne stykningsdelen. Figur 5-6 viser utviklingen i internasjonale priser for enkelte stykningsdeler⁴⁰. Figuren illustrerer at omleggingen til prosenttoll var et nødvendig grep for sikre rom for nasjonal prisdannelse.

³⁹ Se avsnitt 3.5.4 for oversikt over importkvoter.

⁴⁰ Prisene er hentet inn av NoriDane Danmark på forespørsel fra Nortura. Prisene er de samme som sendes SLF på forespørsel.

Figur 5-6 viser utviklingen i internasjonale priser for et utvalg stykningsdeler av storfe

5.1.6 Den internasjonale produksjonen er stabil⁴¹

Den globale produksjonen av storfekjøtt var om lag på samme nivå i 2013 som årene før, med en marginal økning på 0,2 prosent til ca. 67,5 mill. tonn.

60 prosent av produksjonen fant sted i utviklingsland. India er på kort tid blitt en av verdens største produsenter og eksportører og i 2013 fortsatte landets storfeproduksjon å vokse. De søramerikanske landene Argentina, Brasil, Paraguay og Uruguay økte også sin produksjon.

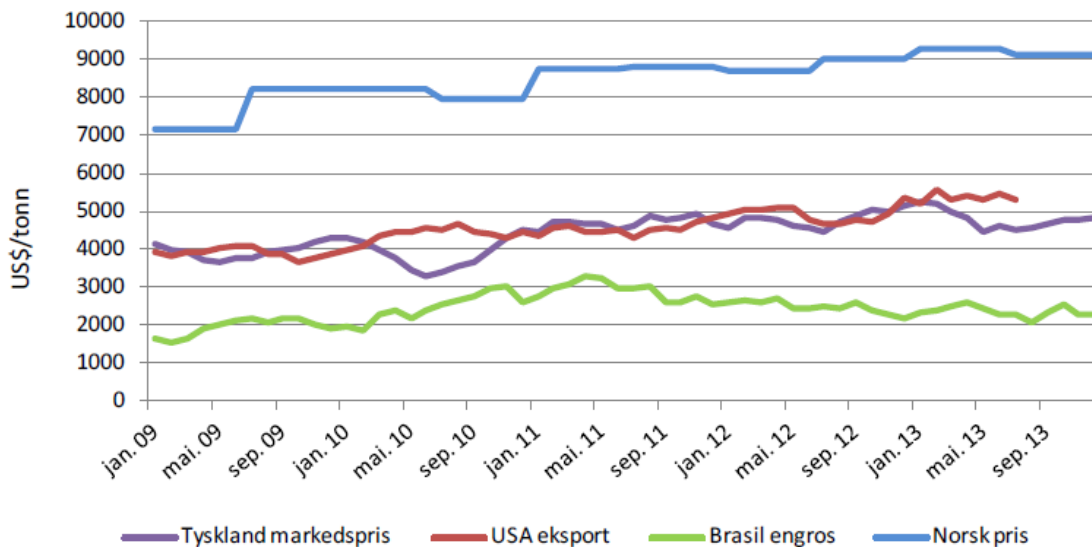
I 2013 sank i produksjonen i industrialiserte land med 2,2 prosent. I USA og Canada sank storfeproduksjonen betydelig i 2013. Bakgrunnen var tørken året før. En nedgang i bestanden av melkekyr fram til 2013, samt høye fôrkostnader, førte til at også EUs storfeproduksjon sank, men bestanden er nå på vei opp igjen. I Australia økte imidlertid produksjonen sterkt i 2013 som følge av reduserte fôrpriser. Det ventes en svak økning i produksjonen i 2014.

Den internasjonale handelen med storfekjøtt endte i 2013 på om lag 8,4 mill. tonn, opp fra 8,1 mill. tonn i 2012. Verdenshandelen utgjorde dermed 12,4 prosent av produsert kvantum, dvs. en liten økning fra de to foregående årene.

Internasjonale storfepriiser lå på et historisk høyt nivå i 2013 og steg mot slutten av året. FAO forventer at reelle priser på storfekjøtt vil være høyere i perioden fram mot 2022 enn i 2010-2012, ettersom etterspørselen vil øke sterkere enn produksjonen. Figur 5-7 viser prisutviklingen i produsentprisene for storfekjøtt i Tyskland, USA, Brasil samt Norge⁴².

⁴¹ Dette avsnittet baserer seg i all hovedsak på SLF-rapporten «Omverdenen til norsk landbruk og matindustri 2013»

⁴² Prisene er ikke direkte sammenlignbare med norske priser, men «oppgjørpris til bonde» blir det nærmeste norske sammenligningsgrunnlaget.

Figur 5-7 Prisutvikling storfekjøtt 2009 -2013 (US\$ per tonn).

5.2 Priser og prisdannelse etter engrosprispunktet

I dagligvarehandelen er det ulik prisutvikling for ulike deler av dyret. Mulighetene til å ta ut økt pris på de ulike stykningsdelene må derfor tillegges vekt.

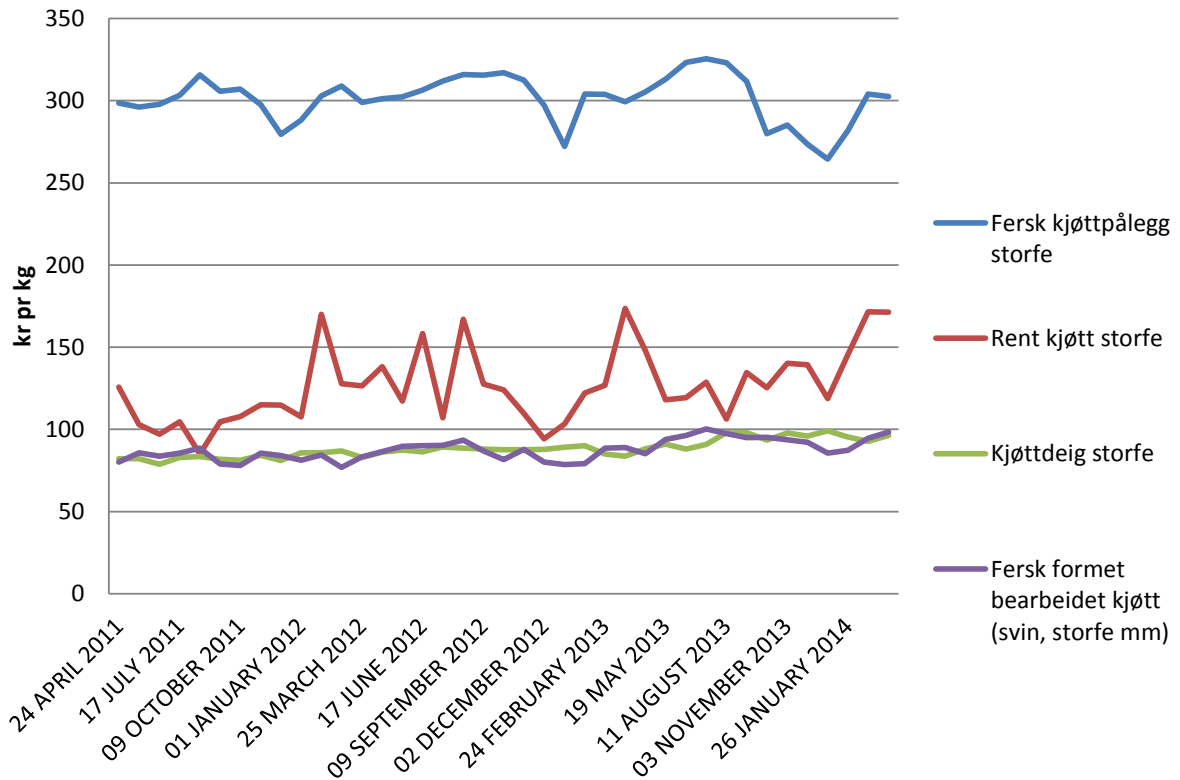
5.2.1 Faktiske butikkpriser enkeltvarer⁴³

Konsumprisindeksen (KPI) for kjøtt og egg er beskrevet i avsnitt 4.4. Her framgår det at KPI for storfekjøtt har utviklet seg bedre enn for kjøttvarer sett under ett.

Figur 5-8 viser prisutviklingen for de viktigste produktgruppene for storfe⁴⁴ fra april 2011 til mars 2014. Siden forrige grunnlagsdokument (oktober 2013) har prisene økt på samme måte som samme sesong tidligere år. For rent storfekjøtt har prisene også økt når man ser det over tid og utjevner for sesongvariasjoner, mens det for kjøttdeig har vært svakt økende priser. Dette bør ses i sammenheng med det avviket som er mellom etterspørselsmønster og produksjonsmønster, med betydelig underdekning av biffer/fileter og overskudd av produksjonskjøtt.

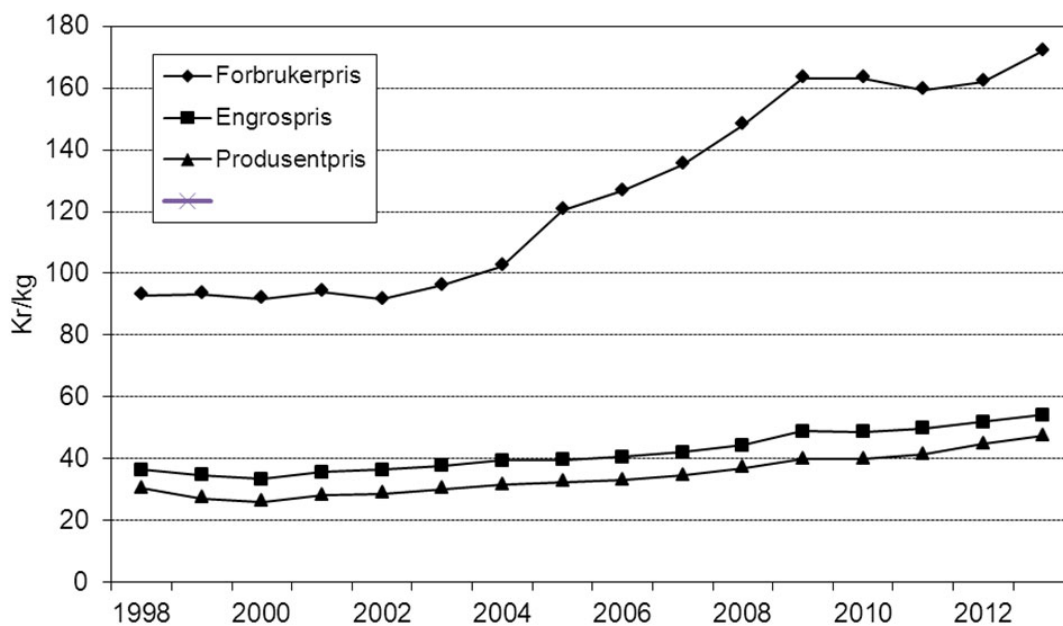
⁴³ Alle data som ligger bak figurene er hentet fra Nielsen.

⁴⁴ Tallene for biffer og fileter dekker bare en mindre andel av den totale omsetningen av biffer og fileter. Prisutslagene kan derfor være større i dette utvalget enn hvis en hadde et større utvalg.

Figur 5-8 Forbrukerpriser. Prisutvikling enkeltvarer og vekta pris storfe

5.2.2 Forbrukerprisene har flatet ut i forhold til engrospris og produsentpris fra 2009
 Resultatkontrollen viser at forbrukerprisene har økt noe fra 2011 til 2013, etter noe reduksjon i prisen fra 2009 til 2011. Engros- og produsentprisene har økt litt hvert år i samme periode (Figur 5-9).

Figur 5-9 viser utviklingen i forbruker-, engros- og produsentpris for storfekjøtt⁴⁵

Forbrukerprisene økte med 6,2 prosent fra 2012 til 2013, mens engrosprisene steg med 4,6 prosent. Produsentprisene økte med 5,6 prosent. Forbrukerprisene utvikler seg noe ulikt mellom varegruppene (se 5.2.1). Fra 2012 til 2013 økte f.eks. prisene på kjøttdeig, kjøttkaker og karbonadekaker med 3 prosent etter en økning på 7,5 prosent fra 2011 til 2012. Disse tallene stemmer godt Nielsen-tallene i avsnittet 5.2.1.

5.3 Produksjon, struktur og produksjonsøkonomi

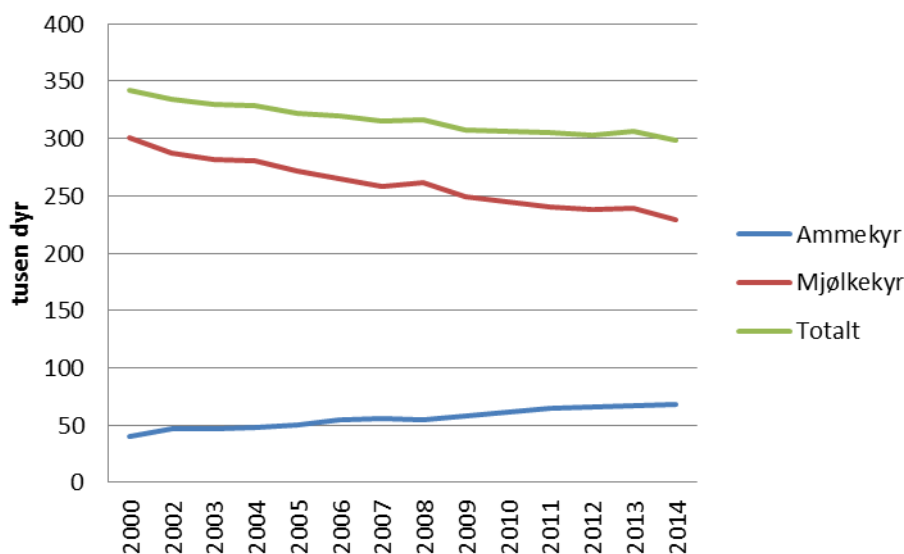
Behovet for å øke norsk produksjon av storfekjøtt tilsier at økonomien i denne produksjonen må løftes. Vederlaget til arbeid og egenkapital har økt, men trolig ikke tilstrekkelig til at produksjonen øker tilstrekkelig til at etterspørselen etter norsk storfe dekkes. Engrosprisen derfor må økes så mye som de øvrige vurderingskriteriene i analysen gir rom for.

I grunnlagsdokumentet for høsten 2013 er det en mer omfattende analyse av økonomien i storfeproduksjon. Analysen var basert på arbeidsgrupperapporten «Bedre markedsdekning for norsk storfekjøtt» fra våren 2012 og rapporten fra ekspertgruppen fra februar 2013 «Økt storfeproduksjon i Norge». Dette er analyser som i stor grad baserer seg på data som ikke oppdateres regelmessig. For en mer grundig gjennomgang av økonomien i storfeproduksjon vises det derfor til grunnlagsdokumentet for høsten 2013.

⁴⁵ BJF – Resultatkontrollen april 2014

5.3.1 Økende besetningsstørrelser i både melkeku- og ammekuproduksjonen

Figur 5-10 Utvikling i antall kyr 2000-2014⁴⁶

Det har siden 2004 vært en nedgang i totalt antall kyr på 9 prosent, men når det sees på melkekyr og ammekyr adskilt har antallet melkekyr gått ned med 18 prosent og antallet ammekyr har økt med 42 prosent. Besetningstørrelsene for begge produksjonene har økt, hvor det har vært størst økning i besetningstørrelsen for ammekyr. Selv om besetningstørrelsene med ammeku har økt jamnt, er fortsatt bare gjennomsnittsbesetningen på litt over 14 dyr.

Det ble ved søknadsomgangen per 1. januar 2014 registrert 297 994 kyr⁴⁷, hvorav 229 414 er melkekyr og 68 580 er ammekyr. Det er en nedgang på 9326 melkekyr fra samme tidspunkt i 2013. For ammekyr er det en liten økning fra foregående år på ca. tusen dyr.

Kutallet varierer en del gjennom året og særlig ammekutallet er noe høyere på sommeren (telledato 31. juli) enn vinteren, naturlig nok når ammekuproduksjonen i stor grad nyttiggjør seg av beitesesongen.

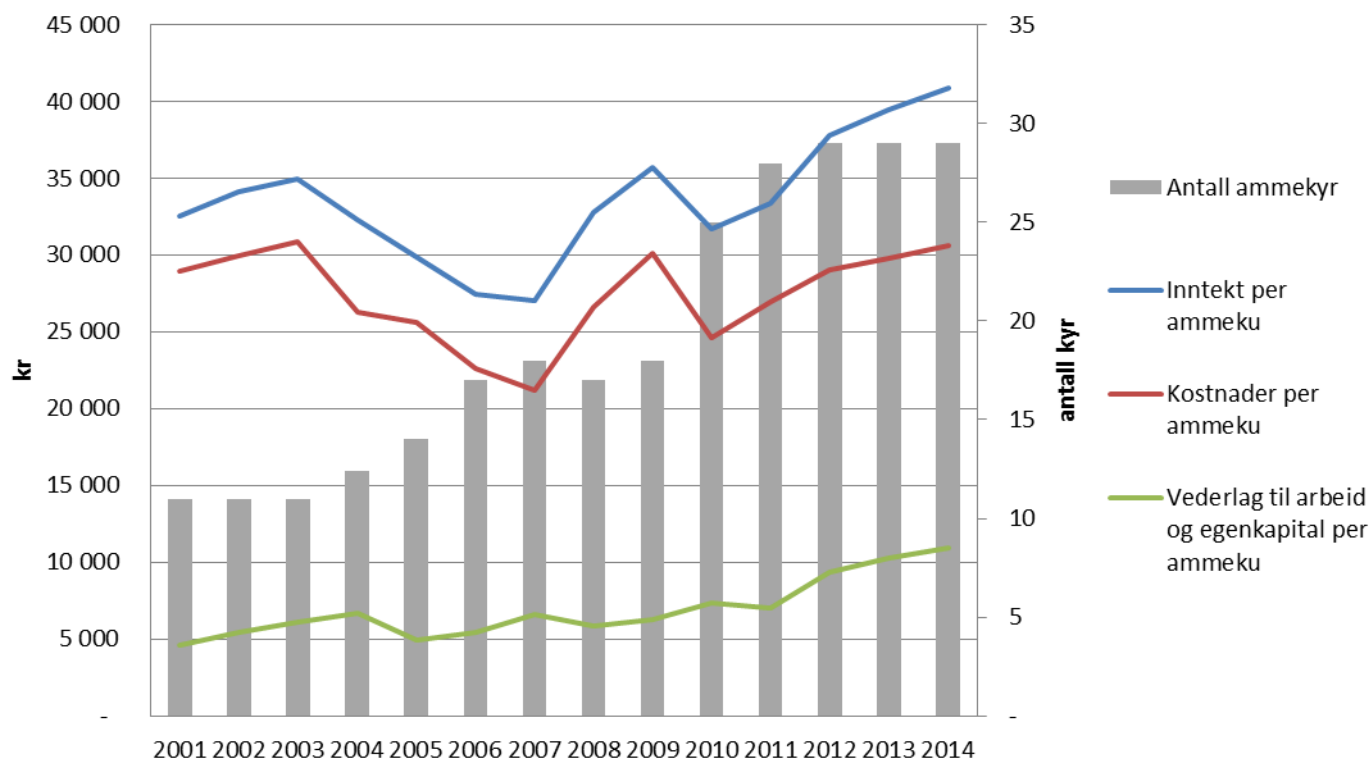
5.3.2 Referansebruk nr 8 viser at lønnsomheten per ammeku har økt

Tallene for referansebruk 8⁴⁸ (Figur 5-11) viser at vederlaget per ku har økt noe de siste par årene. I 2013 økte vederlaget til arbeid og egenkapital per årsverk med 10 prosent fra året før, og det er estimert en økning på 6 prosent i 2014.

⁴⁶ SSBs statistikkbank "Husdyrhald", tabell 03789 og 03802, 22.04.2014.

⁴⁷ SLF, søknad om produksjonstilskudd per 01.01.2014. <https://www.slf.dep.no/no/statistikk>. Rapport PT-900.

⁴⁸ Referansebruk 8 består i 2013 av bruk med 29 ammekyr.

Figur 5-11 viser utvikling i sentrale nøkkeltall for ammekuproduksjon basert på referansebruk 8

5.3.3 Ammekuproduksjon er fortsatt svært avhengig av tilskudd

Nedenfor i Tabell 5-2 viser dekningsbidragskalkyler fra Nortura for bruk med 25 ammekyr. Som det framgår er det noe bedre økonomi i tung rase som følge av høyere produksjonsinntekter.

Tabell 5-2 viser dekningsbidrag for ammekuproduksjon, hhv. tung og lett rase. Dataene er for produksjon i sone 1⁴⁹ (kr per ku).

	tung rase 25 kyr ⁵⁰	lett rase 25 kyr ⁵¹
Produksjonsinntekter	18 686	14 240
Variable kostnader	13 130	10 598
Dekningsbidrag 1	5 556	3 642
Tilskudd	11 952	11 501
Dekningsbidrag 2	17 508	15 142

Basert på disse kalkylene, utgjør produksjonsinntekter 61 prosent og tilskudd 39 prosent av inntekten for tunge raser. Tilsvarende tall for lett rase er 55 prosent produksjonsinntekt og 45 prosent tilskudd.

⁴⁹ Verdien av kjøttet er satt til forventet noteringspris i avtaleåret, inklusive diverse tillegg. Det er ingen distriktstilskudd.

⁵⁰ Slaktevekter og -kvalitet: Ku – klasse O, 355 kg. Okse – klasse O+/R-, 350 kg. Kvige – klasse O/O+, 245 kg.

⁵¹ Slaktevekter og -kvalitet: Ku – klasse O, 300 kg. Okse – klasse O+/R-, 280 kg. Kvige – klasse O/O+, 195 kg.

6 Sau og lam

Prognosen fra mai viser en underdekning av norsk sau/lam i 2014 på ca. 2 000 tonn sau/lam.

Behovet for å øke norsk produksjon av lammekjøtt tilsier et løft i økonomien i denne produksjonen, og at engrosprisen derfor må økes så mye som de øvrige vurderingskriteriene i analysen gir rom for.

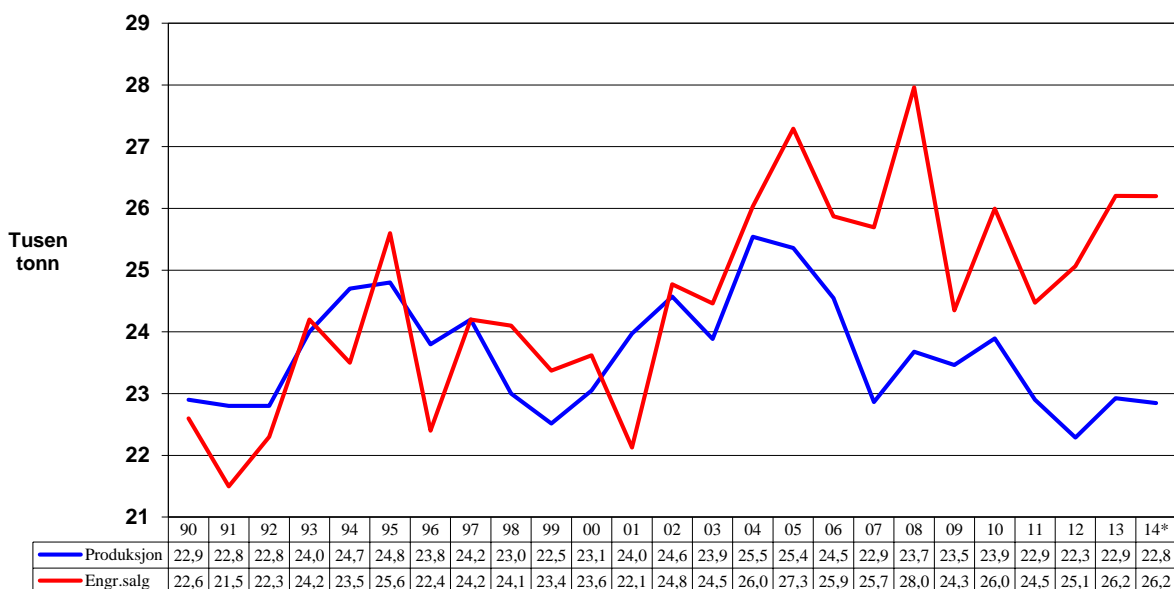
På forbrukernivå er prisutviklingen sprikende; fårrikålkjøtt faller i pris, mens lår og pinnekjøtt øker forsiktig. Sau/lam er relativt høyt priset sammenlignet med andre kjøttslag, men det er likevel et vedvarende underskudd i markedet, særlig for lam. Markedssituasjonen totalt sett tilsier altså at det er mulig å øke prisene. Økningen for første halvår 2014 var på kr 1,80 per kg og markedssituasjonen tilsier en fortsatt økning.

Gjennomsnittlig planlagt engrosprisen økes fra første halvår 2014 med kr 0,70 per kg til kr 68,70 per kg for andre halvår 2014. Inkludert økningen for første halvår gir det en økning fra forrige sesong til ny lammesesong på kr 2,50 per kg.

6.1 Marked og priser

Det var underdekning av norsk vare og tilhørende administrering av tollsatsen for lam i store deler av 2013. Mot normalt var tollsatsen administrert i august, dvs. tett opp mot norsk slaktesesong. For 2014 indikerer prognosene fortsatt en betydelig underdekning. Prisene bør derfor økes så mye som de andre kriteriene i analysen gir rom for.

Figur 6-1 viser utviklingen i produksjon og engrossalg av sau/lam fra 1990.

Figur 6-1 viser utvikling i produksjon og engrossalg av sau/lam siden 1990.

6.1.1 Sau og lam i 2013 – varierende beiteforhold ga lette lam og forsinket slakting

Det var tomme reguleringslagre ved starten på året. Det ble åpnet for import av ferske lam med reduserte tollsatser fra 4. mars til ut august. Tilførslene av sau/lam økte noe fra 2012, som var preget av den dårlige sommeren året før der igjen, selv om sein vår og varierende beiteforhold på sommeren 2013 førte til lette lam og forsinket slakting i enkelte fylker. Det var underdekning i deler av lammesesongen og det ble nødvendig å sette ned tollsatsen på ferske lam igjen fra 14. oktober til og med 3. november.

Tilførslene i 2013 økte med nesten 3 %. Det ble slaktet flere sau og lam, men lavere lammevekter enn året før. Engrossalget økte med hele 4,5 %. Økningen i engrossalget ble dekket opp med høyere tilførsler og nesten 600 tonn mer import enn i 2012.

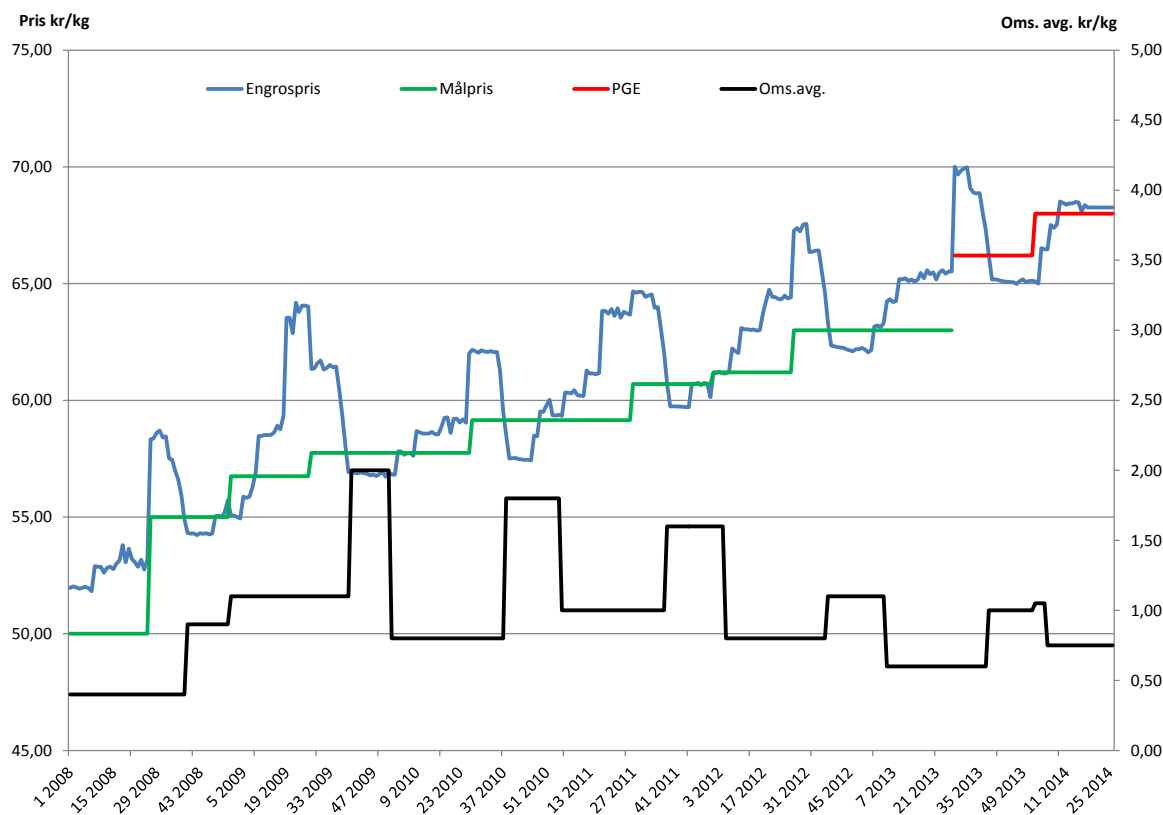
Importen av sau/lam i 2013 var på om lag 3.200 tonn. Av dette kom 600 tonn fra Island, nesten 2.100 tonn under administrativ tollnedsettelse (ferske, hele slakt), 173 tonn fra SACU og import under WTO-kvotene og annet utgjorde om lag 300 tonn.

6.1.2 Sau og lam i 2014 – prognosene viser fortsatt betydelig importbehov

I prognosen for 2014 er det estimert et underskudd av lam etter at importkvotene er brukt på om lag 2.000 tonn. Importkvotene er på totalt 1.336 tonn. Både tilførsler og engrossalg er prognosert å bli på nivå med 2013. Tollen ble administrativt nedsatt fra 3. mars, og det vil antagelig vedvare til norsk sesong starter.

6.1.3 Målpris/engrospris, oppnådd pris og omsetningsavgift

I Figur 6-2 vises utviklingen i målpris/PGE, oppnådd pris og omsetningsavgift for de siste årene for lam, samt prisprognose for uke 19-26 i 2. halvår 2014.

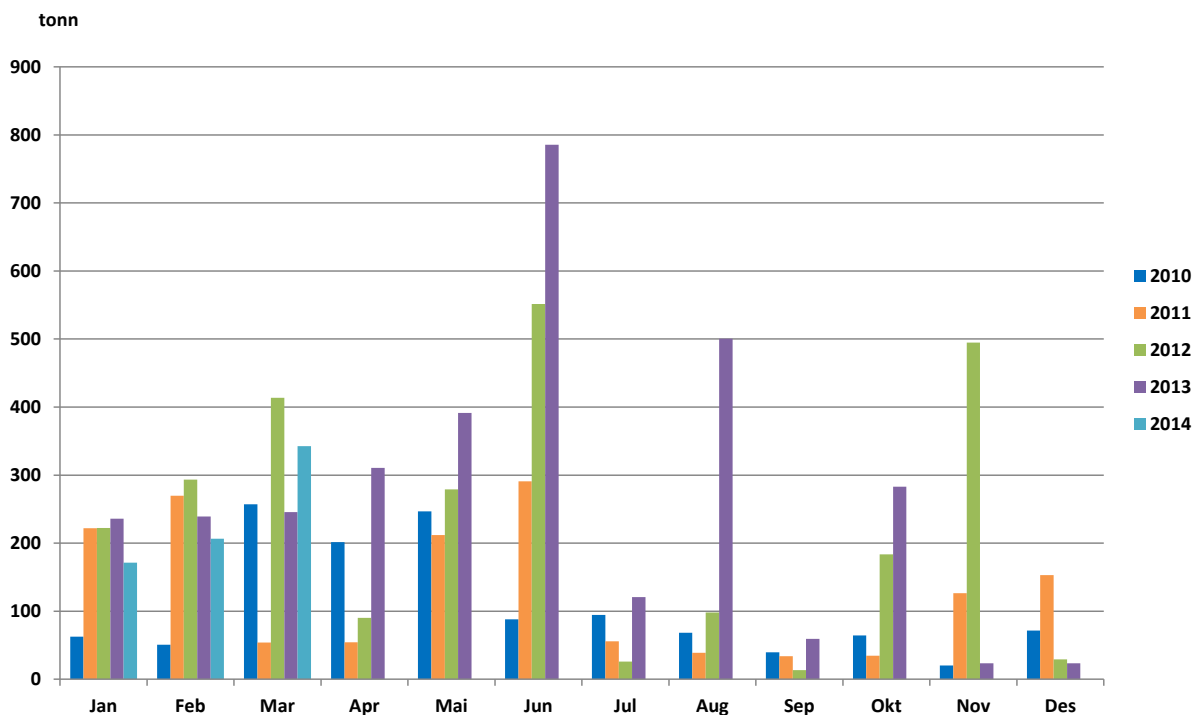

Figur 6-2 viser utviklingen av målpris/engrospris/omsetningsavgift for lam fra 2008 - 1.halvår 2014

6.1.4 Det er behov for drøyt 3000 tonn import av sau/lam for å dekke markedet

Omleggingen til prosenttoll og det internasjonale prisbildet gir rom for prisøkning på fersk vare. I perioder med administrative tollnedsettelse gis det kun tollnedsettelse på fersk vare for å redusere faren for importskapt overskudd.

Figur 6-3 viser importen av ferskt og fryst saue- og lammekjøtt fra 2010 til og med mars 2014.

Figur 6-3 viser en oversikt over importen av ferskt og frossent saue- og lammekjøtt fra januar 2010- mars 2014

Tabell 6-1 viser en oversikt over importen av saue- og lammekjøtt fra 2010 og frem til og med mars 2014.

På grunn av forsinket slaktning var det mer import i månedene august til oktober enn hva som har vært de foregående tre årene. I 2013 ble det importert drøyt 3200 tonn, jfr. Tabell 6-1⁵². Det ble importert 598 tonn fra Island på tollfri kvote og 205 tonn på WTO-kvote. Av den tollfrie kvoten på 400 tonn (533 med bein) fra Namibia, Botswana og Swaziland, ble bare 173 tonn utnyttet.

Så lang i år, er det hentet drøyt 470 tonn frossent kjøtt fra Island av kvoten på 600 tonn. Til sammenligning var kvoten nesten fylt innen mars i fjor. Den resterende importen er stort sett i fra Storbritannia (Wales).

Jfr. prognosene for 2014 per 7. mai, vil det være behov for å importere rundt 3000 tonn lam året sett under ett. Det er på nivå med importen i 2013

⁵² SSBs handelsstatistikk.

Tabell 6-1 viser en oversikt over import av sau/lam pr posisjon i 2010 og 2013 frem til og mars 2014 (tall ikke omregnet til kjøtt med bein)

Radetiketter	2011	2012	2013	2014
204 - Sau/lam				
1000 - ferskt, hele el halve skrotter av lam	586,5	1 737,3	2 086,7	188,3
2200 - ferskt, andre kjøttstykker, ikke utbeinet	0,0	1,8	6,3	-
2300 - ferskt, andre kjøttstykker, utbeinet	-	1,6	0,1	0,3
3000 - fryst, hele el halve skrotter av lam	599,5	596,3	598,3	473,6
4100 - fryst, hele el halve skrotter av sau	0,4	-	2,0	-
4200 - fryst, andre kjøttstykker, ikke utbeinet	212,5	214,6	197,5	39,1
4300 - fryst, andre kjøttstykker, utbeinet	146,6	143,3	327,1	19,1
Totalt 204 - Sau/lam	1 545,3	2 694,8	3 218,0	720,5
Totalsum	1 545,3	2 694,8	3 218,0	720,5

6.1.5 Produksjon og prisutvikling internasjonalt⁵³

Den globale produksjonen av saue- og lammekjøtt økte med om lag 2 prosent i 2013 og FAO prognostiserer at den endte på 13,7 mill. tonn i 2013.

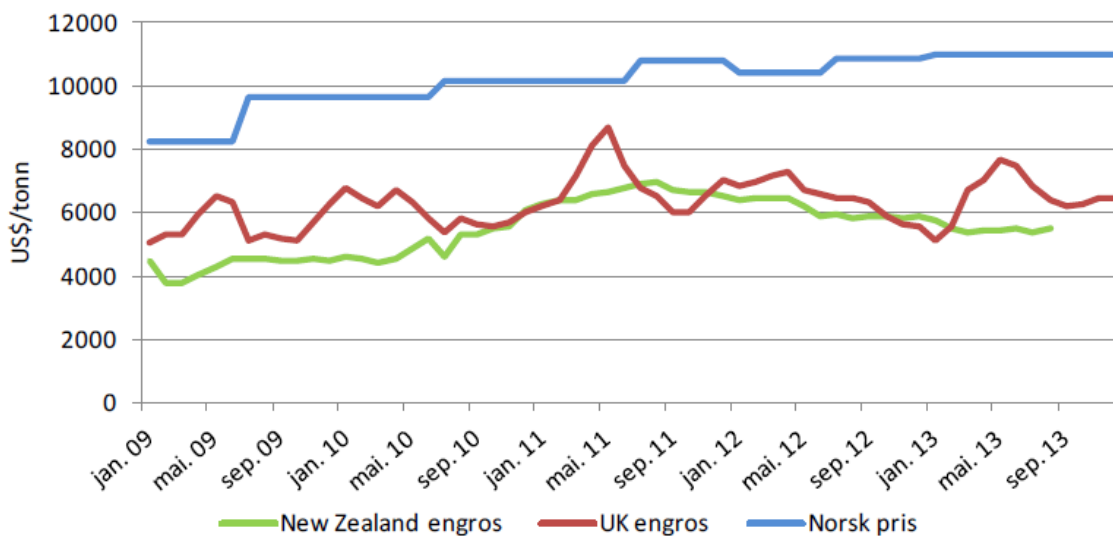
Om lag tre fjerdedeler av den globale produksjonen av sau/lam finner sted i utviklingsland, som Kina, India, Nigeria, Pakistan og Algerie. I deler av Afrika og Asia har gode beiteforhold i 2013 gjort det mulig å bygge opp bestanden.

Australia økte sin produksjon hvert år fra 2011 til 2013. I New Zealand førte tørke tidlig på året til stor slakting og økt produksjon. Det ga redusert dyrebestand og derfor forventninger om en nedgang i produksjonen kommende sesong. Etter mange år med produksjonsnedgang i EU, ser nedgangen ut til å ha bremsset opp.

Kun 6-8 prosent av verdens produksjon eksporteres, men den internasjonale handelen økte med hele 16 prosent i 2013, til 961 tusen tonn. New Zealand og Australia er de største eksportørene. De står for ca. 85 prosent av verdens eksport av sau/lam (692 tusen tonn) i 2012. Veksten i 2013 var først og fremst drevet av økt etterspørsel fra Kina, men også andre markeder økte.

Etter at internasjonale priser på lammekjøtt økte med 36 prosent fra 2010 til 2011, sank prisene svakt i 2012. Internasjonale priser på sau/lam var stabile i 2013 og lå på et lavere nivå enn de rekordhøye prisene i 2011. Figur 6-4 viser prisutviklingen for lammekjøtt de siste 5 årene, for henholdsvis UK og New Zealand. Differansen mellom norsk og internasjonal vare økte.

⁵³ Dette avsnittet baserer seg i all hovedsak på SLF-rapporten «Omverdenen til norsk landbruk og matindustri 2013»

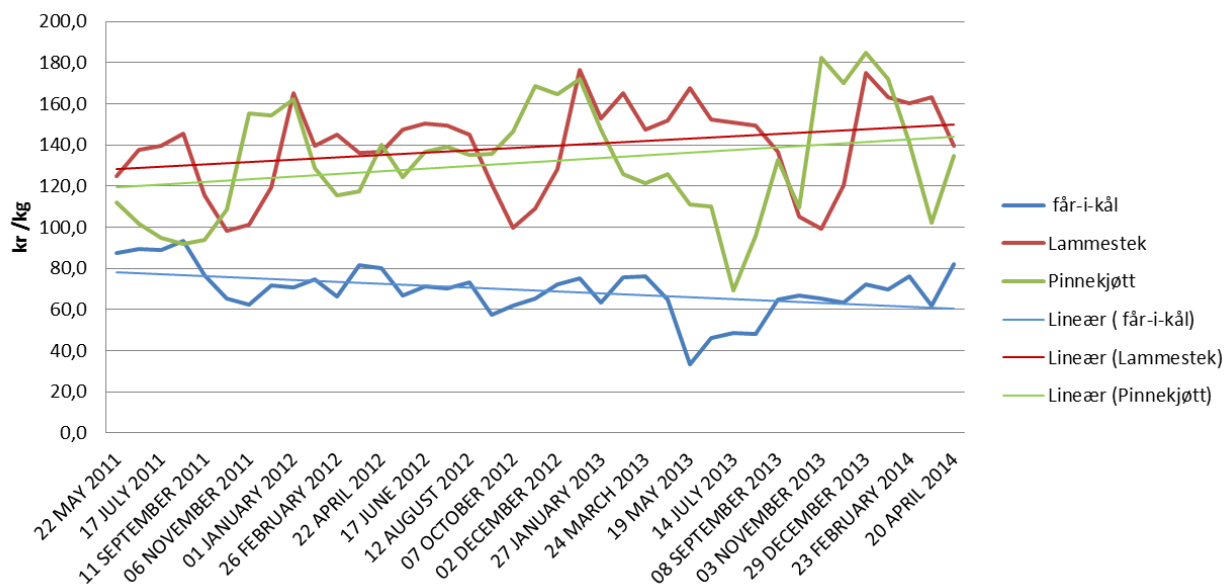
Figur 6-4 Prisutvikling for lammekjøtt 2009-2013 (USD/tonn)⁵⁴

6.2 Prisdannelse etter engrosprispunktet sau og lam

I dagligvarehandelen er det ulik prisutvikling for ulike deler av dyret. Mulighetene til å ta ut økt pris på de ulike stykningsdelene må vurderes i fastsettingen av pris og prisløype.

6.2.1 Faktiske butikkpriser sau og lam⁵⁵

Figur 6-5 nedenfor viser butikkpriser, med trendlinjer, for viktige produktgrupper av sau og lam.

Figur 6-5 viser en oversikt over verdien av saue- og lammekjøtt i dagligvaren fordelt på produkttype i kroner per kg.

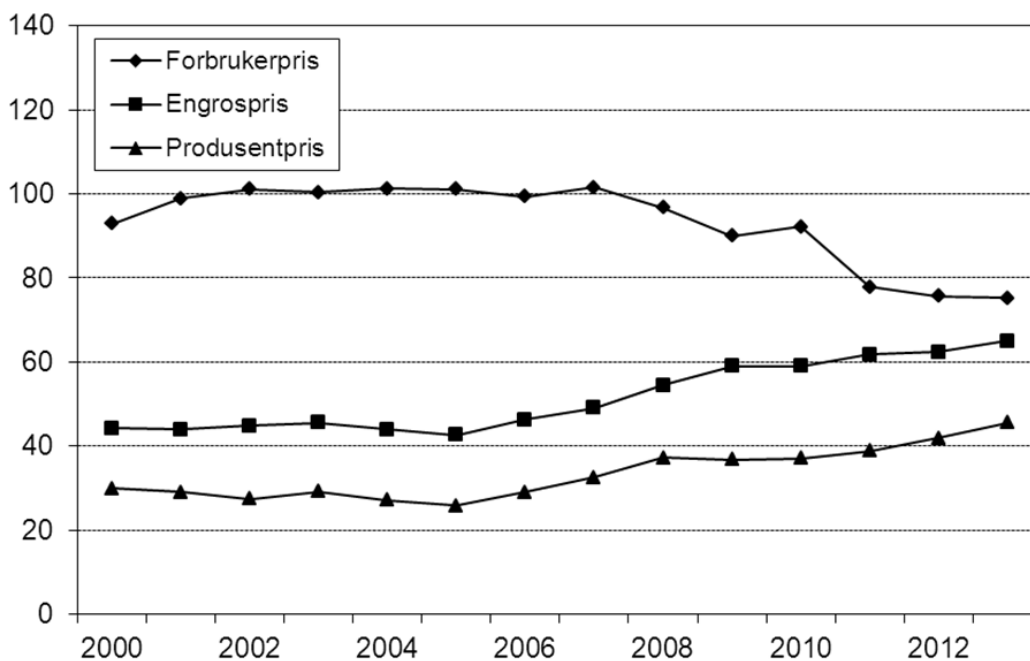
⁵⁴ NZ – engrospris for fryste hele slakt. UK – gjennomsnitts engros hele/halve slakt. Norsk pris – målpris / planlagt gjennomsnittlig engrospris

⁵⁵ Alle data som ligger bak figurene er hentet fra Nielsen

Prisene for pinnekjøtt og lammestek varierer veldig gjennom året etter sesongene. Det er til jul at pinnekjøttet har høyest pris som er naturlig og da ligger prisen på om lag 180 kr per kg. Prisen for lammestek varierer også i forhold til sesongene og har høyest pris i jule- og påskesesongen. Prisen for lammestek og pinnekjøtt er på samme nivå, men lammestek har noe høyere pris. Fårikål har en vesentlig lavere pris og mindre variasjon i pris gjennom året. Sett over de tre siste årene, har får-i-kål falt i pris, mens lammelår og pinnekjøtt har økt moderat i pris.

6.2.2 Forbrukerprisene har falt betydelig mindre fra 2011, mens engros- og produsentpris har økt.

I følge resultatkontrollen, så har forbrukerprisene falt siden 2007 mens engrospris og produsentpris har økt (Figur 6-6). Fra 2012 til 2013 falt forbrukerprisene med 0,6 prosent samtidig som engros- og produsentprisene økte med hhv 4,1 prosent og 8,7 prosent. Siden 2010 har forbrukerprisene falt med 18,4 prosent, mens både engros- og produsentpris har økt med 10 og 22,9 prosent.

Figur 6-6 viser utviklingen i forbruker-, engros- og produsentpriser for sau/lam⁵⁶

Det betydelige fallet i forbrukerpriser kan ha sammenheng med at bl.a. fårikål-kjøtt i sesongen brukes som lokkevarer. Som det også framgår av Figur 6-5 i avsnittet over så er det stor forskjell mellom varer.

⁵⁶ BFJ – Resultatkontrollen april 2014.

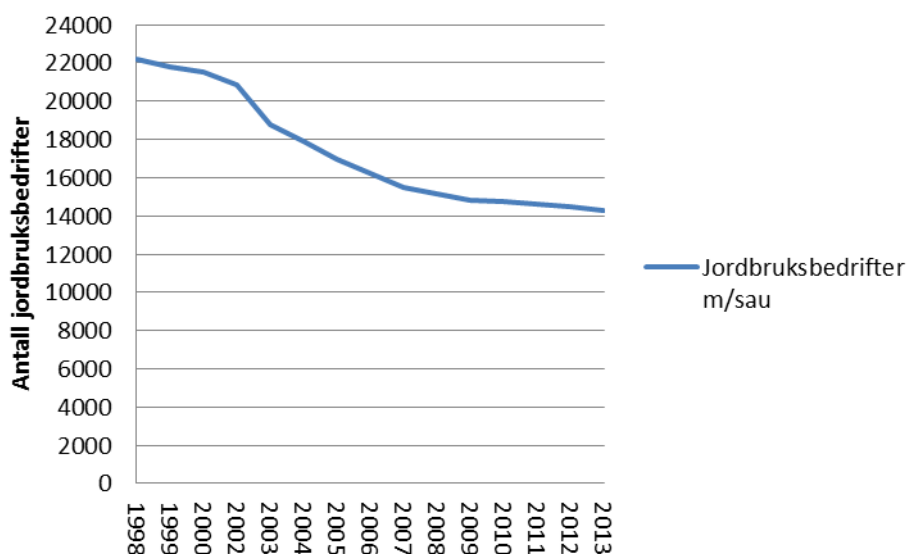

6.3 Produksjon, struktur og produksjonsøkonomi

Det er en nedgang i antall produsenter med sau og antall vinterfôrede sauer. Behovet for å opprettholde og øke produksjonen av lammekjøtt tilsier at økonomien i denne produksjonen må bedres. Produksjonen er den kjøttproduksjonen hvor tilskudd utgjør størst andel av totalinntektene. Engrosprisen må økes så mye som de andre kriteriene i vurderingen gir rom for.

6.3.1 Antall gårdsbruk med sau og antall vinterfôrede sauer går ned, men besetningene blir større.

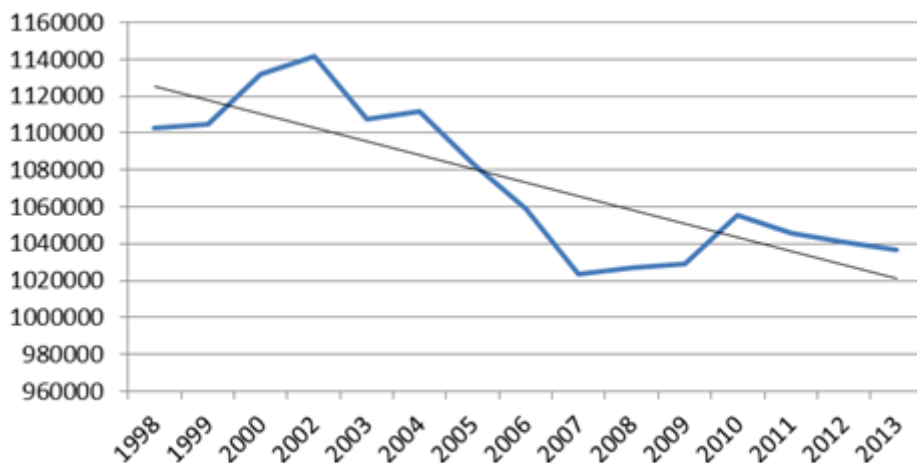
Det har vært en jevn nedgang i antall jordbruksbedrifter med sau som vist i Figur 6-7.

Figur 6-7 Antall jordbruksbedrifter med sau fra 1998-2013 ⁵⁷.

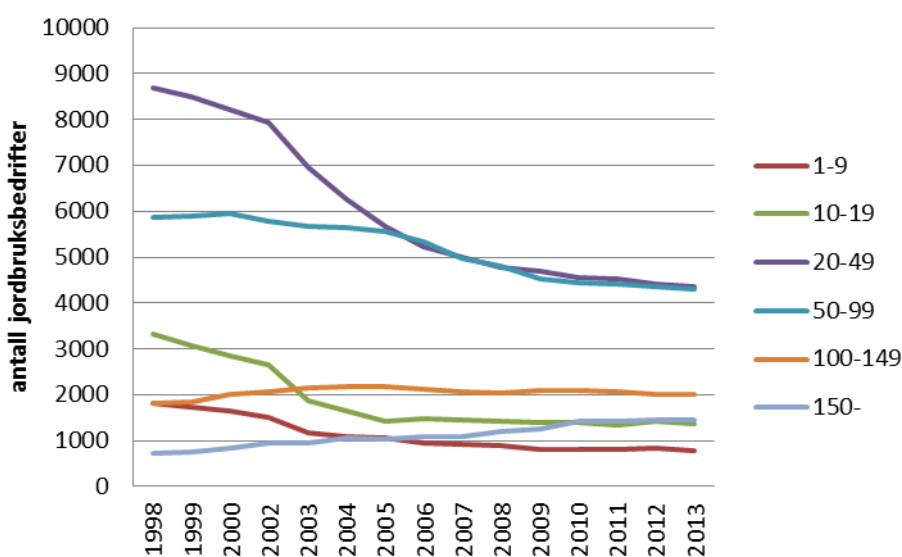
Den langsiktige trenden er likevel at antall sauer også går ned som vises i Figur 6-8. Dette viser en strukturendring i saueholdet, men fremdeles består norsk sauehold i vesentlig grad av mellomstore besetninger som vist i Figur 6-9.

⁵⁷ SSB: Statistikkbanken. Omfatter de som søkte om produksjonstilskudd. Til og med år 2000 var telledatoen 31. desember, men fra år 2000 er telledatoen 1. januar. Siste års tall er foreløpige tall.

Figur 6-8 viser antall søyer fra 2000 til 2013⁵⁸

Det er de mellomstore sauebesetningene som har hatt klart størst nedgang (Figur 6-9). Antall produsenter med 20-49 og 50-99 sauer har hatt en nedgang på 4318 og 1582 gårdsbruk de siste 15 årene. Det er en positiv tendens at antall sauebruk over 150 sauer øker. Men de som øker produksjonen sin greier ikke å kompensere for antallet produsenter som avvikler sin drift

Figur 6-9 viser antall jordbruksbedrifter med sau etter besetningsstørrelsen fra 1998-2013.⁵⁹

Figur 6-9 viser at antall sauer som er i besetninger med over 150 sauer er økende og i 2013 hadde denne produsentgruppen for første gang flest sauer. Antall sauer i besetninger fra 100-

⁵⁸ SSB: Statistikkbanken. Omfatter de som søkte om produksjonstilskudd. Til og med år 2000 var telledatoen 31 desember, men fra år 2000 er telledatoen 1. januar. Siste års tall er foreløpige tall.

⁵⁹ SSB: Statistikkbanken. Omfatter de som søkte om produksjonstilskudd. Til og med år 2000 var telledatoen 31 sember, men fra år 2000 er telledatoen 1. januar. Siste års tall er foreløpige tall.

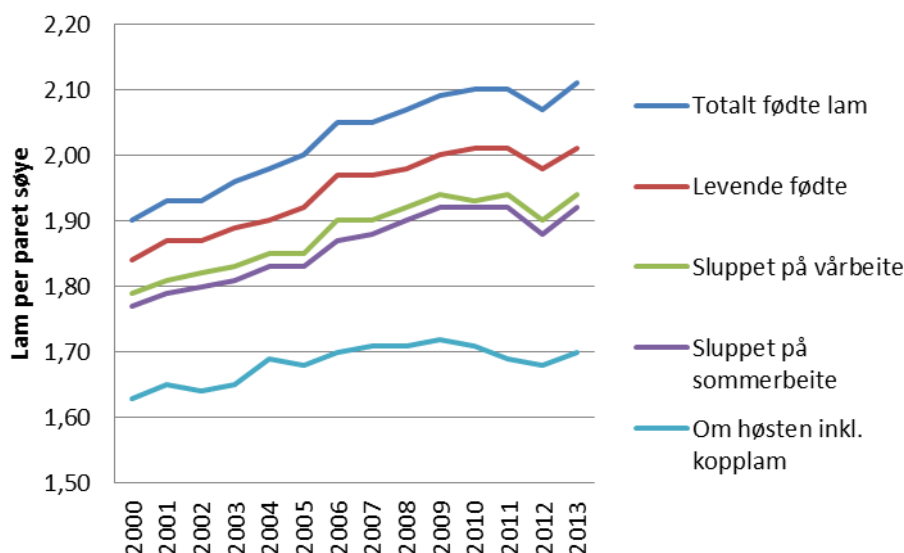
149 sauer holder seg ganske stabilt, mens antall sauer som står i besetninger fra 20-49 og 50-99 er sterkt synkende. Antall sauer som er i besetninger på 20 til 49 sauer har sunket med om lag 37 000 sauer fra 1998 til 2013. Det er om lag 96 400 færre sauer i besetninger på 50-99 sauer. Dette er i samsvar med at det er størst frafall av mellomstore produsenter som vist i Figur 6-9.

Fylkesvis geografisk fordeling:

Rogaland er det klart største sauefylket med over 200 000 sauer, mens Hordaland, Oppland, Sogn og Fjordane og Nordland alle har ca. 100 000 sauer. Fylket med størst nedgang i sauetallet er Sogn og Fjordane, men også andre Vestlandsfylke som Hordaland og Møre og Romsdal har hatt nedgang i sauetallet. Agderfylka, Telemark og Troms er også fylke med en del nedgang. Oppland, Nordland og Sør-Trøndelag har et stabilt sauetall, mens det har vært en økning i Rogaland de siste femten årene. Rogaland er den eneste regionen som har hatt en økning i antall sauer med en nedgang i antall saueprodusenter. Det er økning i besetningsstørrelsene over hele landet, men det ser ut som forskjellene mellom de ulike fylkene er økende. Saueflokkene er størst i Nord-Norge og Sør-Trøndelag, men også Buskerud, Oppland og Rogaland har middels flokkstørrelse på over 80 sauer. Sør-Østlandet og Vestlandet, nord for Rogaland, og Agder-fylkene kjennetegnes av en stor andel små flokker⁶⁰.

6.3.2 Produksjonseffektivitet

Tall fra sauekontrollen der 30 prosent av sauene er med, viser at det har vært en jevn økning i antall fødte lam per søye, helt fram til 2012. I 2012 var det en nedgang i antall fødte lam, antagelig pga. spesielt dårlig fôr og beiteforhold i 2011, fordi vi fikk en økning i lammetallet igjen i 2013. Lammetall er vektlagt mindre i avlen enn før og en må derfor forvente en utfaling i avlsframgangen for lammetall. Lammetapet har også økt, slik at antall lam om høsten ikke kan vise en tilsvarende økning.

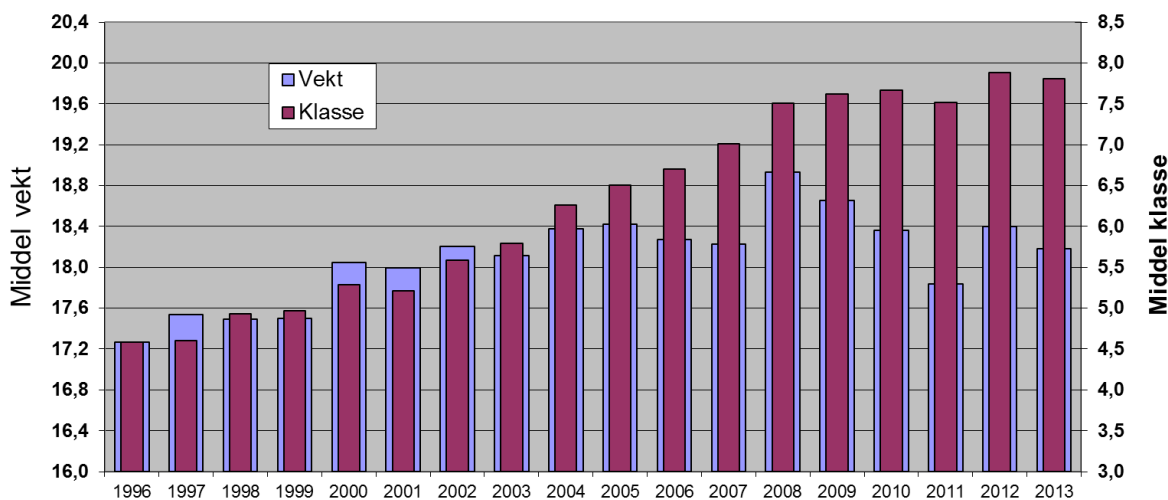

Figur 6-10 viser en oversikt over antall lam per paret søye fra 2000 til 2013.⁶¹

⁶⁰ Statistikk hentet fra SSB- Statistisk sentralbyrå

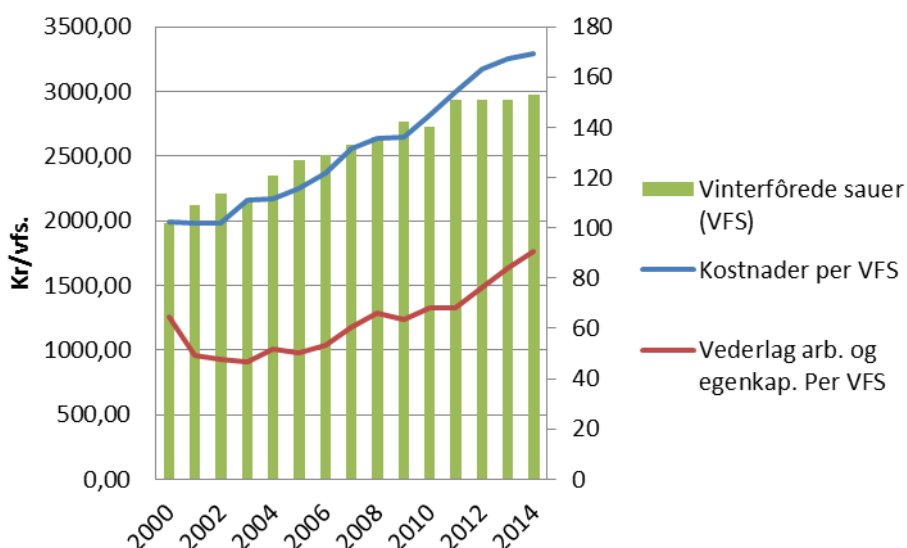
⁶¹ Animalia: Årsmelding 2012

Figur 6-11 viser at middelvekten på lam har økt i denne perioden, men det har vært variasjoner med lave vekter i 2006, 2007 og 2011. Dette har sammenheng med at lammekjøttproduksjon er beitebasert og at været og beiteveksten er viktig for lammetilveksten og ved hvilken vekt lammene blir slaktemodne. Slakteklassen har derimot økt jevnt og i 2012 var middelet nesten 8 som tilsvarer klasse R. Dette er beste klassifiseringen som er målt siden EUROP var innført. Dette betyr at det har vært en nesten kontinuerlig forbedring i kjøttfylde på norske lam.

Figur 6-11 viser middel slaktevekt og slakteklasse for lam fra uke 1 til uke 52 fra 2001 til 2013.⁶²

6.3.3 Referansebruk 3 viser at vederlag til arbeid og egenkapital har økt.

Figur 6-12 viser utviklingen i sentrale nøkkeltall for sauehold basert på referansebruk 3

⁶² Animalia klassifiseringsstatistikk 2013: <http://animalia.no/Slakt--kjott--og-eggkvalitet/Klassifisering/Statistikk---Slakt/Statistikk-for-SAU-og-LAM/Statistikk---SauLam/>

Tallene for referansebruk 3⁶³ viser at vederlaget per vinterfôret sau har økt noe de siste par årene. I 2013 økte vederlaget til arbeid og egenkapital per årsverk med 10 prosent fra året før, og det er estimert en økning på 6 prosent i 2014.

6.3.4 Produksjonen av lam er avhengig av tilskudd.

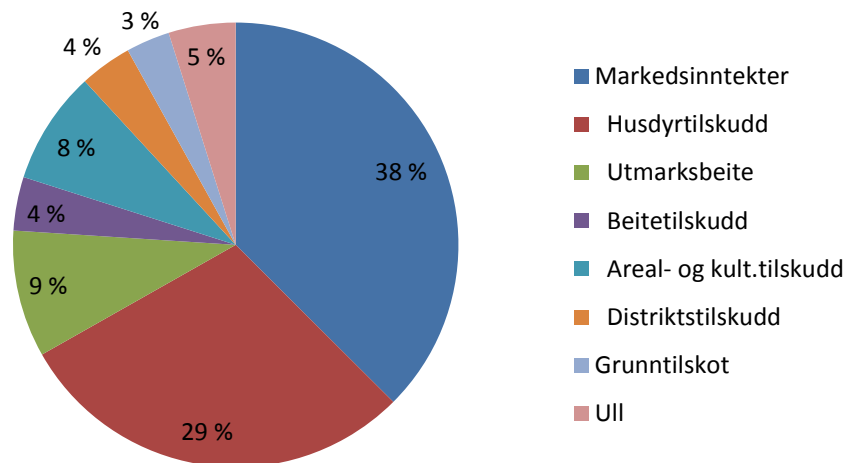
Utgangspunktet for de økonomiske vurderingene her er Norturas dekningsbidragskalkyle for et sauebruk med 130 vinterfôrede sauer. Utgangspunktet for å velge et bruk med 130 sauer er at dette tilsvarer ca. 1 årsverk i de ulike referansebrukene NILF har for rene sauebruk. Det er et stort sauebruk i Norge. Ut fra tall fra SLF, har et middels sauebruk i Norge i dag 60 vinterfôrede sauer.

Bruket ligger i arealtilskuddssone 5 og distriktstilskuddssone 2, som er størst i kg kjøtt og areal.

Tabell 6-2 viser oversikt over dekningsbidraget til et sauebruk med 130 vinterfôrede sauer.

Avtaleår	2013/ 2014
Antall vinterfôrede sauer	130
Produksjonsinntekt	1558
variable kostnader	1 077
Dekningsbidrag 1	481
Tilskudd	2 561
Dekningsbidrag 2	3043

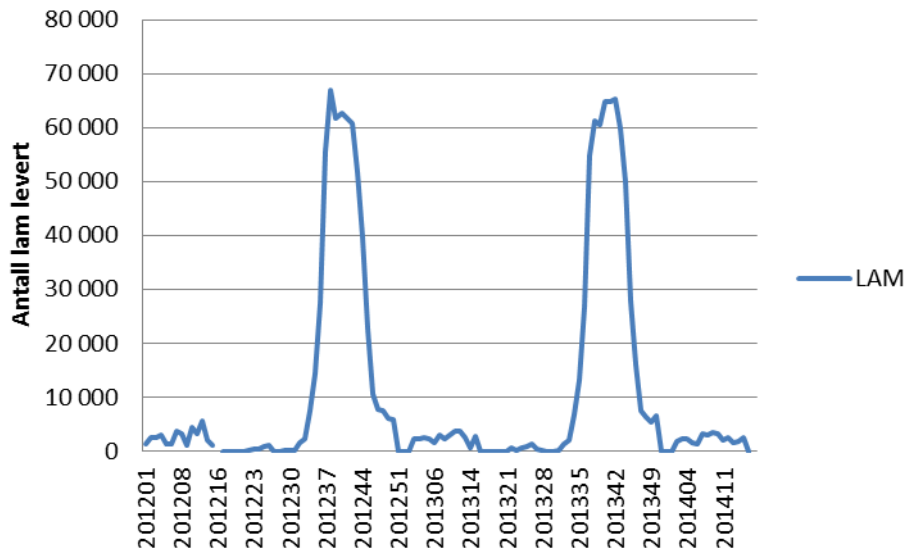
Med utgangspunkt i Norturas kalkyler for et bruk med 130 vinterfôrede sauer, utgjør inntekter av slakt og tilleggsytelser 38 prosent av produksjonsinntektene, mens tilskuddene utgjør 62 prosent.

Figur 6-13 viser inntektssammensetningene til et sauebruk med 130 vinterfôrede sauer i diagram.

⁶³ Referansebruk 3 består i 2013 av bruk med 153 vinterfôra sau.

Siden lan/sau er en produksjon som følger sesongen, så er det store variasjoner gjennom året hvor mye som leveres til slakting (Figur 6-14).

Figur 6-14 viser variasjonen i levering av lam til slakt i Nortura fra 2012 til i dag

Dette har betydning for produsentens inntekt som dermed i all hovedsak kommer på høsten. Gjennomsnittlig planlagt engrospris settes for et halvt år om gangen, hvor det altså er svært begrenset med slakt i det første halvåret. Dersom man ønsker å øke prisen i andre halvår, bør man likevel øke prisen i første halvår for å unngå forskyving i slakting rundt 1. juli.

7 Egg

Produksjonen av egg i Norge er større enn etterspørselen. Det er per mai 2014 prognosert et overskudd på 1 200 tonn i 2014 etter at 400 tonn er tatt ut ved førtidsslakting i første kvartal.

Forbruket av egg, målt som salg i dagligvarehandel, har stagnert etter noen år med forbruksøkning. Prisene på egg i dagligvarehandelen er redusert uten at salgsvolumet har økt. Samtidig har forbruket av egg fra frittgående høns økt på bekostning av egg fra burhøns.

Økonomien i eggproduksjon er presset på grunn av høye investeringer i nye hus og økende kraftfôrpriser. Siden prisene første gang ble tatt ned februar 2013, har kraftfôrkostnadene og andre produksjonskostnader økt med omlag 70 øre per kg produsert egg.

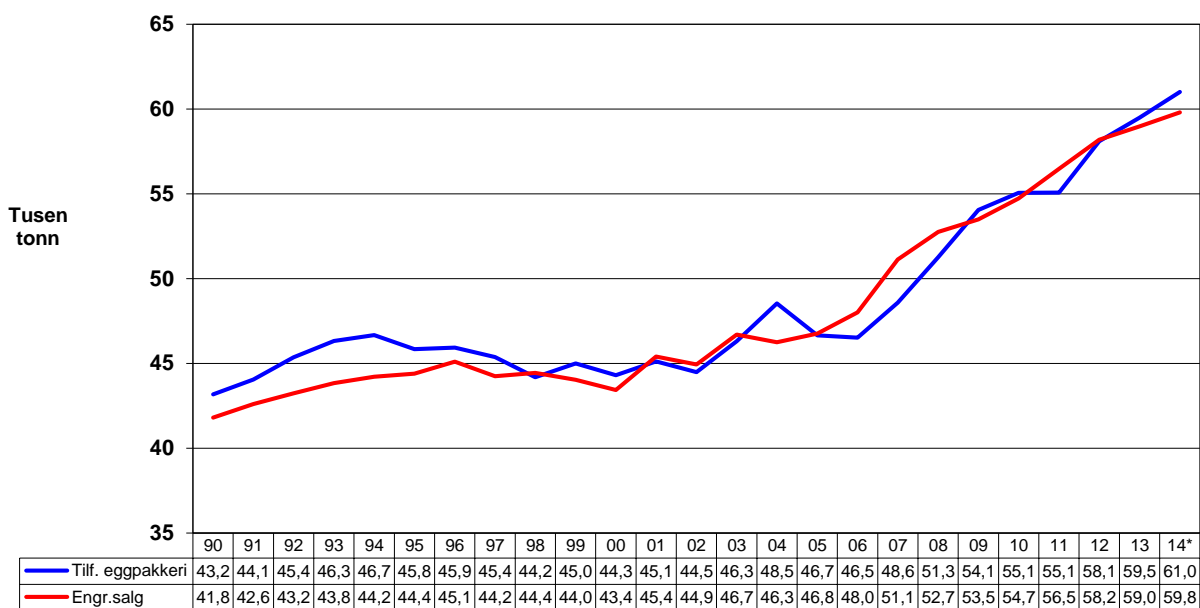
Eggproduksjon behøver et økonomisk løft for å dekke opp for høye faste og økte variable kostnader. Det er ønskelig å opprettholde dagens produksjonskapasitet for å møte befolkningsveksten. Så lenge det er nødvendig med produksjonsregulerende tiltak, kan imidlertid ikke prisen økes så mye at det gir stimuli til etablering. Etterspørselen etter egg er svært uelastisk og eventuell økning i engrospris vil etter vår oppfatning ikke medføre redusert volum.

Gjennomsnitt planlagt engrospris økes fra første halvår 2014 med kr 0,70 per kg til kr 18,80 per kg for andre halvår 2014. Med denne økningen vil produksjonsøkonomien være på nivå med det den var etter prisreduksjonen i februar 2013 som ble gjennomført for å dempe etableringsviljen i næringen.

7.1 Marked og pris

Det har de siste åra vært produsert mer egg i Norge enn det det har vært etterspørsel etter. Tilbudet har økt og etterspørselen har stagnert. Det er prognosert et overskudd på 1200 tonn for hele året per mai 2014. Så lenge det er iverksatt produksjonsregulerende tiltak, kan prisen ikke økes så mye at den gir stimuli til nyetableringer.

I Figur 7-1 vises utviklingen i tilførsler eggpakkeri og engrossalg av egg.

Figur 7-1 Utvikling i tilførsler eggpakkeri og engrossalg av egg siden 1990.

7.1.1 Egg 2013 – fortsatt stor produksjon

Eggmarkedet varierte også en del i løpet av 2013. Salget sviktet på sommeren i forhold til prognoser og bestillinger. Tilførslene ble redusert med om lag 1.160 tonn som følge av førtidsslakting av verpehøner. På tross av dette økte produksjonen med 2,4 % fra året før. Økte tilførsler i 2013 skyldes til dels utsatt omstilling av innredningssystemer for høner.

Engrossalget økte med 1,3 %. Egglageret var nærmere 800 tonn tidlig i året, og Omsetningsrådet vedtok at inntil 900 tonn egg kunne benyttes til miljøfôr. Ordningen kostet ca. 14 mill. kr.

I forbindelse med innføring av volummodellen for egg fra 01.07.13, opphørte muligheten for reguleringseksport. Omleggingen ga allikevel mulighet til eksport av hele WTO-kvoten i løpet av første halvår, og det ble benyttet nærmere 17 mill. kr. Priskompensasjon er tatt i bruk igjen for å sikre skillevirksomheten. Samlet belastet alle disse tiltakene omsetningsavgiften betydelig.

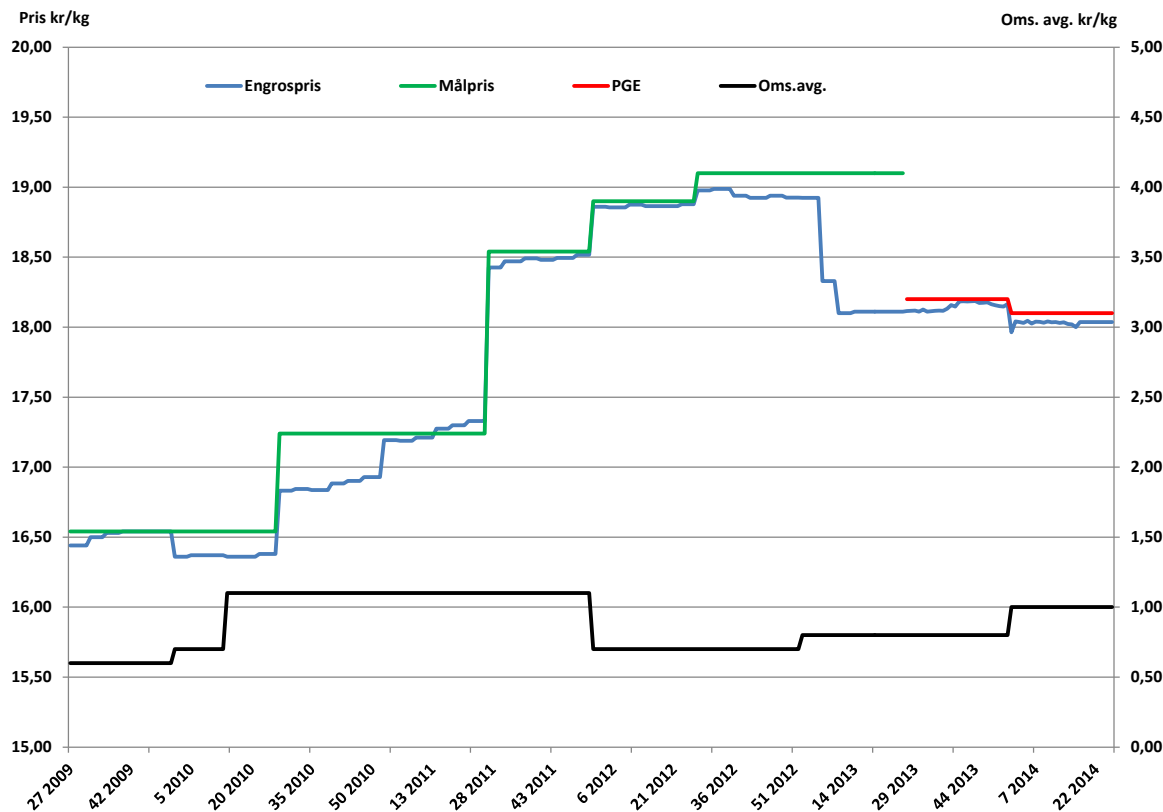
7.1.2 Egg 2014 – det forventes fortsatt større tilbud enn etterspørsel tross førtidsslakting

For 2014 prognoseres det en økning i tilførslene på ytterligere 2,5 % og en økning i salget på vel 1 %. Det gir et prognosert overskudd på om lag 1.600 tonn egg før tiltak. Vel 400 tonn av dette ble tatt ut gjennom førtidsslakting 1. kvartal. Det vil dermed være behov for å benytte førtidsslakting senere i år for å balansere markedet. Det er klare forventninger og føringer fra myndighetene om at førtidsslakting skal kombineres med aktiv bruk av pris som stimuli.

7.1.3 Målpris/engrospris, oppnådd pris og omsetningsavgift

I Figur 7-2 vises utviklingen i målpris, planlagt gjennomsnittlig engrospris, oppnådd engrospris og omsetningsavgift. Prisprognose fra uke 19 til 1. juli 2014

Figur 7-2 viser utviklingen av målpris/planlagt gjennomsnittlig engrospris, oppnådd engrospris og omsetningsavgift for egg fra 1. juli 2009 til 1. juli 2014

Som det framgår av figuren, har den planlagte gjennomsnittlige engrosprisen blitt justert ned i forhold til tidligere målpris. Dette har ikke medført at produksjonen har blitt redusert tilstrekkelig til å oppnå balanse mellom tilbud og etterspørsel. Barrieren for å avslutte eggproduksjon er stor fordi det er mange nye hus hvor mye kapital er bundet opp. Prisreduksjoner har derfor liten effekt på produksjonskapasiteten.

7.1.4 Import av egg er svært begrenset

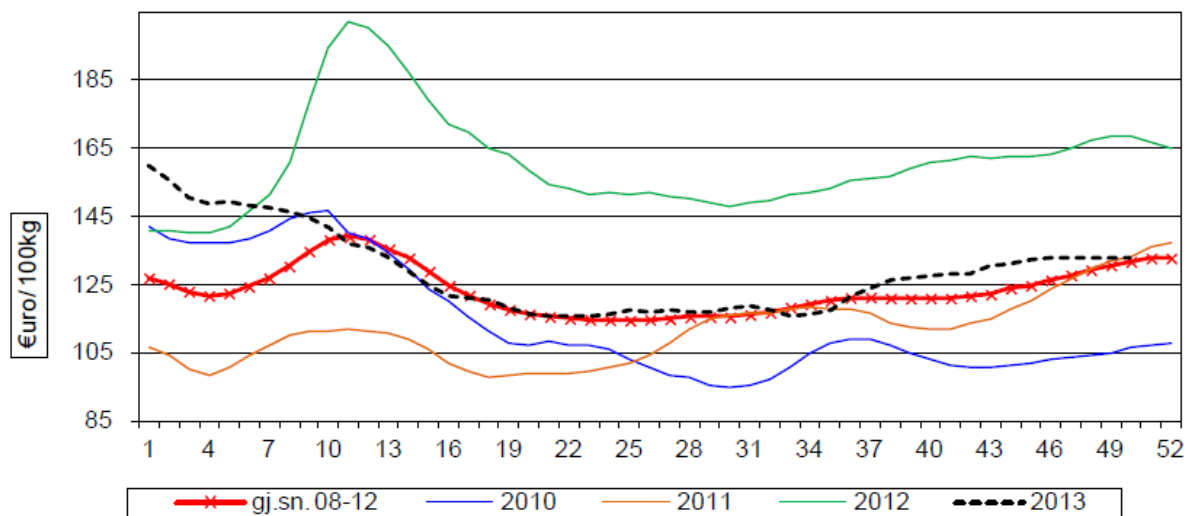
Importen varierer med markedssituasjonen i Norge. I perioden fra medio 2011 til medio 2012 var det en del import av egg. Etter det har det vært lite import, 221 tonn i 2013. Vi har i dag tilstrekkelig produksjon til å kunne dekke markedet også i toppsesongene før høytidene og importvernet er tilstrekkelig robust.

Importen til Norge skjer innenfor WTO- og EU-kvotene (avsnitt 3.5.4). Importen til Norge kommer i all hovedsak fra Skandinavia, pga. salmonellarisiko. Det er noe utenlands bearbeiding av egg, som "langegg" som registreres som import i handelsstatistikken, men dette er basert på norsk råvare.

7.1.5 Produksjon og prisutvikling internasjonalt – prisene i EU har normalisert seg⁶⁴

Egg produseres hovedsakelig for innlandsmarkedet og bare rundt 3 prosent av verdens totale produksjon ble eksportert. Det siste publiserte tallet for produksjon av skallegg er fra 2011 og var på 65 mill. tonn. Av dette ble kun 16 prosent produsert i Europa. Produksjonen på verdensbasis har økt med 25 prosent de siste ti årene, men i Europa har produksjonen bare økt med ti prosent.

Økende produksjon av egg i EU førte til at prisene sank i 2010. Fra slutten av 2010 og inn i 2012 sank produksjonen som en følge av forbudet mot uinnredede bur. Det ble mangel på egg i flere EU-land. Det ga igjen sterk prisøkning. Figur 7-3 viser utviklingen gjennomsnittsprisen i EU.

Figur 7-3 utvikling i pris på egg i EU, gjennomsnitt av alle medlemsland

Etter ekstremt høye priser i 2012 som følge av underskudd i forbindelse med nye krav til dyrevelferd for burhøns, så er prisene på nivå med snittet for 2008-2012 i 2013.

7.2 Priser og prisdannelse etter engrosprispunktet for egg.

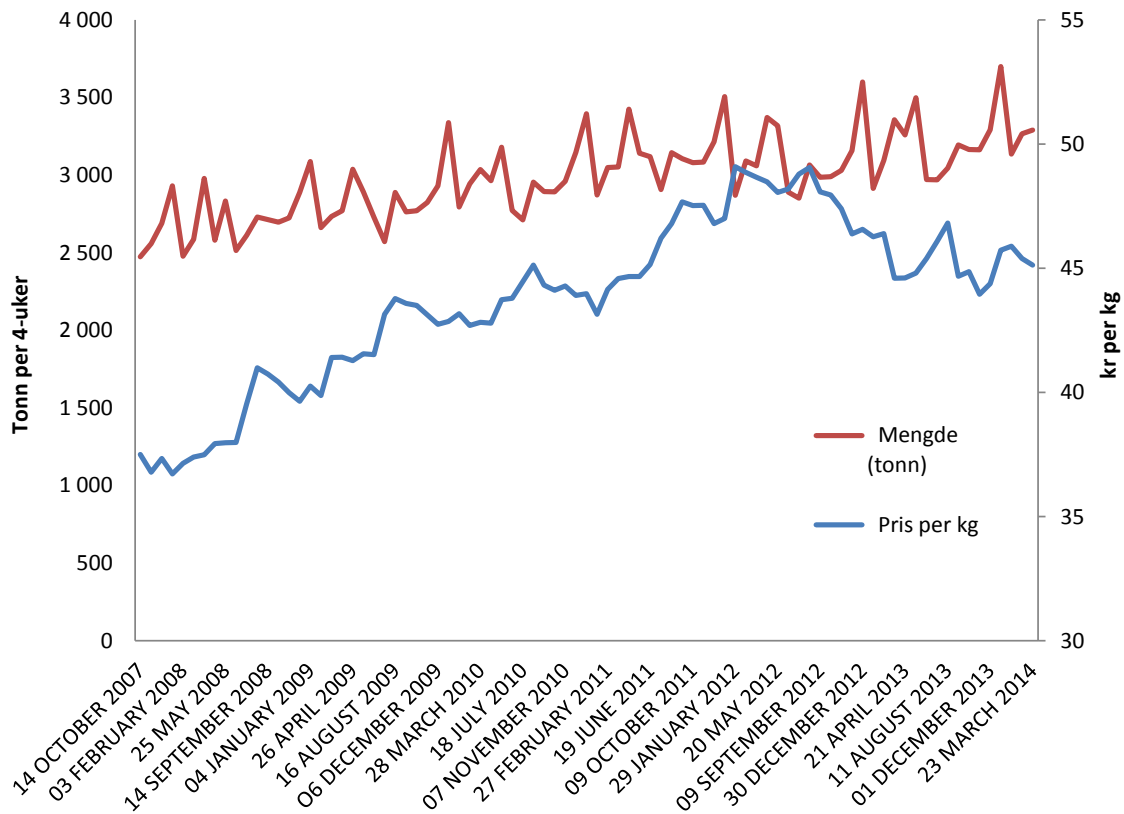
Forbrukerprisene er redusert de siste par årene, men omsatt volum har ikke økt tilsvarende. Forbruket har dreid fra egg fra burhøns mot egg fra frittgående høns. Egne merkevarer (EMV) har tatt markedsandeler fra industriens merkevarer.

7.2.1 Forbrukerpriser på egg er redusert de siste par årene⁶⁵

Figur 7-4 viser at prisen økte jevnt fram til sommeren 2012, men falt deretter fram til senhøsten 2013. Det er registrert en liten økning så langt våren 2014. Som det også framgår av figuren, så har ikke prisendringene medført endringene i etterspørselen. Volumet økte noe fram til sommeren 2012 og har deretter flatet ut. Det er muligens en liten økning den siste tiden.

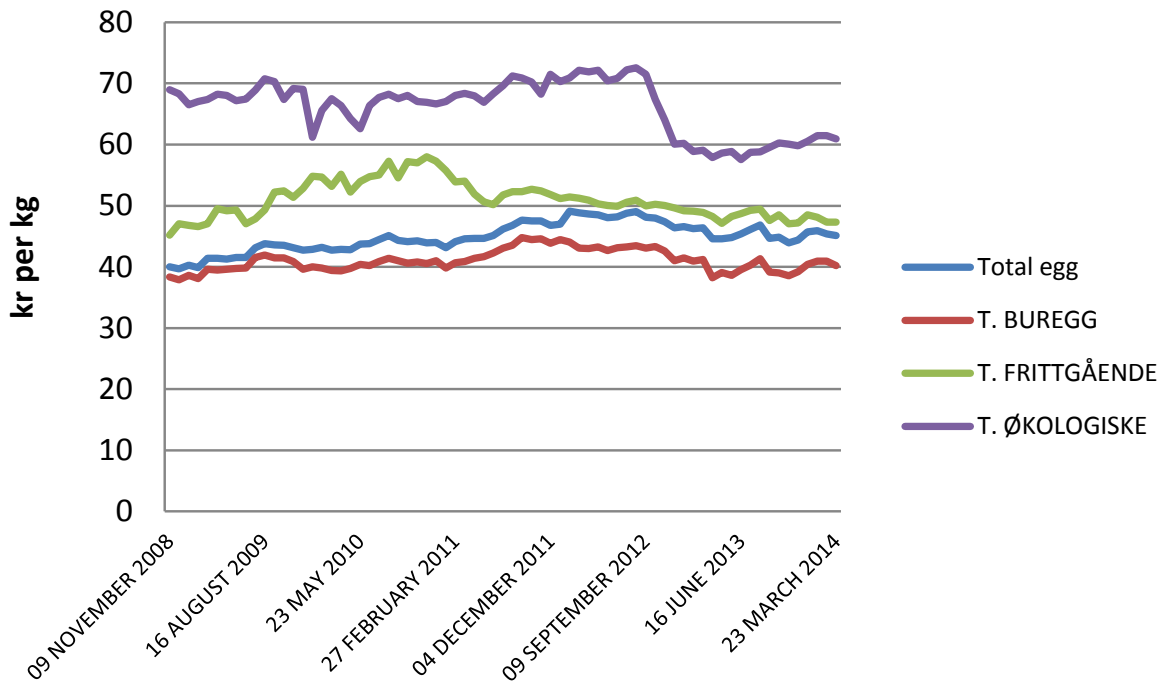
⁶⁴ Hvor ikke annet er oppgitt er kilden "Omverdenen til norsk landbruk og matindustri 2013". Ibid.

⁶⁵ Alle data som ligger bak figurene er hentet fra Nielsen

Figur 7-4 viser utviklingen av volum og pris for egg i dagligvaremarkedet h2007 – v2014.

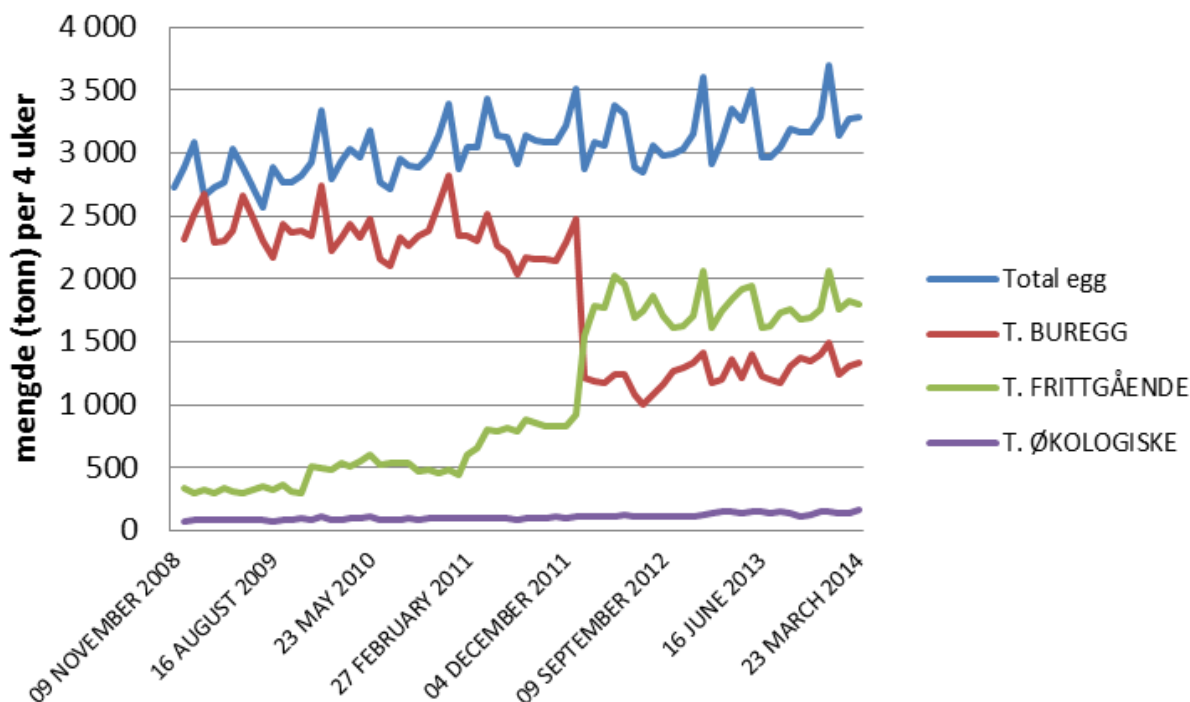
Figur 7-5 viser prisutviklingen av ulike typer egg i dagligvaren.

Figur 7-5 viser utviklingen av prisen på ulike typer egg i dagligvaremarkedet.

Naturlig nok er økologiske egg priset høyere enn egg fra frittgående og fra burhøns. Gapet har tettet seg betraktelig siden høsten 2012 fordi dagligvarehandelen en god stund nå har subsidiert økologiske egg. Differansen mellom egg fra frittgående og egg fra burhøns er større i butikk enn hva tilfellet er på produsent- og engrosprinsnivå. På produsent- og engrosnivå er nivåforskjellen rundt en krone per kg.

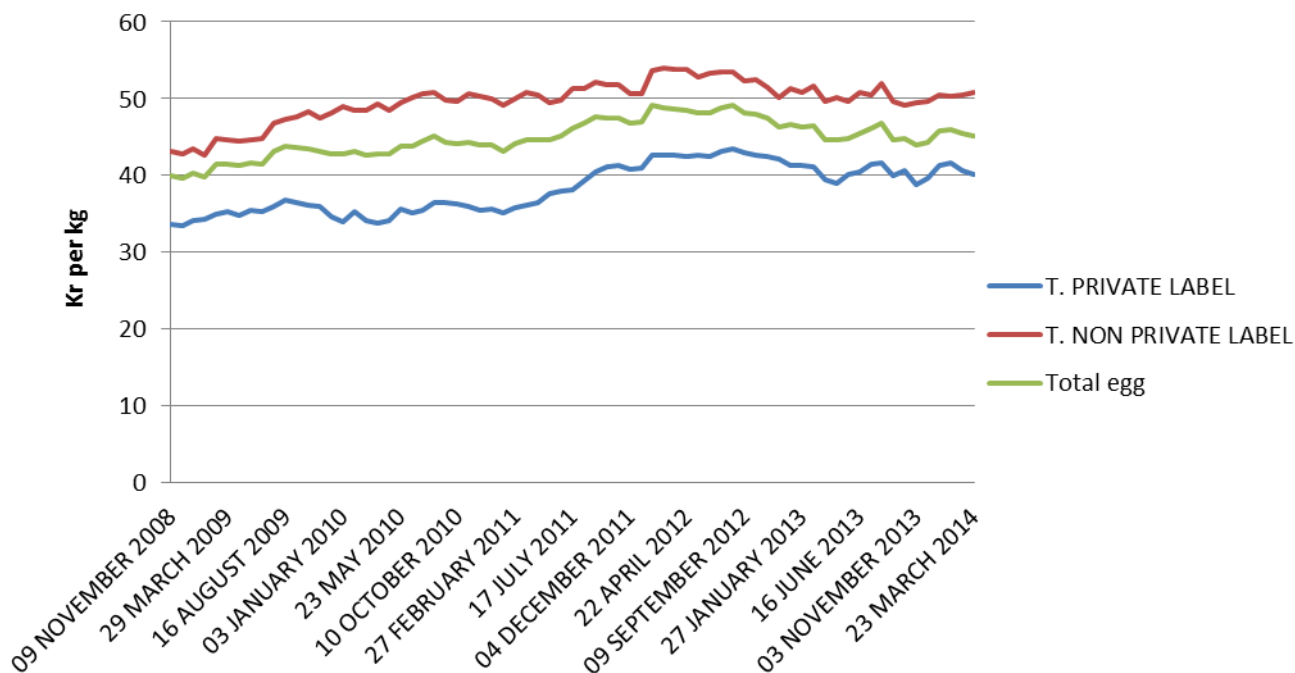
Figur 7-6 nedenfor viser utviklingen i omsatt volum for egg med fordeling på driftstyper.

Figur 7-6 viser utviklingen av volum av ulike typer egg i dagligvaremarkedet.

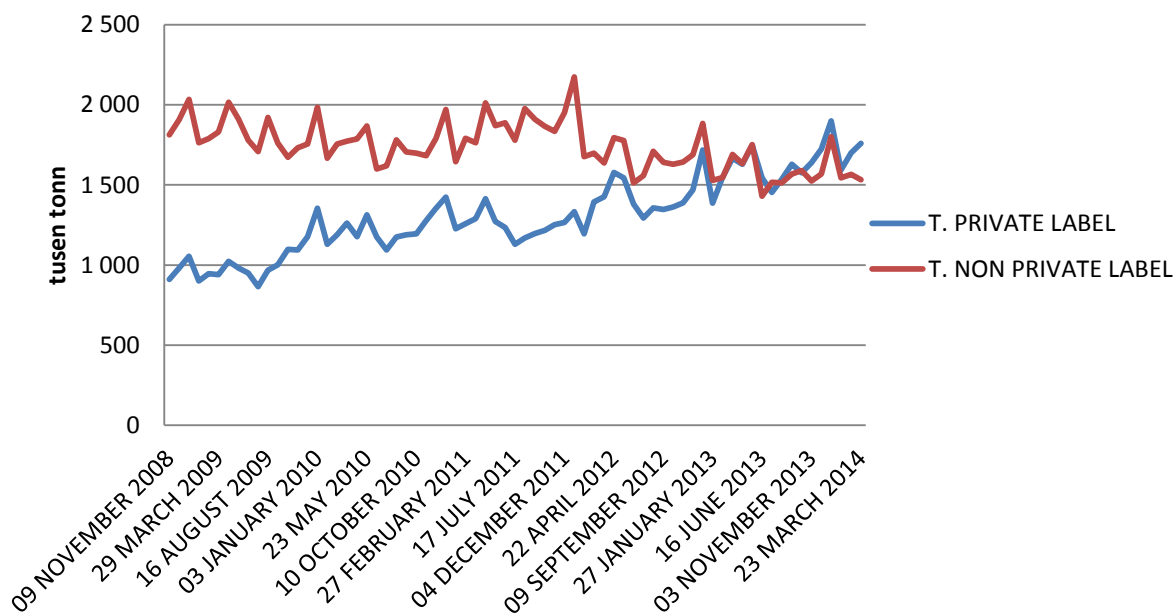
Det er verdt å merke seg den kraftige økningen av egg fra frittgående høns slutten av 2011 og frem til mars 2012. Det har i samme periode vært en kraftig nedgang i egg fra burhøns. Dette har en sammenheng med forbudet av hold av verpehøns i tradisjonelle bur fra 1. januar 2012. Fordelingen mellom egg fra frittgående høns og burhøns har etter overgangen vært noenlunde konstant.

Figur 7-7 viser prisutviklingen av egg fordelt på EMV-varer (private label) og merkevarer (non private label). EMV eggene i dagligvaren har lavest pris med 40 kr per kg og merkevarer har høyest pris med 50 kr per kg. Det har vært en moderat prisøkning fra 2008 til april 2014 og prisøkningen er relativt lik for både EMV- varer og merkevarer i absolutte verdier.

Figur 7-7 viser prisutviklingen av egg solgt som dagligvarenes egne merkevarer (EMV) og merkevarer(non private label).

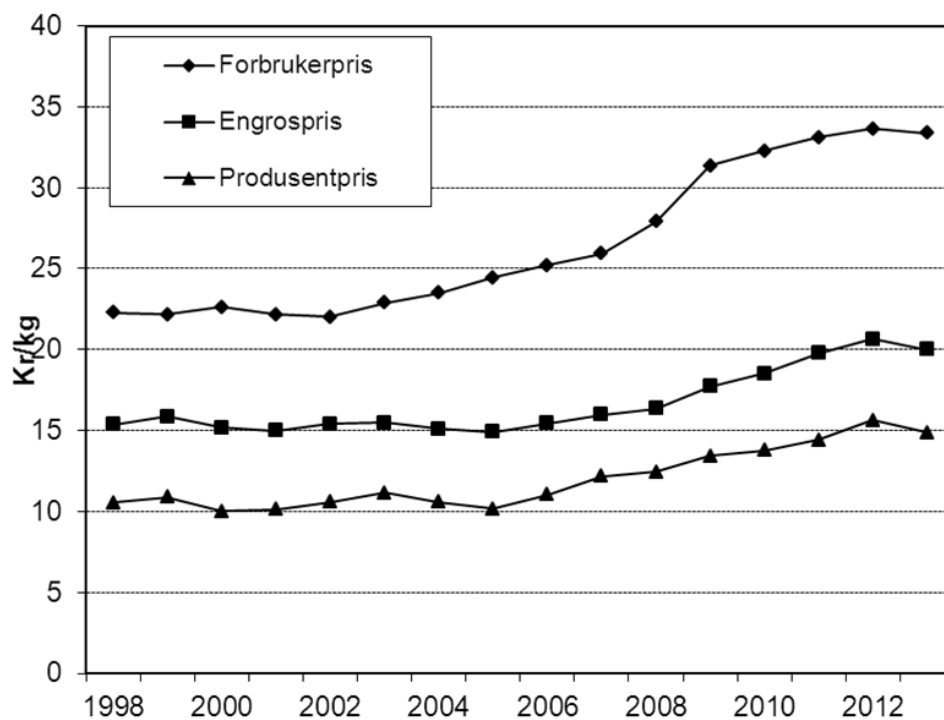
Figur 7-8 viser utviklingen av volumet av egg i dagligvare fordelt på EMV (private label) og merkevarer (non privat label). Det har vært størst volum av egg fra merkevarer frem til 2013, men nå kan det se ut til at EMV er i ferd med å gå forbi merkevarerne i kvantum.

Figur 7-8 viser utviklingen av volumet av egg i dagligvaremarkedet fordelt på dagligvarenes egne merkevarer(EMV) og merkevarer(non privat label).

7.2.2 Forbrukerprisene følger noenlunde utviklingen i engrospriser

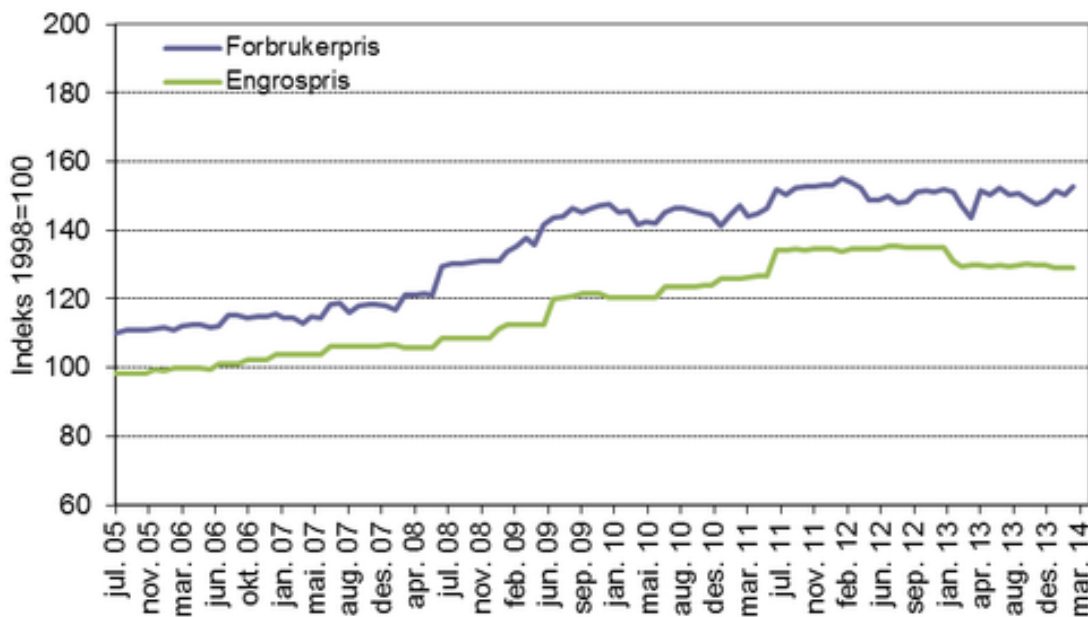
Figur 7-9 viser utviklingen i prisene på egg, jfr. resultatkontrollen. I følge denne statistikken, øker forbrukerprisene på 1,7 prosent fra 2011 til 2012, men faller igjen med 0,9 prosent fra 2012 til 2013, noe som stemmer godt med grafene i avsnittene over. Engros- og produsentprisene var ned med hhv 3 og 5 prosent fra 2012 til 2013, etter en økning foregående år.

Figur 7-9 viser utvikling i forbruker-, engros- og produsentpriser⁶⁶

Figur 7-10 viser utviklingen i forbruker- og engrospriser på egg indekstert. Engrospris falt fra januar 2013. Det gjorde også forbrukerprisene, men de økte etter kort tid.

⁶⁶ Budsejtnemda for jordbruket - resultatkontrollen

Figur 7-10 viser en indeksert sammenstilling av utviklingen i forbruker- og engrospriser på egg⁶⁷

7.3 Produksjon, struktur og produksjonsøkonomi

Det er mange nye hus og det er gjort store investeringer i bransjen de siste årene. Mange produsenter har høy gjeld og tilhørende høye finansielle kostnader.

Kostnadene for kraftfôr har økt med rundt 60 øre per kg egg. Inntektene er redusert med godt og vel én kr per kg. Det gir et utslag på dekningsbidraget for et hus med 7500 verpehøns i størrelsesorden 100 000 kr. Behovet for å bedre produsentøkonomien må vektlegges i prisfastsettingen og engrosprisen bør derfor økes så mye som de øvrige vurderingskriteriene i analysen gir rom for.

7.3.1 Gjennomsnittsbesetningen er tett opp mot konsesjonsgrensen

Fra og med 1. januar 2012 ble det forbudt å ha verpehøns i tradisjonelle bur. Omleggingen har medført at en særskilt stor andel av produsentene nylig har investert i nye hus og driftsapparat og da bygd med kapasitet for å produsere opp mot konsesjonsgrensen og produksjonen har derfor økt. Basert på beregninger over de produsentene som har tegnet prognoseavtale med Nortura, så er gjennomsnittsbesetningen de tre siste årene stabilt på rundt 7300 høneplasser, altså tett opp mot konsesjonsgrensen på 7500 høneplasser. Det er en stor økning fra 2011 hvor gjennomsnittlig besetning var på ca. 5 500 verpehøns. Investeringen har medført at mange produsenter har stor gjeldbelastning.

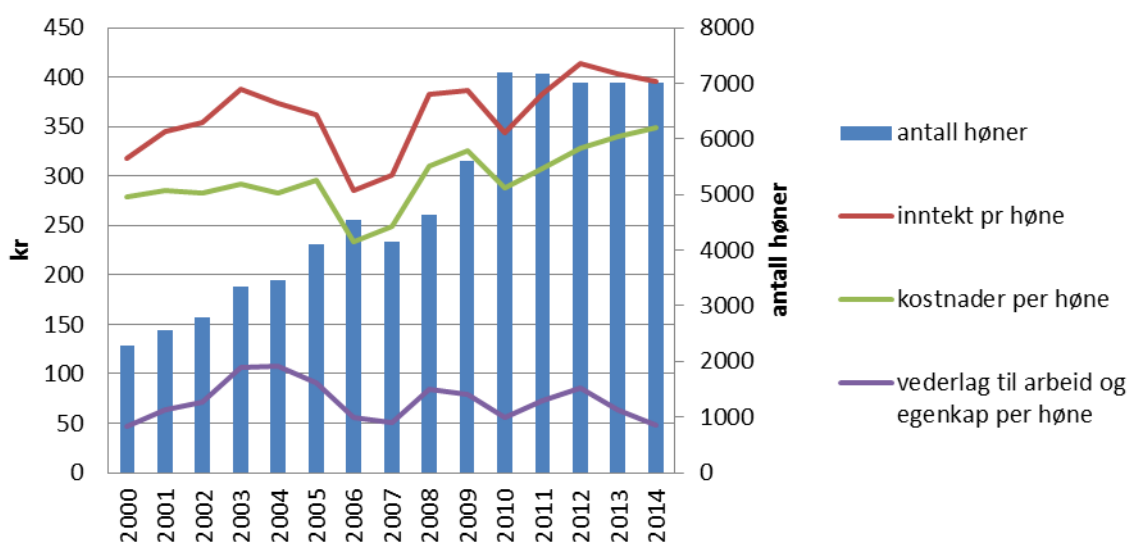
⁶⁷ NILF og beregninger utført av SSB for NILF-

http://nilf.no/statistikk/Matvarepriser/Tekst/Manedlig_prisutvikling_for_egg_pa_forbruker-og_engrosniva-figur, 11. oktober 2013

I 2012 oppga livkyllingoppalere at de solgte livkylling til 485 produsenter. I 2013 var tilsvarende tall 510 produsenter. Antallet profesjonelle konsumegg produsenter økte i 2012 og det var forventet en liten økning i antallet 2013⁶⁸. Interessen for å etablere seg er imidlertid begrenset og den totale produksjonskapasiteten vil derfor ikke øke merkbart. Balanse vil det likevel ikke bli før overkapasiteten er tatt igjen av salget.

7.3.2 Referansebruk 6 viser at kostnadene øker og inntektene er redusert⁶⁹

Tallene for referansebruk 6 viser at kostnadene per høne har økt og inntektene per høne er redusert fra 2012 til 2013 og denne utviklingen er også forventet for 2014. Vederlaget til arbeid og egenkapital er følgelig redusert. Kostnadsøkningen er i stor grad tilskrevet økning i kraftfôrprisene. Reduksjon i inntekt må ses i sammenheng med nedgang i engrosprisen to halvår på rad; først ble *planlagt gjennomsnittlig engrospris* redusert med 0,80 kr per kg fra 1. juli 2013 og deretter med 0,10 kr per kg fra j. januar 2014.

Figur 7-11 viser inntekter, kostnader mm per høneplass før resultatet av jordbruksavtalen 2014

I følge referansebruksberegningene har altså vederlaget til arbeid og egenkapital blitt redusert.

7.3.3 Kostnadene ved eggproduksjon har økt for både miljøinnredning og frittgående

Tabell 7-1 viser Norturas kalkyler for kostnader i produksjon av egg i februar for de tre siste årene. Februar er valgt som referansepunkt fordi det var i februar 2013 prisen først ble tatt ned for å redusere investeringsviljen i næringen.

I tabellen framgår det at de variable kostnadene ved å produsere egg har økt for begge driftsformene. Særlig fôrkostnadene har økt, fra februar 2013 til februar 2014 dvs. i størrelsesorden 50 øre per kg egg. Totalt har produksjonskostnadene økt med om lag 70 øre per kg

⁶⁸ Antall mottakere av produksjonstilskudd er betydelig høyere, 1834 i 2012. Det indikerer at det er mange som mottar produksjonstilskudd for svært få dyr. Det er mulig dersom man har annen produksjon på gårdsbruket.

⁶⁹ Referansebruk 6 (BFJ) består i 2013 av 7008 høner og 256 dekar korn. Inntektene fra kornproduksjonen er også inkludert i tallene som figuren er basert på. Tallene er fra før resultatet av jordbruksavtalen 2014 forelå.

Tabell 7-1 viser utvikling i kostnadene i produksjon av egg fra 2012-2014. Kraftfôrpriser fra februar måned er brukt i beregningene.

År	Miljøinnredning			Frittgående			
	2012	2013	2014	2012	2013	2014	
Eggproduksjon per innsatt høne (1)	kg	22,21	22,31	21,92	21,37	21,47	21,58
Fôrforbruk per kg egg (1)	kg/kg	2,01	2,00	2,05	2,11	2,12	2,13
Unghøne (2)	kr/stk	43,00	44,00	44,50	45,50	46,50	47,50
Kraftfôrpris (3)	kr/kg	3,40	3,52	3,68	3,44	3,53	3,69
Diverse variable kostnader per innsett (4)	kr	12,00	13,00	15,00	15,00	17,00	19,00
Avliving (5)	kr/stk	2,38	2,38	2,38	2,38	2,38	2,38
Produksjonskostnader per innsatt høne							
Unghøne	kr	43,00	kr 44,00	kr 44,50	kr 45,50	kr 46,50	kr 47,50
Fôr	kr	151,78	kr 156,84	kr 165,14	kr 155,11	kr 160,67	kr 169,61
Avliving	kr	2,38	kr 2,38	kr 2,38	kr 2,38	kr 2,38	kr 2,38
Diverse variable kostnader	kr	12,00	kr 13,00	kr 15,00	kr 15,00	kr 17,00	kr 19,00
Produksjonskostnader per innsatt høne	kr	209,16	kr 216,21	kr 227,01	kr 217,99	kr 226,55	kr 238,49
<i>Endring fra året før</i>			<i>kr 7,06</i>	<i>kr 10,80</i>		<i>kr 8,56</i>	<i>kr 11,94</i>
Produksjonskostnader per kg egg	kr	9,42	kr 9,69	kr 10,36	kr 10,20	kr 10,55	kr 11,05
<i>Endring fra året før</i>			<i>kr 0,27</i>	<i>kr 0,67</i>		<i>kr 0,35</i>	<i>kr 0,50</i>

(1) Eggkontrollens landsgjennomsnitt for året før, 16-75 uker (periode 0-14).

(2) Fra kyllingleverandør. Markedspris for høner satt inn i kalenderåret før.

(3) FKA, listepreiser gjeldende 15.1.-14.2. 50/50 Verp 1 (Egg 100) og Verp 2 (Egg 2) for miljø. 100% Verp 1 (Egg 100) for frittg.

(4) Strøm, strø, vaske-/desinfeksjonsmidler, fjørfeforsikring, skadedyrkontroll m.m.

(5) Pris for gassing med container og levering til Norsk Protein i januar gjeldende år. Ved omregning til per innsatt høne, er det brukt 5% dødelighet.

Inntektene i form av markedsinntekter har også falt, jfr. engrosprisutvikling i avsnitt 7.1.3, fra våren 2013 og fram til i dag og tilskudd har ikke økt tilsvarende for å dekke opp for inntektsfallet. Økte kostnader og reduserte inntekter er i overensstemmelse med tallene fra referansebrukene (avsnitt 7.3.1).

Dekningsbidraget varierer etter driftsformen, men den største forskjellen er mellom konvensjonell drift (miljø og frittgående) og økologisk drift. Nortura har kalkyler fra mars 2014 som viser at konvensjonell drift, både med miljøinnredning og frittgående, har et dekningsbidrag 2 inkludert produksjonstilskudd på i størrelsesorden 540 000 – 560 000 kr mens økologisk drift har et dekningsbidrag på litt over en million kroner. I grunnlagsdokumentet for andre halvår 2013, var tilsvarende tall rundt 620 000 for konvensjonell drift. En betydelig bedre avregningspris for økologisk vare enn for konvensjonell gjør at økologisk produksjon er mer lønnsomt. Mens avregningsprisen for miljø og frittgående var på henholdsvis 13,76 kr per kg og 14,66 kr per kg i februar i år, var avregningsprisen for økologisk 23,88 kr per kg.